

Василь Марсюк

Твори
у двох томах

Том перший

*Вибрані
вірші*

Люди завжди і скрізь
несвоєчасний,
карається, бунтує і згаса.
А світ ніше потворний
і прекрасний,
прекрасний, як поетова
слова.

В. Марешек

Василь Марсюк

Твори
у двох томах

Том перший

*Вибрані
вірші*

Видавничий центр «Просвіта»

Київ

2013

УДК 821.161.2-1
ББК 84(4Укр)6-5
М29

М29 **Василь Марсюк.**

Твори у двох томах. Том перший. Вибрані вірші. —
К.: ВЦ «Просвіта», 2013. — 352 с.

ISBN 978-966-2133-89-9

ISBN 978-966-2133-90-5

Редакція автора

До першого тому вибраних творів сучасного українського поета Василя Марсюка увійшли вірші і невеликі поеми, опубліковані в раніше виданих книжках, а також ряд нових, досі не оприлюднених.

Поряд із віршами гострого громадянського звучання читач знайде і любовну лірику, і мальовничі картини рідної природи, і галерею портретів як колег по перу, так і митців із суміжних творчих майстерень. Увійшов до книжки також веселий розділ із гострих епіграм і сатиричних творів.

Твори зібрані в розділи, які сформовані за своєрідним географічно-біографічним принципом, причому вірші, окрім першого і заключного, у кожному розділі подані у хронологічному порядку їхнього написання.

Видання здійснене коштом
Ярослава Марсюка

ISBN 978-966-2133-89-9
ISBN 978-966-2133-90-5

© Марсюк В. А., 2013.
© ВЦ «Просвіта», 2013.

Яскравий бал в осінньому саду або поетична автобіографія Василя Марсюка

*Коли я відбуду земні свої строки,
оставлю у світі лиш вірші—уроки,
розкажуть вони для нащадків моїх,
чого я у Музи навчитися зміг.*

Василь Марсюк

Чогось оригінального я таким заголовком не сказав, бо кожен письменник, особливо ж поет, великою мірою «пише себе». Просто у Василя Марсюка ця особливість, думаю, явлена підкреслено акцентовано багатьма рисами. І не тільки майже суцільним «накладанням» ліричного героя («я-героя»), його лірики й ліро-епосу на особу автора, а й виразною конкретикою часопросторових картин, реальними, «життєвими» героями творів чи присвятами, яких у творах поета дуже багато, семантикою заголовків чи означеними топонімами тощо. За всієї міри художніх узагальнень Василь Марсюк, безсумнівно, «написав себе» майже «від» і «до»... Я ж написав оце тривожне «до» теж не випадково, не під «стандарт» вислову. Надто вже провокує поет дуже багатьма рядками і строфами до таких есхатологічних думок і настроїв. Його ліричний герой майже завжди — в минулому часі, та й домінуюча мінорна семантика тих рядків і строф явно не додає оптимізму: «Моя зима вже недалеко...», «Я вже звик до крайньої межі...», «Це мій останній бал із садом...», вірші «Перед заповітом», «Доля», «Заповідальне», «Елегія прощання», в якій надто щемно читаються слова

*Простіть мені, колючому, мов кактус,
усі, кого я тут не долюбив!
Ви думаете, легко це — прощатись
Під шепіт саду й гомін голубів?!*

Будемо широко сподіватися, що ліричний герой надто заспішив із такими настроями, чи то боячись не встигнути їх омовити, чи з якоїсь іншої причини, бо ж немало інших строф і рядків ще палахкотять вогнем чи вогником віри, надії й любові чи гніву й боротьби. І цілком доречно вести мову про сухий порох... Тим паче, що Василь Марсюк, судячи з його поезій, від перших збірок починаючи, ніколи не належав до невинуватих оптимістів, особливо ж у спогляданні суспільного буття, але ж і мітка песиміста йому майже не пасувала й не пасує. Філософ за освітою й, певно, за якимись житейськими імперативами, поет просто «аналітично» оцінював світ у собі й себе у світі, вкладаючи в категорію «світу» різні смисли, в т.ч. і в сенсах сковородинських, які В. Марсюку, видимо, були не чужі. І хоча світ, на відміну від Григорія Савича, нерідко «ловив і уявлював» Василя Андрійовича, останній багато що спізнав у філософії життя, хай, може, й не в тій і такій мірі, як «наш перший розум»: і ціну свободи, і щастя в сьогоденні, і радість «сродної» праці, і ту ж таки спокусливо підступну ловитву світом, і смак «вина самотності...» Про все те вичитуємо з лірики й ліро-епосу Василя Марсюка.

Це вже зараз, маючи перед очима фундаментальне поетове двокнижжя, можемо «вибудувати» долю Василя Марсюка «від» і «до»-сьогодення. Тим паче, що й сам поет нам у цьому активно сприяє, вилаштувавши твори, як сам пише в анотації, «за своєрідним географічно-біографічним принципом», та ще й на хронологію зважає. Навіть послуговуючись цілою низкою Марсюкових поетичних збірок («Сурмлять тополі», «Життєдайність», «Обрії», «Сонячні терези», «Три криниці», «Минулому я руку подаю», «Прометеева естафета», «Вечірнє вогнище», роман у віршах «Донецька прелюдія» та ін.), не можна було так цілісно «прочитати долю» поета, як це можна зробити тепер.

Хтось із мудрих дуже влучно сказав, що всі ми родом із дитинства. Ось тут, у випадку з Василем Марсюком, практично все формально-змістове (особливо-змістове) розмаїття його творчості виджерелюється з буття, витвореного в «Донецькій прелюдії» — віршованому романі про дитинство і юність, кожен із двадцяти розділів котрого висвічує певну сторінку життя,

яка пізніше здобулася на художнє осмислення й масштабніше узагальнення. Тут і голодне півсирітське дитинство (кілька початкових розділів); й усвідомлена родинна трагедія — репресований батько (розділ «Сказання про снігову людину»), загиблий старший брат; і корені українського патріотизму, спочатку стихійного, а згодом глибоко усвідомленого — від засилля чужизни на Донбасі, від його наглої русифікації (розділи «Непосланий лист», «Я з вами, браття, не лукавлю»); і непрості «взаємини» поета з духовністю, релігією («І кожний вірив так, як міг»); і така властива для Василя Марсюка залюбленість у природу й жінок («В живому храмі серед нив», «За найпрекрасніший трофей»); і... Та, власне, все те, що надалі в житті і творчості поета набуде чітких і системних рис, які дозволяють вести мову про усталене розмаїття мистецького світу Василя Марсюка.

У творчому, віршувальницькому сенсі теж можна казати про «донецьку прелюдію», адже перші імпульси вабливого натхнення В. Марсюк відчув у ріднім краю ще в зовсім юному віці і перші публікації були в донецькій періодиці. Той неповторний «шахтарський» світ, густо змальований у «Донецькій прелюдії» і явлений передовсім у хрестоматійно впізнаваній «сосюринській» лексиці, вряди-годи й досі проривається в ліриці поета.

Життя склалося так, що Василеві Марсюку випала неспокійна життєва дорога, котра поводи́ла його по світах, передовсім просторами українськими.

*Я теж мотався перекотиполем
Із міста в місто, наче по ярах... —*

напише він в одному з віршів. Доволі тривалою й вельми значущою стала в поета «зупинка» в Черкасах (1966 — 1985), після «священного» військового обов'язку й заочного навчання в Київському університеті. Цілком певно, що саме тут Василь Марсюк сформувався як поет, отримав до рук перші три свої збірки, активно впливав на літературне життя Шевченкового краю. Але це, сказати б, зовнішні прояви творчого поступу. Цікавіше поглянути углиб поетичних рядків і строф, які народжувалися «на черкаських вітрах». Доводить-ся говорити про загалом зрозуміле як для того часу —

1960–70-х — внутрішнє роздвоєння громадянськи сумлінного митця, змушеного часто вдягати потрібну маску, або й такого, який щось приймає, а щось не приймає з установлених «правил гри»... З одного боку — обов'язкові вірші-«паровозики» перших збірок про дружбу народів, 22 квітня чи партквиток, а з іншого — проникливий мінор поезій митця, який усвідомлює власне творче лукавство і гнітиться цим: «Не переможець я, не воїн, бо наді мною той же ворон...», «...мелодія мого життя сумна, сумнішої нема у всьому світі...», «Неначе лося на поляні, мене обложено тепер...», «Я зараз наче й не в тюрмі...», «Я втомився жити обережно...» і подібне. Це рядки з тих «черкаських» літ. Звісно, цей мінор тоді писався не для друку. Значно пізніше Василь Марсюк написав про той час:

*Я теж писав крамолу в дні ті темні,
беріг у схроні вірші і листи,
щоб хоч тепер до вас їх донести.
І обшуки не раз були таємні...*

Біль втрати батька, дедалі глибше усвідомлення національних несвобод, знайомство і дружба з черкаським політв'язнем Андрієм Химком (Хименком), ще не витравлений дух присутності Василя Симоненка в Черкасах, вільнодумствування молодих тодішніх черкаських літераторів живили дух і віру В. Марсюка. Природно, були й картини, сказати б, «від протилежного», про що виразно повідує добутий зі схрону «Черкаський зошит», уміщений і в збірці «Вечірнє вогнище» (2012), але не вони визначали світоглядні і творчі домінанти поета. Ота прихована у схроні частина поетичного айсберга Василя Марсюка була, безсумнівно, опозиційною, бунтарською, схияляла поета до переоцінок багатьох цінностей, але ж, не оприлюднена, не явлена читачам, певно ж, «двоїла» душу і свідомість («Втомився я коритися брехні...», «Я рідко хвалився, що я — патріот...», «Давно облишив я думки про славу...», «Я вже давно пішов у схиму...»).

Між тим у «черкаську» пору Василь Марсюк написав багато талановитих речей — ліричних, ліро-епічних, окремі з яких не були зупинені цензурою, а низку інших подавати до друку поет, певно, не наважився. Вони не були вочевидь опозиційними, але ж мали таку

текстову й підтекстову «фактуру», таку тональність і кольористику й такий подекуди «формалізм», що й віддалено не могли сподіватися на прихильність «головліту», тобто цензури. Мовиться насамперед не про розсипи лірики, а про ліро-епос поета — поему «Сходження на Тарасову гору» (1967), «Думу про трьох братів» (Пам'яті мого батька) (1967—68), пародійну поему «Дисертація про славу» (написана в 1968 р., дописана у 2010-у), «Думу про матроса Матюшенка» (1970), «урбаністичну поему» «Птах над містом» (1970), поему-репортаж «Комуністичний хрест» (1979—84), вінки сонетів «Київський світанок» (1980) і «Шлюбний човен» (1982—85)... Ой, як багато хочеться сказати про кожен із цих творів!.. Тільки на зорі горбачовської «перебудови» дісталась до читача «Дума про матроса Матюшенка» і — фрагментарно — сонети з «Київського світанку».

У всіх названих творах дуже виразно звучала національна й гуманістична (в сенсі загальнолюдському) струна, почулися нотки історіософські й антиімперські. Безсумнівно, треба звернути увагу на заголовки й підзаголовки творів, самі собою вельми промовисті. Можна сказати, що написана за один день (7.09. 1967) поема «Сходження на Тарасову гору» засвідчила народження й утвердження митця-громадянина, громадянина-українця, який сповідально усвідомив Україну як «свою Палестину», який збагнув: «Якщо Україна — яхта, то круча з Тарасом — вітрило...» Усвідомлено виворив поет у поемі й образ-символ імперського крука. І все це у фольклорних інтонаціях і ремінісценціях. Аби надалі не вертатися до цього смислового нюансу, зауважу на доволі поширеному застосуванні поетом прийому фольклоризації як національного складника. У цілій низці віршів («Монолог», «Повінь», «Мати зелена діброва», «Ой не лети, чорна галко», «Колискова» та ін.), поем і циклів бачимо практику фольклорної інтертекстуальності, відповідні ремінісценції, вжиті, як правило, вельми доречно і майстерно. Окремі ж поеми навіть у назвах мають фольклорну — думну! — адресність. Та ж таки «Дума про трьох братів», майже повторюючи назву знаної народнописанної думи, і структурою фабули не цурається відповідного запозичення, правда, саму «ідеологію» твору автор екстраполює на століття ХХ-е, на проблематику, яка трагічно зачіпає і його самого

(«Пам'яті мого батька» — підзаголовок), і мільйонів інших людей, жорстоко погноблених нелюдським режимом. Природно, що цей твір за комуністичної пори був безсумнівною крамолою. Така сама «шухлядна» доля на довгі роки судилася й пародійній поемі «Дисертація про славу», в якій добре сказано про популярне в радянські часи опудало «очорнителства світлої соціалістичної дійсності», хоч, думається, дещо перебрано з публіцистичністю. І про цю рису Марсюкових творів треба сказати окремишньо: назагал нібито «мінорний», «стриманий» поет незрідка вдається до гострої публіцистичності вислову, чим так само незрідка «розріджує» художність поетичної строфи, зумовлює змілілість мистецького узагальнення. Часте «документування» поетичного твору конкретним ім'ям, як правило, знаним, чи так само знаним конкретним фактом певним чином «прозаїзує» лірику. Особливо це помітно у творах із виразною сатиричною ноткою («Сатиричний зошит», вірші «Девіз», «Телепохорон», «Марш КГБ», «Українська арифметика», «Через Дніпро в московські далі...» та ін.).

Написана в 1970 році урбаністична поема «Птах над містом» могла б у своєму часі прозвучати справжнім сполохом, будь вона тоді опублікована. Василь Марсюк з виразною долею опозиційності до оспіваного тоді скрізь науково-технічного прогресу, навіть НТР, тобто — не тільки прогресу, а й революції, мистецьки талановито акцентує увагу на руйнівних наслідках і руйнівних потенціях бездумного втручання людини у природні процеси: вже не тільки модна в літературі 1920-х позиція протиставлення міста і села, а значно глибша руйниницька суть усеохопної урбанізації, коли вже йдеться про продажність природних людських почуттів, коли «Доми, дими. Застояний Дніпро», коли з'являється апокаліптична думка «Невже ми живемо під час потопу?...», коли ліричний герой ледь не з розпачем гукає: «Не лети, лелеко, із Черкас...» Просто необхідно звернути увагу на вельми вдалі формальні вирішення поета в цьому творі: адекватний осмислюваній проблематиці «неспокійний», рваний віршовий ритм із елементами зоропоезії, стилістика «під футуризм», «бездушна» нумерація розділів, прозора алегорія образів (юна Руйнація, Дід та ін.), безсумнівно, «грають» на увиразнення й реалізацію творчих надзавдань.

Ще один ліричний відступ «на тему». Василь Марсюк на всьому своєму творчому шляху вельми уважний до формальних рис поетичних текстів, тому формальна палітра його творів дуже розмаїта і, що вельми важливо, майже завжди гармоніює зі змістовим наповненням. Окрім найширше взятої версифікаційної класики в поета часто натрапляємо на верлібри, білий вірш, баладні форми, елегії, епіграми, притчі, римовані катрени, оди тощо. Видно, що поет полюбляє «погратися» з формою, певним чином її урізноманітнити якимось доречним підзаголовком на взірць «Листовна поема», «Підступ до поеми», «Пародійна поема», «Сонетна поема» тощо.

Своєрідною «вставною новелою» в черкаському бутті Василя Марсюка сприймається «підвищення» ним власної «поетичної майстерності» в Московському літінституті, така собі, як пише поет, «несподівана радість» тривалістю у два роки. Оця «вставна новела» стала романом у віршах «Московський час». За плечима «тимчасового москвича» Марсюка вже були хай ще й не написана, але жива і тривожна в душі «Донецька прелюдія» й цілком реальні, написані переважно для шухляди, черкаські вірші й поеми. Саме через таку смислову призму, думається, варто читати й оцінювати поетів «Московський час». Тоді набагато зрозуміліше сприймається виразна національна загостреність Марсюкових слів і дум від самого прибуття в Москву й до вірша «Прощаючись...»:

*На всю Москву — єдиної тополі,
за день і слова рідного не чув.
Тут є усе, але немає волі,
її нема і там, де є тополі...
Я все забув, цього лиш не забув.*

Інший наскрізний мотив віршів «Московського часу» — мотив самоти ліричного героя (автора). Самоти в колі багатьох друзів-однокашників, самоти в інтер'єрі яскравих московських реалій, знайомств, екскурсій... Ціла низка віршів цього роману — з присвятами друзям-літераторам, як правило, представникам різних національних літератур. І цей своєрідний інонаціональний «привід» Василь Марсюк дуже часто використовує для оприявлення власних історіософських чи й відверто «ідеологічних» позицій виразного

антиімперського звучання (вірші «Горець», «Розмова з душею», «Диктант з російської», «Сибірська муза», «Дончак», «Любов якута», «Монгольський мотив», «Дружба» та ін.). Водночас поет гостро реагує на прояви нашої національної меншовартості, раболіпства перед «старшобратською» розв'язністю чи брутальністю («Український десант», «Вечеря в генерала»)...

Оті перипетії «московського часу», видно, тільки поглибили й укріпили опозиційні «шанці» й настрої Василя Марсюка. Цікаві за формою вінок сонетів «Київський світанок» і поема-репортаж «Комуністичний хрест», написані в постмосковський час у Черкасах, безсумнівно, для шухляди (точніше, — для пральної машини, в якій зберігав поет крамольні твори від «всевидаючого ока»).

Дохристиянська, язичницька давнина, не без видимої прихильності виписана в сонетах «Київського світанку», а поряд — доволі критичне осмислення християнізації княжої Русі-України, окрім порушення тодішніх панівних ідеологем імперської історіографії, відповідно позиціонували й ліричного героя (автора). Оця духовно-релігійна проблематика у творчості В. Марсюка присутня наскрізно й на позір — доволі суперечливо. Не хочу твердити про цілком можливі рунвірівські симпатії ліричного героя, але певні шевченківські ремінісценції в цій непростій проблемі чуються (вірш «Регрес»). «Я був хрещений, хрестик мав...», «Я вірив змалку в світ небесний...», «Я книг святих не хочу гудить...» — це рядки з Марсюкових віршів, де не зайве звернути увагу на форму минулого часу... А поряд можна поставити вірш «Дорогоцінна книга», де про Біблію мовиться з відчутною іронією. Певно ж, про богохульство чи атеїзм не йдеться, скоріше означається та позиція, прихильники якої вважають, що з утратою своїх богів і з поклонінням богам іншому, при тому не нашому, розривається сув'язь часів-епох, втрачається глибинне коріння, що призводить до розчахування і всихання крони... Позиція, як мовиться, не без дискусійності, але й рацію в ній присутнє.

Присвячена черкаським літераторам поема-репортаж «Комуністичний хрест», зіткана переважно з верлібрів-мініатюр, своєрідно відтворює суспільно-культурну атмосферу в Україні 1970–80-х років, і, треба

сказати, не всім героям тих верлібрових «пігулок» буде солодко їх ковтати. Оскільки в тих вільноформних портретуваннях поет найчастіше виходить на площини ідеологічні чи морально-етичні (щодо письменників чи їхніх ідеологічних «пастухів»), то міра публіцистичності помітно зростає, такі твори явно втрачають на художній універсальності й залишаються у своєму конкретному часі. Правда, серед тих непоодиноких публіцистичних строф маємо немало й вельми майстерних, художньо досконалих віршів, навіть тих, персоналізованих, присвячених, скажімо, Петрові Линовицькому, Григорію Білоусу чи Григору Тютюннику...

*Зайшов у гості Білоус Григорій
і так читав свого «Сковорогу»,
аж розгубився я: чи це не сам Варсава
під час грози в мою прибився хату
і сам мені про себе розказав?!*

Повторюся, ліро-епос Василя Марсюка художньо вельми вартісний. Окрім уже названих творів, до творчих удач поета слід віднести «етюдну поему» «Зелений килим Бабиного Яру», «поему з пелюсток» (форма!) «Друг мій сад», цикл римованих мініатюр «Космічна поема», в яких — у кожній по-своєму — митець майстерно реалізує власну гуманістичну «програму», обов'язково знаходячи органічні «виходи» на площини національні, українські — чи це стосується трагедії Бабиного Яру, де серед інших спочиває й Олена Теліга з побратимами, чи тонкої пейзажистики «дружнього саду», в символіці якого прочитується образ України-саду, котрий густо обсіла «інтернаціональна тля»... Який твір із ліро-епосу бачиться мені художньо вразливішим і пересиченим «злободенною» публіцистикою, — то це «сюжетна поема» «Гладіатори доби». Без претензій до сонетної форми, але спроби винести боксерські вікторії братів Кличків у контексті з гладіатором Спартаком і трагікомічними «собачими боями» у Верховній Раді не сприймаються художньо оптимальними й переконливими. Написана в сьогоденні, поема стала зрозумілим для багатьох українців сплеском емоцій від усвідомлення нищості багатьох і багатьох «правників поганих».

Якщо не основна, то одна з ключових мір поцінування людей і їхніх дій для Василя Марсюка у всій його

творчості — це Україна, діяльна любов до неї, душевна відданість їй. Україна в ліриці й ліро-епосі поета постає в різних смислових і символічних вимірах — української мови й народної пісні, Дніпра й Тараса Шевченка, суперечливої історії та історичних діячів, чудової природи й неймовірної жіночої вроди... (вірші «Заповідальне», «Ода Дніпрові», «Хто ти мені, Україно?», «Любов Т. Шевченка», «Українське слово» та ін). Із твору в твір снується думка про те, що все відходить, тільки Україна лишається з поетом, у душі... «Усі ми станемо піском і глиною, безсмертя наше — із Україною». І самого себе ставить поет перед іменем своєї землі:

*Я трудився в ім'я України,
і сумління мене не гризе,
їй одній я, можливо, щось винен,
і вона лиш простить мені все...*

Дуже природно й логічно категорія національного реалізується у творах В. Марсюка через історіософські візії чи гострий антиімперський пафос. Україна для поета — це сива праісторична давнина («Прастеп», «Сізіфи», «Аскольдова могила»), це фатальні рішення гетьмана Богдана, гідним якого, втім, не спромігся стати жоден наступний правитель України. Це трагічна бездержавність, коли «І хата чужа, і земля не своя...» Поет гостро й послідовно інвективує і доморощених гетьманчиків-яничар («Не так Романови-царі...»), і неситиму, брутальну імперську політику Москви («Через Дніпро в московські далі...», «Бахчисарай», «Домашнє вино», «Кавказ, Кавказ» та інші вірші чи фрагменти ліро-епосу), причому, не тільки щодо України. У деяких Марсюкових творах вчуваються шевченківські ремінісценції та інтонації.

*Чуже шануй, а правду край!
Я так люблю усіх чужинців,
як ті шанують українців,
нехай прибуду-таргани
в нас не жирують, як пани...*

Певно, найбільше власне поезії в пейзажній і любовній ліриці Василя Марсюка, й публіцистика в ці царини його творчості заглядає значно рідше, хоч і тут зовсім без неї не обходиться, передовсім у віршах інтимної

тематики, в яких, треба визнати, ліричний герой вельми відвертий і доволі самокритичний. Одначе, спочатку про пейзажистику поета. Філософ за освітою, В. Марсюк незрідка філософствує й у віршах «на тему» природи, тому цілком правомірно вести мову і про його натурфілософію — красу й гармонію, вічність і мінливість, бездушно-ритмічний рух «календаріуму», в якому поета найбільше приваблює осінь («Криє діброву серпанкова шаль», «В лісі дивно, в лісі чудно», «Дощ голубить бузкові кущі», «Осіння картина», «Осіннє осоння», «Осінній етюд», цілий розділ першого тому «Зелена гавань» та ін.). Абсолютно переважно в поета — українська природа, яка інколи озивається фольклорними паралелями («Мати зелена діброво» та ін.). Але Марсюк-мандрівник описав і іншу природу — природу гір, природу моря, морської стихії. І тут його пейзажне перо-пензель, як правило, не тільки точне, а й витончене, ліричний герой же зовсім безпосередньо зізнається у своїх прихильностях: «Я так полюблюю осінні поля...», «Люблю я квітучі вишні...»

Тепер ось про Марсюкову любовну лірику, з якої, певно, й починався він як поет. Принаймні найдавніші дати в цьому двокнижжі стоять саме під віршами любовної тематики. Якщо вже мовиться про виразний автобіографізм ліричного героя як авторового «повпреда», то і в любовній ліриці така самохарактеристична риса присутня. У майже декларативному (чи декларативно-сповідальному?) вірші-посланні «До колишніх дружин» ліричний герой заявляє: «Я ангелом не був. Це добре вам відомо...», а в інших — «І в святенниках я не ходив...», «Скількох спокус не зміг я побороти». Зауважу, що ці й інші такі ж «декларації» стосуються саме «романтичної» сфери. То авторове право писати так відверто-загострено. Я ж тільки констатую таку авторську позицію. Не більше. Більше ж хочеться мовити про саму любовну лірику Василя Марсюка, цілі розсипи якої ми бачимо й вичитуємо і в «Донецькій прелюдії» (розділ «За найпрекрасніший — трофей»), і в «Московському часі» (сторінки ліричного блокнота), і в часі «черкаському» (вінок сонетів «Шлюбний човен»), й у віршах різних літ (розділ «Чуттєва повінь» у першому томі)... Саме в «Чуттєвій повені», певно ж, не випадково саме так укладеній автором, любовна

тематика зі всієї творчості Василя Марсюка постає водночас і концентровано, і, сказати б, «еволюційно»: від тих перших запаморочливих стоянь під зорями відвічно знайомої пари — закоханих «Я» і «Ти», через багатий життєвий досвід взаємин тих же (чи й інших) «Я» і «Ти» («Вже досвід мій все менше бреше, спокусу радше обмине...»), до, скажімо, такої мінорно-ліричної картини, яка відтворена у вірші «Ліричний портрет»...

*Вже давно мандруючи у світі,
я красунь набачився в пуні,
а тебе, як горгу Нефертіті,
не гадав зустріти у житті.
Молодій тобі усе цікаве:
і Ай-Петрі, і старий поет.
Ти скажи, чи я хоч маю право
гарувать цих слів тобі букет?*

У ліричного героя Марсюкових любовних поезій немає омріяного любовного ідеалу — ні Лаури, ні Беатриче, ні Прекрасної Незнайомки, ні тої безіменної жінки, якій так витончено сповідався ліричний герой поезій Вінграновського. Хоч і бажаний портрет, і бажану вдачу жіночого «ти» (а пізніше — «Ви») з поетових любовних віршів можна було б і зіткати, не маючи при тому певності, що сам ліричний герой не змінив уже своїх уподобань, зустрівши іншу «Ти» або «Ви».

*Я так любив усмішку тиху
І кароокий твій полон...*

Настроєвий лад Марсюкових любовних поезій переважно тихоплинний, негучний, оповитий деяким серпанком смутку, бо ж постає спогадом, тим, що вже відбулося й, певно, вже не відбудеться. У багатьох поезіях вчувається еротизм від тонко й точно витвореної чуттєвості й тілесності любовних картин. Часом у любовних віршах поет не цурається гумористичного тону або й гострого сарказму, певно, теж не з неба знятого:

*Гірше хвороби легень і печінки
ревнощі жінки, збляклої жінки.
Квітка без цвіту, без аромату
тільки в шипах вже знаходить розраду.*

Жорсткувато, треба сказати. Але загалом у душі Василя Марсюка, який категорію комічного в різних її виявах «експлуатує» частенько й переважно не в любовній тематиці, хоч і в ній, як бачимо, теж. Але хіба зацитовану строфу назвеш любовною?...

Поетичний світ Василя Марсюка багатий і різнобарвний. На якомусь етапі поет вирішив його чіткіше окреслити й дещо в ньому резюмувати. Задля цього і пропонує читачеві це двокнижжя, в якому структурує власну спадщину за жанрами, що їх демонструє широке розмаїття, тематичними циклами, котрими, безсумнівно, додатково акцентує на своїх семантичних пріоритетах, за стильовими й версифікаційними малюнками творів. Поет свідомий своєї неабиякої творчої майстерності, має власні естетичні переконання, доволі критично ставиться «До наших архімодерністів» (назва вірша), в яких не сприймає «модне жонгливання словом», «рядки незрозумілі», бо ж, на його переконання, «народу слова потрібні, як мечі». Вічна проблема українського поетичного слова! Певно, в полемічному контексті з «архімодерністами» варто сприймати й інші рядки Василя Марсюка щодо власних поезій:

*Не лайте їх за жорсткуватий стиль!
Вся лірика тепер — один кисіль,
і поетичній патоці взамін
я подаю до столу гострий хрін.*

Обмовляє себе Василь Марсюк. За всієї умовності вжитих гастрономічних термінів (бо назвати непросто, що є «киселем», а що «хроном»), думається, що з-під талановитого пера поета «подавався до столу» читача далеко не тільки «гострий хрін», а й тонка, ба навіть витончена лірика («кисіль»?) камерного звучання. І ще питання, чого є більше. Та й хіба це важливо? Важливіше інше: повнота й оригінальність поетичного голосу, чистота його звучання. А ці риси у творчості Василя Марсюка є.

Володимир Поліщук,

доктор філології, професор.

Під сонячним вогнищем...

(Відкритий лист)

Дорогий Василю Андрійовичу!

На початку про дві цікаві обставини. Ви стали членом Спілки письменників під сорок, і я «очленився» цієї пори. Це обставина перша.

Друга: нутром-осердям духу Ви до мозку кісток — мислитель. Навіть історико-філософський факультет, либонь, не випадково закінчили. Я також люблю філософію. Як, наприклад, свою дружину Ганнусю люблю. І, може, саме такий сценарій Божого промислу щодо нас, грішних і невинуватих ідеалістів, уплинув на тонке, співчутливе розуміння й поезії, й філософії, й розуміння одного одним.

Отож — про Вашу свіжу книжку «Вечірнє вогнище»: тепле воно, вогнище, і я не відчув — слава Богу — щонайменших протягів холодних у слові. Навпаки, вітровіння-спалахи — юно-рожденні, світлі, сонячні. Ба більше: означення с о н я ч н і, сказати б, найточніше засвідчує про Ваш стражденний поетичний дар. Як на мене, при перевиданні «Вечірнього вогнища», і назву варто поезіям дати «Сонячне вогнище», адже епітет «вечірнє» доладний лише, коли враховувати стан Вашого тіла — в е ч і р н ь о г о (кожен із нас, смертних, тілом — раніше чи пізніше — вечоріє); стосовно ж духу Вашого — він молодод проміниться печально-проникливими протуберанцями, сонячно проміниться. А коли в людини дух сонячний, вона, вважай, з благословення нашим рідним Дажьбогом — поет. І взагалі я переконаний: поетів народжує Сонце. Воно їх і забирає... Не все забирає — уточнюю — тільки плоть, а дух на небі світлому оселяється, аби ми від землі прогрішеної погляди свої туди спрямовували.

Коротко про Вашу ранню і тільки тепер опубліковану поезію, Василю Андрійовичу. Вона, одразу впадає в око, по-пушкінськи прутка, природна, наповнена музикою молодості, рясом-квітом від здорового сприйняття життя, примітна летючим ставленням до друзів,

краси жіночої і ворохобними пошуками вірності. Майже фізично я відчуваю, як Ваша душа світлотінилася земною яскріючою любов'ю.

Тоді, в літа молоді, бурхливі, Ви навіть не підозрювали, якими зарубками на серці закарбуються розчарування від келихів безоглядного кохання. З цього приводу пригадується Лев Толстой, який зазначив, що Пушкін відійшов за вічні обрії дуже вчасно, тобто не зазнавши пекучо-трагічних розчарувань років зрілості, а згодом — старості. Власне, Пушкін завершив своє коло життя саме так, як було роковано йому, як і ближчим до нас у часі нашим поетам-світочам Симоненку чи Антоничу: в «другому колі», як скажімо, Толстому і ось Вам, нашому сучаснику, їм пожити і плідно творити не судилось...

Отже, щодо «першого кола», Василю Андрійовичу, Ви зауважете: «Вино самотності моєї раніш не так я важко пив: ще не була вона змією, бо я ще мріяв і любив, бо я ще вірував у казку, у молоді гарячі сни, я ще надіявся на ласку серед людей, серед весни». Це зізнання з Ваших уст зринуло якраз у «пушкінському віці», коли Вам тридцять сім було.

Але... ось почалося «друге коло»: покрутішали, їжачилися, баюристішали будні, сірими ставали чомусь, безвихідними: зневіра часом душу обпікала — хоч вовком вий, або ж — із мосту та в воду... В цих ситуаціях праглося щонайменшої хоча б зачіпки-віри, і найжadanішим було відкриття Бога, Бога — сонценосця, Бога — справедливця, Бога — всеправедника.

*«Перехрестя. Чотири дорogi.
Давні написи понад трьома:
«Шлях до правди. До волі. До Бога.
Зупинися — чекає тюрма!»
А четверта гукає з плаката:
«Шлях безпечний! Для хама і ката».*

Усе суворіше, нав'язливіше і невідворотніше приходило сумовите усвідомлення:

*«Вже досвід мій все менше бреше,
спокусу радше омине...
Навіщо ти, кохання перше,
у снах навідуєш мене?».*

Або ось така мініатюра вихлюпнулася із серця 1975 року:

*«Весна проминає. І цвіт опадає,
все тліє і в'яне — змикається коло.
Були в мене мрії — і вже їх немає,
і, мабуть, не буде ніколи...».*

Отож почалися нещадні пошуки «правди просто-ти». В кожного з нас вони у тернах колючих, надто ж — для українців, надто — для справжнього українського поета роковані. Не випадково у прожитих Вами сорок років, Василю Андрійовичу, як присуд, як одкровення зблиснуло:

*«Ісуса, кажуть, розп'яли за те,
що об'явив себе безсмертним Богом.
А Україна за що хрест несе?
У неї ж одібрали геть усе —
і волю, й долю, й навіть віру в Бога».*

Та чи не найпроникливіше мотив любові до безталанної України пронизує в поетичній перлині «Заповідальне»:

*«Я прошу про огне: як не стане мене,
правобіч покладіть в гововину.
З-під землі буде слухати вухо огне
піднебесну мою Україну».*

Переступивши сорокалітню гору земного існування, еством своїм, Василю Андрійовичу, Ви все дужче, гостріше наповнювалися Україною, чистою, ніжно-беззахисною любов'ю до неї. У вірші, написаному з приводу трагічної смерті Григора Тютюнника читаю:

*«Хтось у вині шукає втіху,
а інший лізе у петлю...
Як тяжко-важко жити тихо!
Як тяжко-важко я люблю!».*

...На початку листа, славний козаچه Василю Андрійовичу, я зазначив, що попри терпку щемливість Ваших поезій, вони — сонячні, на межі болю, але біль сонячний, очисний. Додам також: Ваша поезія, мов ліки, цілюща. Насамперед для серця й душі. Вірші — не зайве підкреслити вкотре — сонячні тією особливою сумовитою

радістю-усвідомленням народитися й жити під українськими небесами, коли наповнюєшся мудрим теплом «вечірнього вогнища», і, хай те вогнище таки вже вечірне, а світить-гріє, як молоде справіку Сонце; ми під його сяючими світловими крилами почуваємося с о н ц е п о к л о н н и к а м и.

Істинно й те, що «хто не мертвив свою юність, для того і старість — весна».

Добра Вам, нев'янучої молитви в Слові і Словом, Василю Андрійовичу!

З поклоном —

Олесь Воля,

письменник,

Київ, 1 червня 2012 року.

НА ПОКЛИК ВОЛІ

ОДА ДНІПРОВІ

Спливають рікою останні льоди,
і човен на веслах від берега диба.
Для когось Дніпро — це багато води,
для когось — ковбана, де ловиться риба.

Я рідко хвалився, що я — патріот,
ще рідше я скиглив, що гнаний, забутий.
Для мене Дніпро — український народ,
то скутий льодами, то греблями скутий.

Не раз я співав про вселенське добро
і кликав не раз довгождане скресання,
а наче уперше я бачу Дніпро,
його повеневе повстання.

Весна! І потокам нема загород,
немає сьогодні, не буде й вовіки.
Зливайтесь, люди, в єдиний народ!
Зливайтесь в одну, переповнені ріки!

28.10.2000 р.

ГАЛАСВІТА

Мабуть, мамо, я заслуговував,
що сказала ти: «Йди хоч галасвіта!»
І шпурнув я тоді свою голову
в білий світ, як гарячу галактику.

А за нею майнули кометами
твої сиві вдовині пасма.
Повернувся б — дороги тенетами,
зарідав би — так в горлі спазма.

Закрутила тужава спіраль мене
у світи незапрограмовані,
від тяжінь і прискорень поламане
здав кермо я пісенній гармонії.

Та й блукаю чужими світами,
розгубивши тепла вже чимало,
все не вирвусь до тебе, мамо,
до земного твого причалу.

Над хатиною, над палісадником,
що печаллю цвіте голубою,
я проллюся колись із галасвіта
зорепадним дощем над тобою!

17.08.1967 р.

* * *

Скрес Дніпро, нуртує знову,
зносить в море каламуть
в даль рожево-бірюзову...
Суть.

Суть велика. Мить знаменна.
Лід не вічний — вічний рух.
Неба вибухло знамено —
ух!

Ви човни вже просмолили?
Ваші очі далеч п'ють?
Весно, дай снаги і сили!
В путь!

1967 р.

ПЕРЕД ПАМ'ЯТНИКОМ У КИЄВІ

Прийшовши із такої далі,
якийсь малий на п'єдесталі
ти, Богдане.

Твій кінь гасав на крилах волі,
тепер загруз в асфальтнім полі,
ох, Богдане.

Стоїш, залякнувши, на площі,
стоїш для слави, чи для прощі,
га, Богдане?

То над чиєю головою
ти замахнувся булавою
тут, Богдане?

Чи довго їй в повітрі виснуть?
Хіба нема кого ще тріснуть?
Гей, Богдане!

1967 р.

ПЕРЕД ЗАПОВІТОМ

Підходить вже й до мене вік Христа,
коли він хрест виносив на Голгофу.
Що зроблено? Душа моя проста,
хоча вогонь і жевріє потроху.

Я заповідей людям не приніс,
у мене послідовників не густо,
тримав за вітром часом хибний ніс,
любив жінок, вино, як цап капусту.

Оце і все? Та ні! Іще додам,
хоч самовпевнено, можливо:
в собі носив я жах народних драм
і радощів його нечасті зливи.

Я вболівав, як за своє дитя,
за зламане гілля мого народу.
В минуле вже немає вороття,
але в майбутнє ще шукаю броду.

За бороду я Бога не захопив —
у кого крил позичити для неба?
Та крила виростають і в рабів.
Кріпися, душе! Нам ще жити треба!

02.09.1967 р.

* * *

Я не кляну своє минуле,
бо і тепер є що клясти:
воно мене заносить мулом,
весь час тримаючи під дулом,
в тіні примущує рости.

Не всі святі, хто вірить в Бога,
не всі боги, хто вище нас.
Кляну я рай, куди дорога —
німим рабам. Кляну той час,
коли засне надія хвора,
коли під'їсть мене покора,
як шахтні вибої — Донбас.

Я не кляну своє минуле,
над ним вночі не ворожу,
старих могил не ворущу,
а ворущу в душі заснуле...
Я не кляну своє минуле.

09.11.1967 р.

ПРАСТЕП

Мій предок — смерд. Вслід за сохою
простують ноги. Дні, як пил,
поміж крутих куряць могил —
слідів і слави, і розбою...

Віки за мною. Нива пружна,
мій чалий дихає натужно,
йому б сідло, а не хомут.
Тягни, мій коню, попри гуд
землі і неба! Бог наш — труд.

І ворог тут. Холодне око
із хащі цілиться давно,
ще мить — і хрусне полотно,
спіткнуся ніби ненароком...
Орись без мене, степ широкий!

Я в славі — смерд. Вона зітліє
у мреві днів, у млі ночей,
лиш зійде колос довговій
на місці вицвілих очей.

1968 р.

НА РОЗДОРІЖЖІ

Перехрестя. Чотири дороги.
Давні написи понад трьома:
«Шлях до правди. До волі. До Бога.
Зупинися — чекає тюрма!»
А четверта гукає з плаката:
«Шлях безпечний! Для хама і ката».

1968 р.

* * *

В Черкасах в мене народився син,
а добрих друзів тут я ще не маю —
то записав хрещеними батьками
Грицька Сквороду й Марусю Чураївну.
Хай син мій духом тягнеться до них!

1968 р.

* * *

Оглянусь часом на минуле —
які провалини, гай-гай!
Які роки туди майнули!
Дивуюсь тільки, що не край
моїм надіям в прірві часу
і що видряплююсь щоразу
із пасток тих, із тих проваль.

Мені минулого не жаль,
а жаль за тих, що йдуть за мною
з такою ж долею сумною,
жаль за народ, що під киями
щоразу падає до ями,
і дух роз'ятрюють мені
його зажурливі пісні.

Сумні пісні сумної долі...
Із ними легше у неволі.

1968 р.

* * *

І хата чужа, і земля не своя,
і навіть рідня — не рідня.
І мову стискає незрима змія
і жалить у серце щодня.

Проходжу повз тихі черкаські доми —
ніколи ніхто не гукне.
Щоранку іду попід муром тюрми —
і наче хтось кличе мене.

21.08.1968 р.

ГРИГОРІЙ СКОВОРОДА

(Монологи)

1. ПРО ВИБІР

Що обрати: чи пісню, чи жінку?
Повагавшись, в дорогу беру
невибагливу флейту-сопілку
і пісенну свою журу.

Добре б мати й попутницю жінку,
і дитятко за руку вести,
та забуду тоді про сопілку
і до Музи зламаю мости.

Знаю, знаю, якої мороки
завдадуть мені щирі пісні:
відцвітуть весняні мої роки,
а крім флейти, не буде рідні.

2. ПРО СВЯТІ МІСЦЯ

Хтось топче шлях в Єрусалим,
для інших вимріяна Мекка.
Я довго потом хліб солив,
ходив до правди теж далеко,

але в місцях тих не бував.
Можливо, зерня там і впало,
та від попівських темних справ
згнило, і паростки пропали.

Я не піду в Єрусалим
молитись над господнім тілом:
його чесноти замалі
перед його жорстоким ділом.

Він брата з братом посварив,
легку спокуту дав для ката,

вже через нього світ горів
і буде ще не раз палати.

Які в невільника гріхи?
Яка від ідолів підмога?
Коли довкола вороги,
виковуй меч — забудь про Бога!

3. ПРО ВІРУ

Рясу геть! На плечі — свиту!
Не молюсь глухому Богу:
я пізнав спокуси світу,
я знайшов свою дорогу.

Хто порвав духовні пута,
не страшна йому кормига:
наша думка незакута
вище тронів, вище лиха.

Хто здолав гордині ницість —
прагне бою із собою:
що за користь від криниці
із застійною водою?

Рясу геть! На плечі — свиту!
У собі вчуваю Бога:
у мені всі болі світу
і його важка дорога.

4. ПРО ДУХ

Не будь мене — нехай би так було,
як нині є: назовні мирно, тихо,
під доброту рядилось хай би лихо,
в одну дуду нехай би все гуло.

Але з'явився я на білий світ —
і не однаково, як жити, чи не жити.
Я серед люду вилюднів як слід,
і в дурники мене вже не пошити.

Мій вільний дух відлякує раба,
чужий він і преситому вельможі.
Гнітить мене покірлива юрба,
яку в церквах приспали слуги божі.

Я славлю вільнодумство! Лиш воно
з колін підніме душі наші кволі —
ми під чужим ярмом уже давно
забули про козацький подих волі.

Живому розцвітати і рости,
усякий рід походить від Антея.
До сонця й понад нього — ось ідея!
Живу — а тому геть нудні пости!
Грішити хочу! Господи, прости...

1967–68 р.р.

БАХЧИСАРАЙ

Бахчисарай — маленький рай
давно згорілої держави.
Був гомінкий колись цей край:
тут коні пещені іржали,
несли вельможних хазяїв
в походи на слов'янські землі,
купець із Риму крам возив,
томились бранки невеселі,
білили хмари і оселі,
мулла з мечеті голосив.

Не знав татарин ще біди,
окрім козацької держави,
а де лишав свої сліди,
там не росли три літа трави.

Навскач зійшли курні літа —
і я ввійшов сюди без бою.
Бахчисараю, що з тобою?
Де твій народ? Яка біда
його скосила, мов колосся?

У мене дибиться волосся
і в серці горлиця рида...

Не переможець я, не воїн,
бо наді мною той же ворон,
що вбив тебе, тепер літа,
літає та ж лиха біда
і косить в мене хиже око,
та я живий іще, нівроку.

Ходжу у цвинтарному сні,
дивлюсь на давню позолоту —
музейні стіни, ой, тісні
для долі цілого народу!

Дивлюсь — і горе валить з ніг,
і сум великий душу крає:
це жах, коли народ зникає
з лиця землі, неначе сніг.

Невже його уже не буде?
Бахчисараю, б'єш ти в груди!
Я не забув, як ти карав
в моїй землі нещасну хату —
тяжку, тяжку ти мав розплату.
Такої долі я б жадав
двоглавому твоєму кату!

1969 р.

ХИТАВИЦЯ

На морі шторм почавсь негласно,
його пригнав якийсь циклон...
Було спокійно, тихо, ясно,
на кораблі ясніли гасла,
лунали вальси і чарльстон.
Відомий курс. Мета відома.
Пливли далеко. Люд, як вдома,
ходив по палубах, курив,
дрімав, любив, ну, словом, плив.

Ми всі пливем кудись далеко,
у всіх свій шлях «з варяг у греки» —
тісний, широкий чи величний,
слизький, твердий, таємний, звичний.
На цих шляхах, у цьому русі
везуть нас гроші, благи, друзі,
везуть таланти і чини,
везуть родин дрібні човни.

Пливем гуртами на державах —
на молодих, старих, іржавих —
і кожний вгору ніс дере:
«Ось ми мчимо! Ось наша пре!»
(Кричть гучніше, громадяни,
бо не почують марсіяни!)

Усі ми їдем на Планеті
поміж таких же шхун-планет,
і є в нас Місяць для поетів
і для побачень тет-а-тет.
Є ще галактики, системи...
Та це вже розмах для поеми,
а я задумав тільки вірша —
і пасажирів десь залишив.
(Я з ними теж, між іншим, був
і все там бачив, все там чув).

Усі тоді не знали горя,
вдихали бриз на чреві моря
й не забували про своє:
в дорозі кожен їсть і п'є,
неначе після голодовки,
або в її передчутті.
Хоч нині ситі всі, нівроку,
але всього було в житті.
Передбачає турпутівка,
що апетит — не красна дівка.

Вже час настав післяобідній,
хилило публіку на сон,

бо сон і ситість — браття рідні,
але судилось інше бідній —
не знати звідки взявсь циклон.

З-за обрію набігли хвилі,
як гурт веселих козаків
(чуприни довгі, зуби білі),
і нум, змагаючись у силі,
штовхать судно з усіх боків!
Отак гравці у ватерполо
м'яча ганяють, ставши в коло.
І судно теж серед води —
туди-сюди, туди-сюди!..

Не стало звичної опори,
кудись пропав стабільний центр,
як стравоходи — коридори,
а площа — немов яйце.
І шлунок — хить, і мозок — хить...
Куди це публіка біжить?
Основа — хить, ідея — хить...
— *Не надо было морем плыть!*
— Було б ото сидіти вдома!
(Кому ця фраза не відома?)

Підлога — хить, усесвіт — хить,
усе зігнулось чи лежить.
Керманич — хить, але стоїть,
міцна натура, мов у тура,
бо він таки — номенклатура,
міцний живіт і голова —
на морі всякого бува,
всього буває і в державі,
коли колеса вже іржаві...

Козаки пожартували — і гайда!
Втихомирились повітря і вода,
і на морі знову благодать!
Став народ потроху оживать.
По такій халепі всі — брати,

поріднішали, звертаються на «ти»,
як-не-як, а смерч перебули,
знов сміялись, їли та пили.
Ні турбот ніяких, ні проблем,
дбає той, хто править кораблем.

Що ж людині треба у путі?
Що їй більше треба у житті?
Шлях ясний, приваблива мета.
Слався, Бог тутого живота!

1969 р.

НА МАЙДАНИ

Солдатській матері

Постривай, солдате з чемоданом!
Постривай, нехай спочинуть ноги!
Ти не можеш *так* пройти майданом:
я давно пильную всі дороги.

Відпочинь, а я тебе спитаю:
чому чайки брів летять похмуро?
Звідки їх планида повертає —
з берегів Дунаю, чи Амура?

І чому всміхаєшся так гірко?
Розкажи, солдатику, не сердься:
де взялася на шинелі дірка
проти серця?

Не питай, чого броджу майданом,
чом пече асфальт моя сльозина...
Відкажи, солдате з чемоданом:
ти, бува, не бачив мого сина?

1969 р.

ЗЕРНЯТА

(Цикл)

* * *

Є на землі немало славних міст,
що люди центром всесвіту робили.
Та понад вищі храми всіх столиць
видніються нам батьківські могили.

* * *

Звикаєш до земної гіркоти,
звикаєш до коханої поволі,
звикаєш до хвороб і до біди —
та звикнути не можна до неволі.

* * *

І світ широкий,
і люд учений,
і слів багато,
а жити важко.

* * *

Все наче є:
хата і паша.
Все нічиє:
значить, не наше.

* * *

Почув сьогодні жайвора в зеніті —
зрадів і засмутився тої ж миті:
надій моїх не виповнить весна,
мелодія мого життя сумна,
сумнішої нема у всьому світі.

1969 р.

МОНОЛОГ

*Де козак загинув, там його й ховали.
За народним переказом.*

Поховайте не там, де загину,
бо зустріну я смерть не в полі,
не при березі, де калина,
не під сонцем, де з вітром тополі.

Бачу, бачу останню домівку
із глухого залізобетону,
упаду на цементну долівку,
де мій подих останній схолоне.

Сива чайка не закигиче,
на світанні не вмують роси —
кат ударить у мертве обличчя,
скам'яніле у гордій погрозі.

Поховайте не там, де загину,
а сховайте у чистому полі,
в головах посадіть калину,
а в ногах гострий меч тополі.

Як в землі наберуся сили —
хай тополя корінням розбудить —
піднімуся до хмар із могили
для земного великого суду!

1970 р.

ДОЛЯ

Буйний час, як орел-чорнокрилець,
по далеких краях розметав,
по краях неласкавих розніс
білі кості всіх предків моїх:
дід Лук'ян на Поділлі спочив,
дід Іон на Кавказі лежить,

батько мій у Сибіру поліг,
мати спить у донецькій землі...
І не знаю, в якій стороні
ворон виклює очі мені.

1970 р.

У РІДНІМ КРАЇ

У ріднім краї і сонце ближче,
і лютий вітер ніжніше свище,
ночами сяють тепліші зорі,
світліші води у синім морі.

У ріднім краї миліші ріки,
знайомі трави — найкращі ліки,
і глибша тиша купає в гаї,
і вмерти легше у ріднім краї.

1970 р.

ЧЕРВОНА КНИГА

Минеться слава і неслава,
і скоро молодість мине,
і зрілі роки, як облава,
вже переслідують мене.

Неначе лося на поляні,
мене обложено тепер,
і вже примружив очі п'яні
якийсь чиновник-браконьєр.

Впаду на сніг, на білу кригу
під схвальні вигуки заброд
і запишу в Червону книгу
своєю кров'ю свій народ.

1973 р.

* * *

Перегоріли всі мої бажання,
одна любов — до зір, до долину —
вже не п'янить ні слава, ні кохання,
нікого вже не кличу, не кляну.

Що попрошу і що візьму для себе?
Кому я листя споминів віддам?
Усе частіше поглядаю в небо:
хоч я ще тут, але вже більше там.

Туди у безвість я пішов би й нині,
коли б то знав, що у її гаю
ще стрінуться мені знайомі тіні,
які любив у рідному краю.

1974 р.

* * *

Я зараз наче й не в тюрмі,
а почувуюсь як у хащі.
Одне у мене на умі:
а чи за ґратами не краще?

І там, і тут — німі раби,
і там, і тут — на хліб роби,
і там, і тут не видно неба,
і там, і тут мовчати треба.

Все ж декорацій *там* нема,
бо кожний знає: це тюрма.
Бракує *там*, звичайно, жінки,
масних вареників, горілки,
телевізійного кіно
і вечорами доміно.

Ото й біди! А так би сміло
сидіти можна — як за діло!

17.07.1975 р.

ЗАПОВІДАЛЬНЕ

Я прошу про одне: як не стане мене,
правобіч покладіть в домовину.
З-під землі буде слухати вухо одне
піднебесну мою Україну.

Буду знати, чи вільний там ходить народ,
чи живе його пісня і мова,
чи не стогне земля від загарбницьких орд,
чи не висохла хвиля Дніпрова.

А друге своє вухо в глибини земні
я спрямую, локатор неначе,
буду слухати бурі підземні страшні,
буду слухати надра гарячі.

І якщо я почую, що там, на землі,
Україні вже місця немає,
я накличу з-під себе у чорній імлі
силу пекла, що палить-карає.

Хай вулкани плечима піднімуть всю твердь,
землетруси хай здиблять і гори, і води,
хай безодня відкриє обійми, як смерть, —
і пощезнуть у ній всі заброди!

І кістяк мій безодня нехай проковтне,
я ж бо вірю: воскресне з руїни
молоде, повнокровне, глибоке й міцне,
неспалиме коріння України.
Про одне я прошу: як не стане мене,
покладіть правобіч неодмінно!

1976 р.

* * *

Поменше скарг, поменше соплів-сліз:
без нас творився світ, а ми — у ньому.
За нас сильніші є? Так це не гріх,
що сила не тобі далась — другому.

Зумій і в холод серцем прорости.
Під сонцем рівні дуб і бадиліна.
Але коли узявся хрест нести,
неси за всіх: за себе і за сина!

09.07.1977 р.

* * *

А свиноферма — вдала форма
і для людського співжиття,
коли є корму повна норма
і сон до самозабуття.

Лежи собі і мирно хрюкай
серед таких же ситих тіл.
А мало корму — рилом грюкай —
іще чогось сипнуть на стіл.

Ох, ці коритяні ідеї!
Ох, ці коритяні брати!
Червоний ідол в Мавзолеї
змінив нам душі на роти.

17.09.1977 р.

* * *

Через Дніпро в московські далі
grimлять-курсують поїзди.
З Москви до нас везуть медалі,
а м'ясо, хліб і сталь — туди.

І так щодня і щогодини
летять вагони з України...
Ні, ні, не крадене везуть —
комусь цяцьки за це дадуть
і золоту почеплять зірку.
Летять вагони наче в дірку,
в діру, у прірву вікову —
все на Москву, все на Москву...

25.10.1977 р.

* * *

Я стомився жити обережно,
почуттям віддався, мов здурів:
світ бажань розширився безмежно,
тільки я на вічність постарів.

29.08.1981 р.

ТЕЛЕПОХОРОН

Ховали Брежнева. Я штопав рукавиці.
Примірявши, сходив у них по хліб.
Лунали скорбні марші із столиці,
і чорну, як печаль, я сковорідку шкріб.

Зладнав картоплю смажену і з нею
поближче сів до телеприймача
дивитися, як біля Мавзолею
ховатимуть Другого Ілліча.

І аж здригнувсь на мить, коли у яму
два копачі (чи більше не було?!)
впустили гроб. Туди він гуркнув прямо —
аж у моїй кімнаті загуло,
немов земля щось гостре проковтнула
і, скрикнувши, схопилась за живіт...
Мінялися парадні караули,
вгинався світ від гупання чобіт.

Подумалось: ще одного не стало,
хто зверхньо поглядав на мій народ,
хоч їв з дитинства хліб його і сало...
Пардон, пардон! Ховаю швидше жало,
адже покійник — втілення чеснот.

Гул тисячі чобіт підсилював скорботу,
і довго ще від них вгинався материк.
Екран погас. Збираюсь на роботу
і траурний взуваю черевик.

15.11.1982 р.

* * *

Не так Романови-царі,
як ті вожді-секретарі,
забувши суд, забувши милість,
над Україною глумились
і все ще топчуться тепер,
як вчив їх Сталін-людоджер.

Не так чума, не так татари
в старі часи косили люд,
як більшовицькі комісари
усе живе стоптали тут,
зробили гноєм для Росії —
нехай вона і жне, і сіє,
на нашім попелі цвіте,
бо ми приречені на те.

Хохляцькі підпанки ледащі
тієї ж правлять: «Ми пропащі!
Тож днем живи: пий і жери
та шкуру з ближнього дери!»

І всі деруть, хто скільки може,
немов те військо зловороже,
жорстоку вигравши війну,
грабує місто в давнину.

А українці, українці
тремтять, як перед вовком вівці.
Якби овець так, мабуть, гризли,
то й ті вже б ворога відтисли.

А ми вже ладні — в перегній,
нема кому іти на бій.
Не так страшні були царі,
як ці вожді-секретарі.

07.12.1983 р.

СІЗІФИ

Миналися царства, кінчалися міфи,
мудріші народи вже вийшли з пітьми.
Осталися тільки останні сізіфи,
останні сізіфи — це ми.

Сильніші богами себе уявили
і нас прирікають котити до хмар
велику
лобасту
небачену брилу —
обтесаний камінь, довічний тягар.

Котили ми вчора і нині рвем жили.
А може, доволі! А може, й пора!
Навіщо нам стільки волячої сили,
цей камінь-ідея, ця райська гора?

Навіщо нам ці міражі з високості?
На голій вершині — погибель і хрест.
Куди не поглянеш, там предківські кості,
із кості біліє уже Еверест!

1985 р.

АСКОЛЬДОВА МОГИЛА

І повітря над парком тепер золоте,
а не тільки печерські золочені бані.
Я горою ходжу і жалкую про те,
що мовчать про колишне алеї багряні.

Тільки біла ротонда нагадує ще,
як Олег тут зарізав Аскольда і Діра,
і діброва із кручі звисає плащем,
візантійським плащем в плямах крові і в дірах.

Наших предків земля. Та чужі імена
вадунами сіріють на ній споконвіку,
та іще літописні скупі письмена
давнину по століттях ведуть, мов каліку.

Рознещасна земля. А другої нема,
і ніколи, ніколи другої не буде.
З-під руїн, з-під кісток, з-під чужого ярма
піднімалась вона блідолиця й німа
і сиріт піднімала, виводила в люди.

Ми від неї йдемо. Слідом диба вона,
на церковні хрести, як на милиці спершись...
Не її це вина, що скупі письмена,
що чужі імена там записані перші.

І повітря над парком тепер золоте,
а не тільки печерські підновлені бані.
Я горою ходжу і вслухаюся в те,
як під сонцем шепочуться клени багрянні.

1986 р.

ЧОРНОБИЛЬСЬКИЙ КІНЬ

Біжить він полями, лиш порох за ним,
ніхто не зупинить, ніхто не здогонє.
В Донбасі хтось бачив його вороним,
комусь у Карпатах він здався червоним.

А був ще недавно він білим, як сніг,
топтав з табуном зеленесенький килим,
аж поки вночі не обсіпало всіх
до болю гарячим невидимим пилом.

Сльозилися очі. Трава — наче скло.
Копита немов на пожежі горіли...
Табун прилетів до людей у село,
а там лиш собаки залишені вили.

І коні побігли до Прип'ять-ріки,
як раптом напали орли-вертольоти,
під кулями впали усі лошаки,
один тільки білий здолав перешкоди.

І вдень, і вночі поспішає скакун,
на всю Україну іржання безсонне,
шукає і кличе свій рідний табун,
табун, що не вирвався з мертвої зони.

Біжить він полями, лиш порох за ним.
Ніхто не зупинить, ніхто не здогоне.
Півсвіту здається йому вороним,
півсвіту здається йому червоним.

1986 р.

МАРШ КГБ

Сьогодні ми не на параді,
бо не туди наш вождь гребе,
бо розвелось демократів.
Але не вмерло КГБ!

Ми все живе берем на мушку,
нове гуляє до пори,
занадто вчених — у психушку,
дурніших — в тюрми-табори.

Іще ми тужимо не дуже,
народ — то кури, ми — орли.
Усім вождям ми вірно служим —
Микиту, правда, підвели.

І віра в нас міцніша сталі,
і ум гостріший від меча,
скував таких нас мудрий Сталін
по заповітах Ілліча!

Сьогодні ми не на параді,
бо не туди наш вождь гребе,
бо розвелось демократів.
Але не вмерло КГБ!

24.12.1988 р.

ОДА ГЕНЕРАЛОВІ

*На призначення нового командувача
Київського військового округу.*

Новина лунає громом
із кварталу у квартал:
в наше місто їде Громов —
героїчний генерал!

Радуйся, о, радуйся, Київ!
Буде сон твій берегти
генерал із києм!

Як тікав він із Кабула
від народної грози,
опускали танки дула,
як хвости шкідливі пси.

А тепер в новому чині
випнув пузо «патріот»
і готов на Україні
у крові топить народ.

Під рукою все у нього —
і солдати, і броня,
ще й скликає на підмогу
все афганське вороння.

Радуйся, о радуйся, Київ!
Буде сон твій берегти
генерал із києм!

01.10.1989 р.

* * *

Замовкнув я. Заціпило мені.
Слова застряли в горлі, наче кістка.
Втомився я коритися брехні,
набридла ця радянська активістка.

Вслухаюся до інших голосів,
до гомону Прибалтики й Кавказу,
до стогону чорнобильських лісів,
до ремства без'язикового Донбасу.

Такий, мабуть, поетовий талан:
у ніч глуху виходити на чати,
коли ж гуде розбурханий майдан —
вслухатися, вдивлятися і мовчати.

25.11.1989 р.

БУДУЮ ХАТУ

Давно облишив я думки про славу,
про дзвін літературних нагород.
Будую хату. Трудно. Так державу
будує довго й важко мій народ.

Є камінь-бут. І цегла є на стіни.
Та на біду нема таких майстрів,
щоб узялися літньої години —
і до зими — щоб дім світив і грів.

Та де майстрів таких ти знайдеш, де ти?
Берись до кельми й молота, поете!

Ми звикли жити, граючись у жмурки,
ждемо експериментів і чудес.
Хіба ще мало нас лягло в підмурки
санкт-петербургів та одес?!

Ми добре угноїли і Варшаву,
наш піт завжди кропив чужий город...
Будую хату. Власну. Так державу
вивершує-будує мій народ.

1989 р.

ДО УКРАЇНСЬКОЇ БРАТІЇ

Ми ждали свободи, ідилії...
Діждались, панове-брати?!
Із нір вивовзають рептилії
і гріють масні животи.

Усе кривороте й покручене,
гаркаве і окоблідє
Вкраїну веде, як заручену,
в п'їтму попід руки веде.

Один — із зорею Давида,
другий — з двоголовим орлом
ведуть віковічну сновиду
до щастя під свіжим ярмом.

І крєвні п'явками нависли,
жирують на ній, будь здоров!
Червоно-брунатним намистом
з-під серця висмоктують кров.

Спинись, Україно, оглянься! —
Чого там волає поет?
Вітчизно моя, не піддайся,
візьми замість квітки багнет!

Від сну стрепенися, як птиця,
змахни гостролезим крилом,
із себе струсни нечестивців,
умийся священним Дніпром!

Свободу виборює сила
і гнів, а не кволє сльоза.
Гуртуймося, братіє мила,
бо єдність творить чудеса!

1993 р.

ПІСЛЯ СТРУСУ

Чудеса у такому вияві,
наче казку, сприймає душа:
у райкомі компартії в Києві
розмістилось посольство США.

Світ навпіл, як горіх, не тріснув,
лиш пройшовся Росією струс,
нам же рак несподівано свиснув,
стали модними Долар і Стус.

Що із того, побачимо, виjde,
бо довкола руїн та руїн...
Зело дивний ти, білий світе!
Дав би сил ще піднятись з колін!

1995 р.

ХТО Є ХТО

Українські — парламент і уряд,
українські — банкіри і суд...
Українські?! Нехай нас не дурять!
Подивіться, як брови хмурять
українці — принижений люд!

Брови хмурять, а все ж не понурі.
Воля гріє, та дуже димить.
Є у кожному з нас по Петлюрі,
і Хмельницький у декому спить!

09.11.2000 р.

* * *

Я вже давно пішов у схиму,
обрав самотність чернеця
і в невідомості нестиму
тягар до смертного кінця.

А вже межа та недалечко,
ще кілька весен, кілька зим —
і глядь, урвалася вервечка
і синіх вен, і срібних рим.

Так і не встиг я пучку крихіт
зі столу слави доп'ясти,
бо заступили вхід і вихід
мої удачливі брати.

Хай грають ролі закулісні
і ділять почесні дрібні!
Літа, прожиті для Вітчизни,
є нагородою мені.

А це чернече безталання
перенесу я без жалю.
Тепер важливе не визнання,
а те потрібне, що люблю!

2001 р.

* * *

Було нам мало землетрусу,
щоб сонні душі потрясти.
Лиш Чорноволові і Стусу
сумні поставлено хрести.

Нам не хрестів — нам би свячених!
А ще ясної голови!
Щось мало толку від учених,
що з інкубаторів Москви.

Чи довго будуть вигнивати
в затерплих душах чиряки?
Кругом такі всі демократи!..
А де ж мужі-чоловіки?

Вже так обсіли Україну
байстрята мляві, наче сплять.
У власну совість для почину
вжену я ніж по рукоять!

18.06.2001 р.

* * *

Хто ти мені, Україно?
Мати? — То чом же лиха?!
Може, сестра чи дружина? —
Щось ти до мене глуха!

Може, ти — прабабуся,
котра в уяві живе?
Скільки кругом не дивлюся —
де твоє плем'я нове?

Все якесь кручене, кволе,
де не поглянь — пустоцвіт.
Серце не ние вже — коле:
що це за родовід?!

Господи, що це я? Що це!
Серед сліпих бунтарів
теж розплювався на сонце?
Мабуть, на старість здурів.

Нині здуріти не дивно:
в душах така крутія!
Хто ти мені, Україно?
— Бідний, я — доля твоя!

19.12.2001 р.

І НАС КРІПИТИСЯ УЧИ!

Владиці Філарету (Денисенку), землякові.

На Україні благодать
така настала — не дай, Боже!
У церкві матір відспівать
і Патріарх уже не може.

Бо це московський, бачте, храм
(у нас, у нас на Україні!).
Останній раб, останній хам
поспівчував би тут людині!

Та тільки не московський піп
з посоловілими очима —
такий собі у рясі сніп,
що носить чорта за плечима
і кличе знов нас до тюрми,
з якої вирвалися ми.

Отак, владико Філарете,
вас у рідимому селі
дістали мстиві москалі,
хоч відправляй до лазарету.

Як український патріот,
ви воскрешаєте народ,
а темні браття-односельці
холодний камінь носять в серці,
чужого слухають попа.
Яка біда! Яка ганьба!

Чого навчилась у Христоса
юрба донецька безголоса?
Лише любить чуже ярмо?
Лише читать чуже письмо?
Повчилась б у ляха-пана
любити Папу Іоанна!

Та де там! Школа в нас не та!
І досі гаспидська орда
у нашім полі виє дико.
Кріпися, праведний Владико,
і нас кріпитися учи!
Освячай нам слова-мечі!

23.06.2002 р.

* * *

Земля і небо в каламуті.
А де ж омріяний едем?
Ніхто не скаже нам по суті,
куди ми поночі ідем.

Уже святкуєм ювілеї,
як вийшли ми із кабали,
а в нас за спинами халдеї
добро все наше розтягли.

А в кого гроші, в того сила,
а в кого сила, той і пан.
Перевертаються в могилах,
напевно, Гонта і Богдан!

05.03.2003 р.

УКРАЇНСЬКА АРИФМЕТИКА

Народ у нас якийсь невдачний:
ведуть його такі уми —
то Хабаренко, то Собачник —
а люди мруть, як від чуми.

Народ старіє і маліє,
забув про гідність, про закон,
все молоде від безнадії
вужем плазує за кордон...

Ох, ті багаті закордони!
Нещасних щастя там не жде.
А що старців у нас мільйони —
так мільярдери є зате!

17.11.2003 р.

ПОВЕРНЕННЯ

*Миколі Плав'юку —
останньому Президенту УНР у вигнанні.*

Владу рідко віддають без бою,
а тим більш — гетьманську булаву.
Президенте, я горджусь тобою
за козацьку вдачу бойову!

В час, коли Вітчизну грабували,
і тікав хто міг за рубежі,
в час, коли невольничі підвали
вітер волі ще не освіжив,

ти вернувсь, як лицар, в Україну
і сказав їй бідній: «Я — твій син,
і з тобою буду до загиби,
хоч блукав світами до сивин!»

І віддав ти Києву клейноди,
щоб у ньому княжий дух воскрес,
щоб великі лицарі свободи
нас благословили із небес.

Важко, важко зняти з рук кайдани,
а ще важче зняти із душі!
Ще кругом жирують отамани,
з гендьярами ділять бариші.

Ще свинцем вітри московські дишуть —
та блакиттю прапор наш сія!
Хай на ньому золотом напишуть
і твоє державницьке ім'я!

07.03.2006 р.

* * *

Книжки я більше любив, ніж гульби,
і літ немало прожив, а все ж
не вийшло з мене Тараса Бульби,
кобзар славетний не вийшов теж.

Чи мало прагнув я правди й волі?
Чи не розбуркав я вчасно крил?
Та дорікати не стану долі,
що день мій марно іде на схил.

Нехай під старість, а яснозорість
відшліфував я, мов ювелір,
і перед смерком така прозорість —
за межі світу сягає зір.

Нехай прямують стада галактик
у вічну темінь без меж і свят —
вечірнє сонце і лісу клаптик
в мені ясніють, бо я їм брат.

Усе, що маю, благословляю!
За дні минулі хвала судьбі!
Я не благаю по смерті раю,
я відчуваю його в собі.

2006 р.

ДЕВІЗ

Ми усі — із одної глини,
а в житті кому як повезе...
Я нікому нічого не винен,
і прощаю усім і все.

Від життя я мав радість і кпини,
від нещастя і німб не спасе.
Я нікому нічого не винен,
і прощаю усім і все.

Що є краще за мир у родині?
Що є гірше, як сварка трясє?
Я нікому нічого не винен,
і прощаю усім і все.

Я трудився в ім'я України,
і сумління мене не гризе.
Їй одній я, можливо, щось винен,
і вона лиш простить мені все.

07.06.2008 р.

* * *

Важкувато мешкати самому —
без сім'ї, без ревнощів, без гамору.
Начебто потрапив із дурдому
в одиночну камеру.

Що ж, до неї звикати треба,
до кінця все пройти без істерик...
Над вікном моїм клаптик неба
не змінюю на сто Америк.

Хай заслуги мої малі,
хай нікому я в світі не милий,
та два метри святої землі
заслужив я хоча б для могили!

09.02.2011 р.

НА РУБЕЖІ

Нікого. Нічого. Лиш річка Трубіж
в широкій долині — вузьенький рубіж.
Та берег ще трохи заріс осокою,
та човен стоїть під старою вербою.

Верба ще кремезна — ось тільки дупло
їй в грудях випалює всяке мурло —
вона до небес тягне рубані руки,
а там тільки круки, а там тільки круки...

Дарма що у річечки назва свята,
а мало втішає — зникає вода.
Людці розорали весь луг під городами,
і кожен, як може, курінь собі зводить.

Печальна картина, немов некролог.
Чи бачить із неба великий Дажбог?
А Дана-богиня? А де тая слава,
коли тут гриміли полки Святослава?

Та ці ж береги у живої води
не раз зупиняли навалу орди,
аби у престольному Києві-граді
чужинці не паслись, як в себе у хаті!

А нині для Києва де той Трубіж?
А де Україні надійний рубіж?
Як схожа вона на вербу прибережну —
усякий заброда ламає сердешну!

Нікого. Нічого. Лиш тиша та спека,
а ще на вербі щось клекоче лелека...
Я теж обезсилів, ослаб, як Трубіж.
Тримаймося, річко! Тримаймо рубіж!

21.06.2011 р.

ДО МОЇХ СИНІВ

Мої дві точні копії
(хоч різні ваші мами),
від вас я в безвість топаю,
але не треба драми.

Летіть, ширяйте, соколи —
моя найбільша втіха!
Що б недруги не бовкали —
я вас беріг від лиха.

Мене шляхи задимлені
не раз вели у хащі,
а ви, уже окрилені,
знайдіть дороги кращі.

Гілки мої, братайтеся,
шануючи коріння!
І брата не цурайтеся,
якщо він без везіння.

Який вам шлях не випаде,
у будь-яку годину
ви не продайтеся вигоді,
не зрадьте Україну!

Мені, на вас багатому,
не страшно — в домовину,
і в небутті я знатиму,
що маю вірну зміну.

05.08.2011 р.

* * *

Сині прожилки рук моїх
про одне мені кажуть наче:
«Ти, не юний, уже б затих,
бо поезія — справа юнача!»

Так, мій стовбур уже постарів,
але ще зеленіє щоліта
і чекає ще гроз і вітрів,
і від сонця — побільше світла.

А струмки моїх синіх жил
все ж поволі зливаються з небом.
Наче раб, я для інших жив —
а вже ніколи жити для себе.

22.04.2012 р.

* * *

За які це мене заслуги
вже на старості змусив біс
без сім'ї, без здоров'я, без друга
свій життєвий тягнути віз?

Що з сім'єю? Зірвалась із цепу,
як за тічкою ситий пес.
А здоров'я — безводдя у спеку.
Ну, а друзі розвіялись десь,
наче листя під час листопаду,
не докликатись їх на пораду.

Я ж на гілці оставсь, як до свят
вже давненько почеплений прапор,
від якого дощі та град
залишили побляклий клопоть.

Де й береться у мене терпець —
без сім'ї, без здоров'я, без друзів,
перти воза — нехай йому грець! —
поклоняючись тільки Музі!?

04.06.2012 р.

* * *

І знов багряна осінь, як завжди,
посіяла в моїй душі сум'яття.
І теплі дні, і золоті сади,
і журавлі прощаються, як браття.

Не знаю, заспокоюся коли,
коли охолодять мене сивини...
Дві пристрасті мене в житті вели:
любов до жінки і до України.

Жінки вже відпливли, як журавлі
ось відпливають строфами розлуки,
а з ними розтають у синій млі
палкого літа всі любовні муки.

Ясних небес вам, молоді птахи,
і не журіть мене немолодого!
Я вас любив, а всі борги-гріхи
спокутую вже скоро перед Богом.

Я з Україною лишаюсь до кінця,
вона мене пригріє і зимою.
А чи мені пишатись до лиця?
Хай би вона могла пишатись мною!

Багрянний гай горить, як смолоскип,
обпалюючи крила журавлині.
Чи не тому у небі чути схлип
по літу, по мені, по Україні?

16.06.2012 р.

ПІД ГРОЗОЮ

Прожив я немало, нівроку,
і затишок мав би любити,
але і в посивілі роки
люблю, як над світом гримить.

Якраз ось насупилось небо
і блискавки кроять лазур...
Тривожно мені не за себе,
бо я виростав серед бур.

Життя — це не довга агонія,
не сонний нічний каганець,
із юності був у полоні я
гартованих в грозах сердець.

Нічого, що юність одквітла,
що молодість впала, як плід —
букети сліпучого світла
мені ще дарує світ.

Нічого, що крешуть грози,
земну потрясаючи твердь:
поезія вища за сльози,
а воля сильніша за смерть.

Хай небо гуркоче про вічне,
ключі нам до раю кує...
О щастя моє блискавичне —
життя проминуще моє!

07.01.2013 р.

ЗАВТРА

Я не знаю, що буде завтра,
і навряд, що це буде мед.
Світ із мене ладнав динозавра,
але все-таки вийшов поет.

Я не дуже корився владі
і медалями не обрїс,
а під час галасливих парадів
все тікав до Дніпра, чи в ліс.

Тихі води і зелен-дїброви,
прибережні піски і поля,
з вами вів я найкращі розмови
і тепер розмовляю здаля.

А бувало, ходив і в парі,
м'яв, як постіль, ночами жита,
та минулися юності чари,
поруч ходить тепер самота.

Світ нагадує царство тіней,
рідних мало осталося облич,
навіть цвіт весняний — як іній,
і бездонніша кожна ніч.

Може, й завтра мене не стане,
все ж я вірю в одне із див,
що не зникну, а просто розтану
в тих просторах, які любив.

11.01.2013 р.

* * *

Навіть хвороби даються на благо,
шлях корегуючи так.
Ось я всю зиму просидів під дахом,
як на галері козак.

Зошит, комп'ютер, кухня та ліжко
плюс ще ходьба на базар...
Може, режим цей хтось візьме на смішки:
прямо в'язниця без нар.

Що тут поробиш? Така уже карта
впала на старість мені,
та побиватися дуже не варто:
все ж я — не раб метушні.

Ні перед ким не стаю на коліна
і не прошу як жебрак.
Зранку до ранку робота беззмінна —
ось вона доля писак!

Ось яка випала, бачте, галера —
слави колючий вінець,
а як точніше — сучасна печера,
в ній же не раб, а чернець.

12.01.2013 р.

* * *

Хай ми різні — і Крим, і Донбас,
Подніпров'я, Волинь і Карпати,
Україна — у кожному з нас,
а вона для усіх нас — мати.

Україні не треба прикрас —
шароварні свята, концерти...
Україна — це кожний із нас,
хто за неї готовий померти!

16.09.2011 р.

ЧУТТЄВА ПОВІНЬ

ПОВІНЬ

Невпинно з усім розстаюся,
та шал весняний не спада,
все менше боюсь і таюся,
бо я — повенева вода.

Прощай, прибережна вербо,
русяве кохання мое!
Припав би надовго до тебе,
та, бач, течія не дає.

Прощай, голуба долино, —
такої не стріну, як ти!
З твоєї щоки, Україно,
не гірко й сльозою текти.

Ти вдягнешся в листя зелене,
одягнеш цвітіння рясне,
та пройде весна вже без мене
і літо без мене мине.

Тож хочу натішитись вволю —
мені завузькі береги,
під кручами б'юсь головою,
і шлях мій з шаленства і болю
звивають вирові круги...

1980 р.

ВІХОЛА

Злився вітер, гнув дерева,
ти ж сказала: «Не ходи!»,
серед віхоли і мрева
заховалась назавжди.

Довго, довго йшов я снігом
опустивши білі крила.
Нащо, нащо ти зі сміхом
в серце камінь положила?

Думав я, що скам'яніє
вже тепер воно навіки,
що усі мої надії
охолонуть, наче ріки.

Відгули вітри зимові,
пронеслись весняні води,
стихла й віхола любові —
ти ж позвала, щоб приходив.

Тільки серце пам'ятає,
як сміялась ти із нього,
вороття назад немає —
я сказав: «Забув дорогу!»

1956 р.

НІЧНИЙ ДУЕТ

Сіла сутінь, легка, мов куріпка,
наче дотик дівочих плечей.
Десь заграла схвильована скрипка,
їй завтори виолончель.

Як два серця, злилися звуки,
мов обійми, вони сплелись.
О безмовні любовні муки!
О небесна бездонна вись!

Шлях манив за околицю міста,
де в полях не було темноти,
тільки чулася музика чиста,
а під зорями я і ти.

Десь фіалка запахла кріпко,
і згасали вогні осель.
З ніжним зойком замовкла скрипка,
заніміла віолончель.

1963 р.

* * *

Так давно це, давно відбулося,
що живий лиш єдиний спомин:
золотіло твоє волосся,
наче спалах сухої соломи.

Я наповнював ним долоні,
мружив очі від теплого блиску.
Билось гаряче і близько
голубе джерело на скроні.

О, не клич мене знов у минуле:
погрубішали серце і руки,
ми про небо у зорях забули
у холодних туманах розлуки.

Так давно це, давно відбулося,
що живе лиш єдиний спомин:
я розсипав твоє волосся
в тихий шерех сухої соломи.

25.06.1967 р.

ПОЛИН

У степу широка балка —
крутосхил,
мов згубила сива галка
двоє крил.

А між крильми — запах дужий
полину.

— Полетімо, любий друже,
в далину!

Тільки цокіт мотоцикла,
тільки рух...
Ззаду плечі міцно стисла
пара рук.

І не думалось-гадалось,
але ти...
На вустах дівочих парость
гіркоти.

Аж коли упали роси,
стихнув плин.
На губах я чую й досі
той полин.

1967 р.

БАРКАРОЛА

Ти любила бистру воду,
я ж — твою гарячу вроду.

Понесла нас течія.
Не питав я: «Ти чия?»

У такому сонцесяйві
батько й мати зовсім зайві,

зайві подруги, брати,
коли є Дніпро і ти,

коли тіло лебедине
у воді прозорій лине.

Мов колиска — течія.
Не питав я: «Ти чия?»

1967 р.

БЕРЕЗНЕВЕ

Сині далі в синьоталі.
І вода, і блиск — і сніг.
Нумо, далі! Нумо, далі!
Дружній дотик. Щирий сміх.

Що там ще? І що там далі?
Танув день, і танув сніг...
У ясному синьоталі
тільки ми на сто доріг.

1968 р.

* * *

Від морозу, сонця й вітру
на щоці твоїй сльоза.
Ти дозволь — цілунком витру,
щоб не в'янула краса.

Мов козуля — у замети!..
Все одно наздожену!
Ліс прозорий. Тільки ж де ти?
А, сховалась за сосну!?

Светр — огонь, а ти — як вітер...
Сніг — як пелюстки живі.
Я одну сльозину витер —
чом же вслід котилось дві?

1970 р.

* * *

Соломиночко тонюсінька,
не захопився за тебе, тонучи.
Пролетіли над морем гусоньки,
залишили мене без помочі.

Соломиночко легесенька,
у безсиллі не бідкайся, мила:

не допоможуть мені твої веслонька,
бо вода налягла на крила.

Соломиночко, біле чаєня,
неспроможні з тобою на бій ми.
Закигич, бо мені відчиня
чорногрива безодня обійми!

Чаєняточко, тяжко як на дні!
Як далеко світ сонця високий!
Не судилося ти мені,
як тобі не судився сокіл.

21.05.1970 р.

ПІСНЯ

Дівчино-голубко, засни
під сонячний шепіт весни,
схилися мені на плече —
стовічністю днина тече.

Дівчино-голубко, засни
під тихим вітрилом сосни,
бач, явір до неї схиля
своє шепітливе гілля.

Дівчино-голубко, засни —
такої не буде весни,
ця радісна днина стече,
лиш згадка колись обпече.

25.05.1970 р.

* * *

Ніч в садах пелюсток натрусить,
а для мене — снігів неначе.
Не моя золотаво-руса,
сто віків я тебе не бачу.

А ще довша журлива думка
ув очах моїх наболіла.
Ти, дівчино, — травнева юнка,
наді мною ж весна пролетіла.

Ти, дівчино, — остання лебідка,
що пір'їну для мене згубила.
Не лети з мого неба влітку:
надивлюсь хай на білі крила!

Тільки хто ж навігадував ночі,
коли травень стає сніговієм?
Сто віків моє серце тріпоче,
сто віків — доки день заясніє.

1970 р.

* * *

Дівчино, минає літо,
а ми не зазнали втіхи.
Розстались, як сипало квітом —
зустрілись на стернях тихих.

А ми не пололи, не жали,
не падали вдвох на покоси.
Без нас журавлі відкружляли,
без нас відсіяли роси.

Дівчино, надходить осінь,
в садах листопадова повінь.
Тремтить на твоєму волоссі
останній вечірній промінь.

Недовго йому золотіти,
його я цілую востаннє.
Дівчино, минає не літо,
минає чиєсь кохання.

1970 р.

* * *

Покохав тебе. Тільки насправді я
проклинаю той час, коли стрів:
я для тебе — немов для Гренландії
теплорукий прибулда Гольфстрім.

Будуть ласки мої невеселі,
бо нам доля дає лиш одне:
або я розтоплю твої скелі,
або ти охолодиш мене.

1970 р.

ПРОЩАЛЬНЕ ВОГНИЩЕ

Ти просиш в багаття підкласти,
щоб грів нас до ранку вогонь,
ти хочеш в обійми упасти,
а шепчеш мені: «Охолонь!»

І знову палає багаття,
і сяє твій радісний лик,
і в небі зірки, мов латаття,
зрізає вгорі молодик.

Ти маєш маленькі секрети,
їх досить, щоб звести з ума.
Ніколи не був я аскетом,
і стати ним думки нема.

Та марно збагнути я хочу
бажання глухе і сліпе,
навіщо тебе я морочу,
навіщо морочу себе.

Розлуку ми чуем обоє,
спаливши усе дороге,
і зустріч остання з тобою
згорить, як гілляччя сухе.

Лиш згадці повік не пропасти,
як грів нас до ранку вогонь,
ти прагла в обійми упасти,
шептала однак: «Охолонь!»

1971 р.

ФОРЕЛЬ

Цілував я жінку у воді,
пестив перса-яблука тверді,
не пускав, жартуючи, руки:
«Не стидайся чистої ріки!»

Плюскотіла синя акварель,
вислизала жінка, як форель,
розсипала з пліч дзвінку луску,
доганяв по білому піску,
по слідах, де чувся трепет ніг —

тільки гай втікачці допоміг,
бо хапав я віти замість кіс,
не жіночий стан ловив — беріз,
біг на спів, а то — пташина трель...
Вперше я зустрів таку форель!

1975 р.

СХІДНИЙ МОТИВ

1

Сміялися чорні агати
в мигдалинах східних очей,
жадали в обіймах заграти
дві скрипки дівочих плечей.

І руки мої розуміли
принаду припасти до струн,
та був я музика несмілий,
боявся спотворити гру.

А скрипки чекали не вміння,
лиш відданих музиці рук —
і гасло коштовне каміння,
холов ненароджений звук.

Хто має приховані муки —
не знає спокійних ночей.
Злинали вві сні мої руки
до тих недосяжних плечей.

За мить я міг стати багатим,
та став жебраком через мить.
Сміялися чорні агати,
і сміху того не згасить.

2

Щоб тебе поцілувати,
я схилився ніжно-рвучко.
Чом ти пелюстки сховала,
недоторкана колючко?

Ти сказала: «Доньці Сходу
ласки ці незрозумілі,
бо нема солодших чарів,
як голублять очі милі».

Подавав тобі я руку,
йти був ладен на край світу —
ти ж усміхнено спитала:
— А в краях тих щедре літо?

Як твій сміх мені збагнути?
Як тебе не запитати:
— Де ж навчилася ти, квітко,
так розважливо кохати?

Відказала пелюстково:
— Не журися, біловидий,
бо любов — раптова повінь,
прошумить — не буде й сліду.

* * *

Вже досвід мій все менше бреше,
спокусу радше обмине...
Навіщо ти, кохання перше,
у снах навідуєш мене?

Навіщо кличеш у минуле,
в мої вже вихолоді дні
і почуття гіркотно-чуле
на мить викрешуєш в мені?

Воно в розлуках перетліло,
мов у сухій землі зерно.
Пережило, переболіло
давно-давно.

Що значить цей весняний поклик
серед справдешньої зими?
Можливо, це — останній дзвоник
перед безоднею пітьми.

04.12.1980 р.

ВИДІННЯ

Весняно-ранньої години
серед міської біганини
мені проходу не дає
видіння болісне твоє.

Снує воно високочоле,
очима так відверто коле,
чорноволосо так снує —
ніде проходу не дає.

Не відверну його словами,
не відхилю його руками.
«Не помічатиму — і все!
Нехай, мов повінь, пронесе» —

я вже подумував. Одначе
серед нічних пустот-годин
в мені полонений, як джин,
на мене схожий хлопчик плаче,
до тебе проситься терпляче
аж до світанкових годин.

А вдень проходу не дає
видіння болісне твоє.

1981 р.

МЕТАМОРФОЗА

Заповзла у мій дім тонкостанна змія,
задивився, заляк у захопленні я.

Попросила вона обігріти її —
хто відмовити б міг чарівниці-змії?

В неї ніжні уста, лиш холодні, як сталь —
цілувала мене синьогуба печаль.

Скільки літ змарнував я в обіймах змії!
Час минув, я прозрів — я убив би її!

Та вона відповзла, знявши шкіру свою...
Бачу: жінка лежить, затуливши змію.

1981 р.

* * *

Такою немолою стала мені
ця усміхнена жінка,
що у віконному склі
здається вмерзлою в лід.

1981 р.

* * *

О, скільки слів, зітхань і сміху
пройшло із дійсності у сон!
Я так любив усмішку тиху
і кароокий твій полон.

Я так любив. У щасті, в тузі...
Який то радісний талан:
прийти, не маючи ілюзій,
піти, не знаючи оман!

1982 р.

* * *

Коли пригадую Піцунду,
із голови не хоче йти,
як ми прогаяли секунду,
щоб перейти на тепле «ти».

В печалі все, що не збулося,
але ще манить далина,
де хвиля вашого волосся
край моря мрійно вирина.

Благословенні ті секунди
і сумнувате скромне «ви»,
яке не йде із голови
при згадці синьої Піцунди.

1982 р.

ЖІНОЧИЙ НАСПІВ

Н. Г.

Не затримуй мене, не затримуй
ув обіймах, солодших за мед!
Не затримуй, бо муж нелюбимий
знов скрипітиме, наче паркет.

Не засуджуй мене, не засуджуй,
що слабка я до втіх молодих.
Поглядаючи в очі мужу,
я тебе виглядатиму в них...

Прощай, любий мій, прощай же!
Ти сумуєш? З яких же це див?!
Я тікаю щаслива, мій княже,
я тікаю нещасна, мій враже,
рознещасна, бо ти не спинив.

1982 р.

* * *

Навік прощай! Розсудливість твоя
нарешті і мене протверезила.
Ось тільки ще брова твоя красива
в моїх очах стоїть, як ластів'я.

Кохання не вимолюють, не просять,
не беруть, як гроші, про запас.
Випадком нас звела ласкава осінь,
тверезий сніг війнув тепер на нас.

Чутливо я іще сприймаю втрати,
хоч зрозумів резон старих повчань:
якщо не хочеш в полум'ї страждати,
зумій згасити іскорки бажань.

Дивлюся, як безбожник на ікону,
що пристрасть подолала, як напасть,
та знову помолюся телефону —
хай з того світу голос твій подасть!

1982 р.

* * *

Ми зустрілись. Така подія.
Пізно зважувать «проти» і «за».
Я — не вітер, а ти не завія,
це зустріла сльозу сльоза.

Серце любляче рідко бреше,
і до болю відверта ти.
Може, вкупі воно і легше
по щоді України текти.

1982 р.

* * *

Л. Д.

Все не нове мені у світі,
крім тебе, дівчино гнучка.
Між нами є співучі ниті,
але нема до них смичка.

Льодами літ іще не скута
моя душа — рухлива ртуть...
Тримають нас незримі пута,
які повстанці тільки рвуть.

Коли ж повстать не стане сили,
маленьку втіху маю все ж:
ти на мою просту могилу
свій карий погляд принесеш.

Хто почуття свої цінує,
шукає в іншому святе...
Твої підшви поцілує
трава, що з мене проросте.

1983 р.

НАСТРІЙ

За пшеницями, вмитими дощем,
гаї стоять, повиті сивизною.
Душа моя заходиться плачем
за юністю,
за щастям,
за весною.

Птахи поприпадали до землі,
у мокрих кублах вигрівають діток,
і тільки десь у надвечірній млі
дзвенить над степом одинокий свідок.

Кого, з якого краю вигляда?
Кому співає пісню проти ночі?
Чи він не має власного гнізда,
чи, може, повертатися не хоче...

Я ладний теж хоч росяним кущем
лишитись тут, зріднитися із лугом —
нехай душа заходиться плачем
за ніжністю,
за вірністю,
за другом.

1983 р.

ЛИХОМАНКА

Знову березень б'є на психіку,
розпаливши котячі концерти.
Навіть круку, старому циніку,
захотілося горло продерти.

Проти сонця розпушивши бороду,
і дідок підкахикує молодю,
все не може з думками зібратись:
хоче вмерти чи закохатись.

Я сьогодні із самого ранку
відчуваю також лихоманку.
Тільки чуєш, мій добрий друже,
клопочися про мене не дуже.

Тут же лікар потрібний такий,
що лікує грайливі думки
і пропише не ліки в постелі,
а дорогу і жарти веселі!

1983 р.

ЗАВІРЮХА

Іронічне

За вікнами моїми завірюха
лютує, розметавши білі коси
і довгі поли хатнього халата,
як жінка, котра може лютувати,
як жінка, котра любить лютувати,
як жінка, котру я колись любив.

Ні, мову я веду не про дружину,
моя дружина — то не хуртовина,
вона у сварці — як букет стихій:
ви враз пізнаєте і повінь весняну,
і громохку грозу посеред літа,
і буйну зливу саме серед жнив,
що переходить в листопадну хвищу,
і шквал погроз ударить, як мороз...
О, бачу, ви не задрите мені!
І навіть співчуваєте? Даремно!
Хіба було б цікаво, друзі, жити
без цих стихій революційних в світі,
ось навіть без цієї завірюхи,
що біситься у мене за вікном?!

1983 р.

* * *

У півтонах твоєї мови,
ув артистичних злетах рук
помітні вже ознаки втоми
і від страждань, і від розлук.

Всього мені ти не розкажеш,
повім і я тобі не все.
Мов пізній цвіт, кохання наше:
повіє холод — і знесе.

1984 р.

* * *

Коли в небі світить сонце,
інших зір не видно в небі.
Так любима нами жінка
всіх затьмарює жінок.

Ти затьмарила, кохана,
всіх жінок, мені знайомих,
всіх жінок ще й не знайомих —
аж печаль мене взяла.

1984 р.

МРІЯ

Я бачив дівчину вві сні
таку гнучку, таку принадну,
як юну лозу виноградну,
що розвилася навесні,
я бачив дівчину вві сні.

Відтоді мариться мені
і маю мрію безпорадну:
зустріти дівчину принадну,
яка привиділась вві сні,
відтоді мариться мені.

Та проминають марно дні,
і я благаю долю владну
явити дівчину принадну
як не в житті, то хоч вві сні,
бо проминають марно дні.

1985 р.

* * *

Забудь мене! Хай кожний спомин
сховає морок, як зорю.
Я не твоїм коханням повен
і не тебе боготворю.

Я теж забуду перший спалах,
своє захоплення сліпе.
В чужих очах, мов у дзеркалах,
ти знову виявиш себе.

Забудьмо все. Надія марна
лише спустошення несе.
Ти і тепер на фото гарна.
Бездумно гарна. Та і все!

1985 р.

ПЕРЕДБАЧЕННЯ

Тамарі Костецькій

Так із півночі снігом мете,
аж осліплює сяючим пилом.
Все, що сіре було й золоте,
все колишнє покритося білим.

Там, у Києві, ти ще жива,
жінко-віхоло, вивірко любя?
Обважніла моя голова
під вагою схиляється чуба.

Хоч недавно я думав: «Усе!
Ти вершина моя й нагорода» —
знаю: порізно нас занесе
і приспить десь лютнева негода.

Ми додивимось різні кіно:
ти — любовне, чуттєво дівоче,
я вчуватиму грім кризь вікно
в безнадійно засніжені ночі.

Тож і падає в мушлю долонь
голова, колись золота варта.
Все ще мариться їй Оболонь,
сниться шубка під масть леопарда.

12.02.1985 р.

НІЧНА ГРОЗА

Незвичайно дивитись грозу
в прохолодну травневу ніч,
синіх спалахів дику красу,
журавлів розполоханих клич.

Грім нечутний. Лиш гай на той час
ворушився у сонних речах.
Відбивалися блиски щораз
у криничних твоїх очах.

Ти та я, та осяяний світ —
лиш на мить, але довгу, як вік.
Виринала з пітьми віддалік
темна хмара, важка, мов граніт.

Не збагну, що за мить то була,
коли впали слова крізь сльозу:
«Хай би ніч ця безмірно текла,
щоб дивитися разом грозу!»

1987 р.

НЕВІДПРАВЛЕНИЙ ЛИСТ

Л. М.

Не треба вже ні слави, ні хули,
у спогади відходять юні сили.
Яка печаль! Ми пізно зрозуміли,
що одне одного давно пережили.

Нам жаль було дитину сиротити,
але не жаль своїх нещасних душ.
Як свійським гусям, звиклим до калюж,
було їм важко високо злетіти.

Не треба вже ні слави, ні хули,
всього, всього було у нашім домі.
Розсталися — немов і не жили,
розсталися — неначе й не знайомі.

1987 р.

* * *

О. Ш.

В безвісті потиху догораю
і живлюся спогадами я.
Жінко із Шевченкового краю,
ще звучить в мені твоє ім'я.

Ще дзвенить ім'я великокняже,
як тоді, у літо мандрівне.
Тільки блискавичне щастя наше
навпіл душу знов не розітне.

Не закружить нас приморський вихор,
не сп'янить усмінене вино.
Щастя наймиттєвіше — не лихо,
лихо в тім, що згублене воно.

Від людей ховаючи у схроні,
ми й від себе свій сховали скарб.
А яке то щастя у полоні?!
І яку то волю має раб?!

Нащо, нащо людям на догоду
обікрали ми своє життя?
Жінко із Шевченківського роду,
Бог — нам свідок,
Бог нам — і суддя!

1990 р.

* * *

І слава, і влада, і гроші
мені вже відомі на смак.
Звичайно, це штуки хороші.
Звичайно, звичайно! Однак...

Приємно долати вершини,
хапати найбільші зірки,

і все ж найдорожчі хвилини
мені дарували жінки.

Хтось виграв криваві битви,
уярмив мільйони людей...
А я найсвятіші молитви
шептав до жіночих грудей.

Кохані! Кохані рабині,
затоптані владою в грязь,
зі мною були ви княгині,
і я був із вами князь!

І хто з вас, мої господині,
за зраду мене прокляне?
Якби я був вірний єдиній,
то інші не знали б мене.

З нещасною пив її смуток,
щасливій навіював сни.
О, скільки очей-незабудок
у загадках моєї весни!

Дорожчих за них до загину
не буде ні справ, ні речей.
Пошли мені, Боже, кончину
при світлілюбимих очей!

02.06.1991 р.

* * *

Золота ця осінь, золота.
Молода ти, зовсім молода,
і ясніють руки молоді,
мов кленове листя на воді.

Золота, остання золота
уплелася нить в мої літа,
уплелася в голову і в кров
молода і трепетна любов.

Опадає листя, опада.
За любов'ю ходить гіркота.
Золото вже світиться на дні.
Що було, ми знаємо одні.

17.09.1994 р.

У ГАЮ

У глибині дитячих літ,
коли збирав я первоцвіт,
мене конвалія благала:
— О, не займай!
О, не займай!
Квітує гай,
кругом розмай —
а я ще квіткою не стала!

Настали юності літа,
коли нестерпна самота,
для мене дівчина співала:
— Дай руку, дай!
Ходімо в гай!
Кохаю я,
і ти кохай,
щоб королевою я стала!

Коли в осінньому теплі
пливли останні журавлі,
мені дружина прошептала:
— Не поспішай,
не поспішай
покинуть гай,
покинуть рай —
ще наша осінь не настала!

15.05.1996 р.

* * *

Ця лагідна осінь, ця жінка осіння
і погляд її золотий
наслали на мене таке потрясіння,
немов я іще молодий.

Хай сиві тумани пливуть по долині
і гай покриває іржа —
не хоче, не хоче холонути в тіні
моя сонцелюбна душа!

Невже було мало їй теплого літа
і повних любові ночей?
Чого вона впала, як птиця несита,
на соняхи карих очей?

Не вірю я в казку про вічне спасіння,
про райські небесні краї.
Миліша для мене ця жінка осіння
і очі гріховні її.

10.09.2004 р.

* * *

Вечір. Діброва. Багаття.
Жінка. Альтанка. Вино.
Рук твоїх сонне латаття.
Всесвіту зоряне дно.

Ось вона — щастя містерія!
Ось найсолодша з утіх:
сліпить людська матерія
білістю рук і ніг.

Сяє душа кароока
глибше за Божі світи,
блиском щасливого ока
вічність замінюєш ти.

Знав я щасливі миті,
їм тільки смерть — межа.
Плине у плинному світі
здвоєна наша душа.

Сплетених рук латаття.
Всесвіту зоряне дно.
Вечір. Діброва. Багаття.
Жінка. Альтанка. Вино.

11.09.2004 р.

ГІРКА ЗАБАВА

Що з нами сталось, жінко ласкава?
Я про кохання думав: забава,
думав побавитись трохи з тобою —
тільки зустрівся із гіркотою.

Радість коротка. Довга розлука.
Ти так далеко, ласкаворука!
Чи ти чаклуєш? Чи ти ворожиш?
Чи ти без мене жити не можеш?

Знаю тепер я, жінко ласкава,
що за отрута — мила забава.
Кинь чаклувати, кинь ворожити —
я й так без тебе не можу жити!

12.04.2005 р.

* * *

Як літо без грози —
і в'яле, і неповне,
так блякне без краси
і почуття любовне.

О шал липневих злив!
О небо полум'яне!

Я стільки вже любив,
а серце ще не в'яне.

Поклястись я готов,
не будши однолюбом:
щаслива та любов,
що не скінчилась шлюбом.

Щасливі почуття,
гризою не затерті.
Щасливе те життя,
що не боїться смерті.

18.07.2010 р.

* * *

Не пощастило доживати в парі,
хоча і в парі щастя не було.
Я не зумів ні Любі, ні Тамарі
зрученько примоститись під крило.

На старості я мав би кращий тил,
але не мав би тільки власних крил.

17.12.2010 р.

ВІДЛІТАЮЧИ У ВИРІЙ

1

Мені не треба сотень душ,
які мені заграють туш
на золотих фанфарах слави —
я не люблю такі забави.

Знайшлася б хоч одна душа,
якій крилатість не чужа,
яка з високим небом дружить.
Моя душа за нею тужить.

З мого самотнього гнізда
душа, як пташка, вигляда
у небі друга для мандрівки
до неземної вже домівки,

туди, туди — за небокрай,
поза ліси, поза Дунай,
за сині пагорби, де вечір
рожевий плащ напнув на плечі,

де сонце маком відцвіло...
Туди, туди — крило в крило,
мов журавлята дружнім клином,
летіти в парі безупинно,

летіти, славлячи життя,
допоки сил, до забуття
летіти в парі, в парі, в парі,
автограф ставлячи на хмарі!

28.05.2011 р.

2

Так, час збиратися у вирій,
туди, де пекло жде чи рай.
І я скажу по правді щирій,
чим опечалений украй.

Самому сумно помирати:
і *тут* жив сам, і буду *там*
самотнім також раювати,
якщо сподобаюсь Богам.

Нікого тут не покидаю,
і там ніхто мене не жде.
Без пари скрізь немає раю,
хоч проживи життя святе.
На щастя, я хоч маю те,

що і зігріє, і остудить,
і кличе жити знов і знов.
О, рідне слово, ти у грудях,
як незрадлива любов!

Це ти — любов моя остання
і, мабуть, першою було.
В прощальну мить свого згасання
я лиш з тобою без вагання
подамсь *туди* — крило в крило.

31.05.2011 р.

ДО КОЛИШНІХ ДРУЖИН

Я ангелом не був. Це добре вам відомо.
Та й чортом я не числився однак,
лише трудився, наче чорт, без втоми,
трудився на родину, мов кріпак.

Я будувався і сади заводив,
роками пас студентів, як телят,
ростив синів і десь той час знаходив
плекати вірші, наче виноград.

Мене п'янила та і ця робота,
п'янили й ви, роковані жінки,
але була сліпа моя турбота
про ваші душі — дивні сторінки.

Читати я любив. Хотілось знати більше.
Тягнувсь до свіжих книг, до свіжих див.
Та вас томив мій дух, томили вірші,
які я світлим Музам присвятив.

Ох, ці неситі ревності й підозри!
О, борсання в душевних ятерах!
Жалів я марно ваші марні сльози,
і марно гнав від вас примарний страх.

Хіба я знав, яким те «завтра» буде,
коли у інший човен пересів?

Та спогади гортаю без огуди,
прощаюся без обережних слів.

Не каюся, ніщо не проклинаю,
лиш зрідка зойкне в серці гіркота...
Жінки мої, шукав я з вами раю,
та не далась нам горня висота.

Що розцвітало — нищилось морозом,
живила тільки думка: є сини!
Та кляту долю не об'їдеш возом,
усі ми з вами винні без вини.

Хвалитись нічим. Настрій не геройський,
хоч навіть смерть відношу до дрібниць,
і, як герой із казочки «Пан Коцький»,
з підозрою дивлюсь на всіх лисиць.

Але душа ще трудиться й сьогодні,
ще сниться їй захмарний Еверест...
В моїй печері тихо і самотньо,
я без хреста несу свій давній хрест.

05.08.2011 р.

ДЖЕРЕЛО

Сам вибирав. Думалось: гарна!
Каятись, гніватись нині вже марно.
Все віддавав: і літа, і тепло,
сил не жалів, як земне джерело.

Роки минули. Ще вона гарна,
тільки душевні поламані гальма,
мов переїхало душу авто.
Хто в цьому винен? Мабуть, ніхто.

Сам вибирав. Недобачили очі.
Серце одначе здаватись не хоче,
ще не стомилось струмити тепло.
Ой, джерело, ти, моє джерело!

04.06.2012 р.

* * *

В. А.

Осінній день — немов зітхання
за тим, що влітку відцвіло.
Таке і ти, моє кохання, —
як позолочене тепло.

Дивлюся в очі твої карі,
а в них — уся краса землі.
— Летіть, летіть із нами в парі! —
нам прокричали журавлі.

Я жалкувати тільки можу,
що в зелен-травні не зустрів
свою судьбу, на тебе схожу
цвітінням усмішки і брів.

Я не клянуся, не благаю,
бо час минув моїх бравад.
З якого дива, я не знаю,
ти забрела в осінній сад.

Ще в тебе літо попереду,
ще буде сонця, квітів, гроз...
Мені ж осталося, як поету,
згоріти кленом під мороз.

О вишне, вишенько розквітла,
чи ти зітхнеш хоч уві сні
і подаси свою привітну
квітучу гілочку мені?

26.11.2012 р.

* * *

Юним я почувався і в сорок,
сад новий посадив в шістдесят,
а тепер вже дивитися сором
теплим поглядом в очі дівчат.

Неможливого прагнути глупо —
всі те знають, і я те кажу,
але вірю у долю не тупо,
не одну перейшовши межу.

Зрозуміє мене калина
і старий виноград збагне.
Ось би жінка одна повинна
зрозуміти такого мене.

Вже не манять ні гроші, ні слава,
ні гранітне, ані золоте,
бо душа моя нелукава
лиш до неї бузково цвіте.

Знаю, пристрасть моя безрозсудна,
хоч розумна навряд чи бува.
Баламутна, таки баламутна
посивіла моя голова.

14.01.2013 р.

* * *

Ходжу я світом і не бачу світу.
На ринку навіть, повному людей,
дивлюся не на них,
не на жінок, дівчат,
а тільки на товар...
О старість, старість!

02.03.2012 р.

ЧЕРЕЗ ПРІРВУ ЛІТ

(Листовна поема)

1

Ми нехтуєм найкращим, що дається,
і беремо брикливе, як лошиця.
Тобі, Олено, вирвана із серця,
в цю довгу ніч, можливо, теж не спиться?

Настрой себе на хвилю позивну,
мов індикатори, примружуючи очі,
відчуй мою нічну самотину
і щирі жалкування опівночі.

Ти не моя, вже інший поруч є.
Мені остався спомин, наче дотик,
як ти схилилась чуло на плече
і тихо шепотіла: «Хто ти? Хто ти?»
А був я тим, хто зоряну любов
боявся шанувати більше волі.
А хто в собі любов переборов,
легкого шляху не питає в долі.

І вже ні в іншій жінці, ні в вині
я не знайшов того, за що не гріх і битись.
Ти не моя тепер, і все ж мені
буває солодко хоч спомину напитись.

19.10.1969 р.

2

Травневі сни тоді нас цілували
і Всесвіт був поділений на двох.
Я із зірок складав ініціали,
твої ініціали Б.О.Г.

Сузір'їв тих не знаю назви й досі,
бо їхній жар поволі охолов:
як жовтий лист, одне зірвала осінь,
а інші взимку згасли, як любов.

Та час махнув крилом, як чорний лебідь, —
і знов травневе небо розцвіло,
я сам шукав ім'я твоє у небі,
та не знайшов, немов і не було.

Минатимуть нові чудові весни,
цвістимуть рясно зорі, як сади,
але тепер ім'я твоє небесне
мені уже довіку не знайти.

3

Ні, я не знехтував тобою,
хоч відхилив любов твою.
Літа пройшли уже юрбою
по тих стежках, де ми з тобою
колись ходили у гаю.

Я й гаю вже не впізнаю:
він опустів, як після бою.
І нам зустрітися з тобою
вже краще в пеклі чи в раю,
та тільки юними, в маю,
а не тепер — журба з журбою...
Ні, я не знехтував тобою!

29.09.1990 р.

4

Таких уже не буде див:
і ясночолє, і шовкове...
Ніхто із нас не завинив,
моя усміхнена любове.

Був теплий травень. Цвів бузок,
як передгрозя вечорове.
До раю був нам тільки крок,
моя схвильована любове.

Та час гукнув: «Лети і дій!»
І вже побачення письмове...
Ні клятв, ні скарги, ні надій,
моя віддалена любове.

Нове життя. Нові часи.
І сон — як зустріч випадкова.
Ти знов у відблисках грози,
але руки не подаси,
вже не моя моя любове!

14.11.2000 р.

5

Полин сивин, полин сивин —
і ти одна, і я один,
між нами прірвоюю — літа,
і я не той, і ти не та,

не ті вже очі і душа,
ти вже далека і чужа.
Від юних днів — одна зола...
І нащо доля знов звела?

Любов сильніша за життя,
однак нема їй вороття.

P. S.

Я лиш чекав від тебе чуйності,
а не ревнивої затятості...
Не одружилися ми в юності,
не поріднилися і в старості.

Життя прощальні корективи
внесло до нашого роману.
Я вже не жду між нами дива,
та злим безбожником не стану.

І ти одна, і я один —
в душі цвіте полин сивин.

25.05.2011 р.

6

Коли в душі затихне ураган,
і все кругом веселе і зелене,
ти знову вибухаєш, як вулкан,
і сиплеш попіл спогадів на мене.

Я вже молю: забудь, мовчи, замри,
не подавай ні голосу, ні звуку!

Хай стороною пронесуть вітри
гарячий попіл, як забуту муку.

Дарма молю: або не чує Бог,
або він сам вчинив із нами все це:
не поєднав навек у парі двох,
а дав одне на двох чутливе серце.

Лежить між нами прірва давнини
і райдуга, як стежечка остання,
а ми з тобою — дві сумні луни
загубленого в юності кохання.

03.09.2011 р.

7

Невже не все між нами втрачено?
Який подіяв тут закон?
Піввіку — жодного побачення,
лиш зрідка грів нас телефон.

Навіщо зливами короткими
він оживляв у душах цвіт?
Навіщо мріями солодкими
він розтоплав між нами лід?

Уже сплигло півсотні повеней,
змінились люди і міста...
Чому ми й досі зачаровані,
як вірні навколо хреста?

Любов — наш хрест, — не той, що носять
на голих грудях напоказ,
а той невидимий, що досі
у грудях світиться у нас.

8

В небесно-синій далині,
у надвечір'ї чорнобровім
дві зірки світяться мені
очима щирої любові.

Привіт вам, зіроньки, привіт!
Чому ви знов, скажіть на милість,
через холодну хмару літ
до мене з юності явились?

Я вас тоді так цідував,
пірнав у вашу глиб небесну...
Чи ви не кличете, бува,
знов повернутися у весну?

Я вас би вже не засмутив
не дав би затулити хмарі.
Та пізно вже мені туди,
де щастя ходить тільки в парі.

Я перед вами у боргу,
перед незгасною красою...
Мабуть, тому, мабуть, тому
ви затуманились сльозою.

09.10.2012 р.

НА ЧЕРКАСЬКИХ ВІТРАХ

БІЛИЙ ДІМ

Володимиру Поліщуку на незабудь

Знов гукнула мене незабутня адреса:
білий дім над Дніпром біля самого плеса,

де намисто тополь попід берегом правим,
а над лівим здіймається сонце, як пава,

де вітрильник легкий пише лист по воді,
може, пише мені у літа молоді,

молодому мені в голубому маю...
Не пиши, не пиши, я ж бо рядом стою!

Молодого мене вже в тім світі нема,
це ім'я ще звучить, тільки згадка сама.

Не пиши по воді білокрилим пером —
тут мене впізнає лиш обрив над Дніпром,

лиш незламна сосна над обривом одна,
лиш за довгим мостом голуба далина.

Ось і все, ось і все, що не змила вода,
ось і вся моя рань і цвітінь молода.

Де ви, друзі мої? Де наш клин? Де пісні?
Де вечірній вогонь у гаю навесні?

Все сплигло, як льоди при скресанні ріки,
як сплигли тут роки, як сплигли тут віки...

Ну, помріяли трохи і далі ходім —
хай біліє над плесом немеркнучий дім!

29.04.2012 р.

БЕРЕГИ

Із того берега мені
махає хтось у тумані.
Чи кличе він, чи шле привіт —
не розберу здаля як слід.

Там, за Дніпром, мій друг живе,
та жоден човен не пливе.
А що не крикну — вітер все
убік несе, убік несе.

А там же руки — двоє віт —
чи звать мене, чи шлють привіт...
Тому зі свого туману
махаю довго вдалину.

1967 р.

НА БЕРЕЗІ БАТЬКІВ

Андрію Хименку

Остались тільки ми, свідомо несучасні,
на березі батьків. А інші всі пливуть
від рідних нив у сіру каламуть,
гукаючи: «Запізніть, нещасні!»

Так, так, запізнимось на здобні пироги,
на затірку, що мачуха зварила.
Хай вас несуть позичені вітрила,

хай вас шанують давні вороги!
А ми запряжемося у плуги
і без журби, сльози та гніву
орати будем рідну ниву.

1968 р.

НАДВЕЧІРНЄ

Блідо-жовті лики лип
місяць блідістю затьмив.
То по кому чути схлип
з очеретяних димів?

Дальні далі
в сивій шалі.

Наче зорі, де-не-де
за Дніпром горять вогні.
Хтось до мене дном іде
під водою в глибині.

Я не знаю, хто й коли
на пісок ступне з імли.
В очереті тихне схлип,
і темніють лики лип.
Срібним дзвоном
місяць тоне.

1969 р.

* * *

Мати зелена діброво,
чуючи мову твою,
хочу співзвучне слово
мовити в ріднім краю.

Чи спалахне і зів'яне,
як придорожній мак,
чи кропивою стане
там, де темніє байрак...

Тільки б душа не засохла,
наче дуплиста верба,
тільки б не стисла горло
плющоподібна журба.

...Благословенне слово,
хто тебе в тиші прорік?
Мир тобі, мати діброво!
Мир тобі, земле, вовік!

1969 р.

У КАФЕ «ЯТРАНЬ»

Петрові Линовицькому

Вітер вербам кошлатить голови.
Хмари застигли — вечірнє олово.
Хто там долиною неба, хто
на золотому авто?

Як це — хто там? Ми обое!
Петре лисий, хто ти? Хто я?
Кажуть люди: ми — поети.
Тільки — ні! Ми — водії.
Через обрії-кювети,
через друзів і газети
до незнаной планети
веземо її.

А Поезія — як пава,
ні наліво, ні направо —
очі — ниць.
В них печаль такенна плава —
ой, подалі від криниць!
Не Кармен і не Тетяна —
скіфка без сідла —
як погляне — в серце вранить
святістю села.

Розігналась наша «Ятрань».
Чом же рух так душу ятрить,

як поеми білих хмар?
Плинні хмари. Плинний дар.

Тиші! Тиші б! Зайві речі.
Напливло таке лелече,
хоч бери і душу патрай.
Заглядає вечір в «Ятрань»...

1970 р.

* * *

Криє діброву серпанкова шаль,
в тиші осінній когось мені жаль —

чи не хатину за синім Дніпром,
чи не лелеку з підбитим крилом,

чи не вербу, котру вітер скубе?
Може, й нікого, а тільки — себе.

Листом спадають золочені дні.
Світе безмежний, ти весь у мені!

1970 р.

* * *

Вже осінь, вже літо бабине,
а справжнє майнуло повз очі,
і я, наче джміль ослаблений,
на сонці погрітися хочу.

Воно ще багате блиском,
та погляд у нього осінній.
Про те, що зима вже близько,
щоранку нагадує іній.

Іде — і нема їй упину,
річне замикається коло...
Погрій мені, сонечко, спину,
бо я не вернуся ніколи.

1970 р.

ФЕЯ

Теплом смаглявки віє від ріллі.
Горілиць в борозну — і все забути!
Із темряви упали журавлі
на білі ожереди, мов на груди.

І ніч — не ніч напроти чорних скиб,
і смерть — не смерть у степу на долоні.
Це світ горить вгорі, як смолоскип,
чи сам гориш у зорянім полоні?

Погойдують коліна борозни
єство твоє, мов човна в океані.
А зорі тчуть-снують золототкані
сни...

А може, ви й цього зазнали меду,
планети відчуваючи тепло:
блакитнокоса жінка з Андромеди
схилиється над вами, як стебло?

І як тепер свій погляд приземлити
від феї неземної до ріллі?
А фосфорична жінка сипле квіти,
схилиючись над вами до землі...

1970 р.

У ПЕРЕДГІР'І

Догоряє сонце —
хмара гріє руки.
Щось тривожно сойці,
щось шепочуть буки.

Вдаль тікають гори
від мого ока.
Заспівала хором
синява широка.

Йду я долиною,
втіхи не шукаю.
Плаче наді мною
птаха в зелен-гаї.

Випливла на небо
зірка одинока —
більшої не треба
радості для ока.

1971 р., Чернівці

МАНДРІВКА

Михайлові Івасюку

Михайле-вуйку, дяка вам та дяка!
Найкращий ви на Буковині гід:
умієте очима так балакать,
неначе то від них ясніє світ.

Нам випала мандрівка на Поділля
в село, де жив Бабляк, ваш побратим.
Нас роздумами шлях нагородив
і селами, які — мов на весілля.

Я їхати та їхати хотів,
спиваючи дібров зелені вина...
А над Дністром уже сивів Хотин
і мила білі ноги Буковина.

А нас несло дорогами, несло
з гори на гору. Довго буде снитися
і дивне Голозубівка-село,
і незвичайна річка Студениця,
і про опришків пісня уночі,
і придорожні привиди казкові,
і чесна недомовленість у слові,
і фіалкові руки на плечі.

1971 р., Чернівці

НА ПЛЯЖІ ТИШІ

На високі січневі замети
ставить місяць ледь видимі лижі.
В ніч таку полюбляють поети
гріти душі на пляжах тиші.

Досить хатнього духу-наркозу!
Досить думам словесного грипу!
Трісне стовбур тугий від морозу,
мов струна — і ні скрипу, ні рипу.

Я закоханий у передмістя,
в білі плечі за склом у вікні,
і, здається, не зрушу з місця,
наче тінь при високій сосні.

Завітав би сьогодні в гості,
та замет перед домом, як мур...
Обсипає мене з високості
місяць сяйвом, як снігом снігур.

Ех, іти б та іти без оглядки
без дороги по синій золі!
Приєднатися б десь до колядки,
до пісень у сріблестім селі.

Тільки ж безгомінь навстріч по полю
та виблискують місячні лижі.
Люба сосно, погріємо вволю
наші душі на пляжах тиші!

1971 р.

ПРОВЕСІНЬ

У засніженій діброві
спричинився дивний рух:
уклонився горб горбові,
знявши білий капелюх.

Хоч під снігом добре спати,
та під сонцем — справжнє свято!
Грунт парує, ніби чай.
По гостей побіг ручай.

Ось і гості, гості-діти
йдуть сюди по ранні квіти —
гомін аж за небокрай!
Вже весна. Прокинувсь гай.

1971 р.

СЛІПІЙ ДОЩ

Хмарина золотиста
заглянула в байрак,
сипнула вниз намисто
дрібнесеньке, як мак.

Сипнула на долину,
на річку, на моріг,
обсипала калину
від голови до ніг.

Калина звеселіла,
зрадів низенький хвоць,
бо сонце так світило,
бо так світився дощ!

1973 р.

ТОПОЛЕНЬКА

За річкою в долині
тополенька росте.
Купили в магазині
їй платтячко просте.

Хоч вітер гне, голубить,
але дівча ясне
нікого ще не любить,
нікого й не кляне.

Голівку темно-русу
все хилить до землі,
де ходять білі гуси,
великі і малі.

А вітер все пустує
і шепче не просте.
Тополенька ж не чує,
тополенька росте.

1973 р.

ГОЛУБИЙ СОН

Снилась Марусині голуба машина
і осінній вечір синій, мов ожина.
Ще й безмежне поле снилось Марусині,
де зазорювали з водієм на сіні,

в кузові, на сіні, зорями накриті —
скільки слів ласкавих вигадано в світі!
Під високим небом плив-гойдався кузов,
шелестіла в полі стигла кукурудза...

Отаке в дорозі снилось Марусині,
як вертала з поля з ланкою в машині,
і таке ласкаве дівчині наснилось,
бо як пробудилась — маком зашарілась.

Ніжно поглядала на поля осінні,
від жінок ховала дві сльозини сині.
Наливався синню вечір, як ожина...
Краще б ти не снилась, голуба машино!

1974 р.

СРІБНА НІЧ

Сяє місяць срібним німбом.
Сніг. Мороз. Короткі тіні.
Колядкова ніч.

Котрі зорі поскромніші —
поховали бліді личка.
Кришталевий дзвін.

Відчинились хатні двері —
і хмариною легкою —
ніжний спів.

Ой, не скоро зачиняйте!
Я морозом зачочуся,
теплі ноги господині
обів'ю!

Хай повисить німб на гілці,
або хай хтось інший вдягне —
все одно!

Мене випустить під ранок,
коли ноги охолоджую,
тиха тінь.

І кольне докором срібним,
засіявши над снігами,
ранішня зоря.

1974 р.

ЛІТНІ МАНДРИ

Миколі Шапошнику

Ходімо в мандри серед літа
хоча б на кілька стиглих діб!
Є рюкзаки, дорожня свита,
і сало знайдеться, і хліб.

Давай відлучимось на луки,
гайнем у гай, вростем у степ!
І всі жалі, мов крила крука,
обпалить вогнище густе.

Давай відчалимо подалі
(нам подорожники — педалі)
не для спортивної медалі,
а щоб дізнатись хоч тепер,
що за краса — в степу світання,
що за печаль — в гаю смеркання,
що за сльоза в очах озер!

Ходімо, друже, без вагання:
минає літо без вертання,
і кожна мить — то мить остання,
і як не думай, не крути —
минаю я, минаєш ти,
і кожний подих — то повстання
життя супроти темноти.

1974 р.

БАЛАДА ПРО СЕСТРУ І БРАТА

Край лісу, де в'ється тоненька стежина,
зрослися, обнявшись, дуб і вільшина.

В них стовбур один і коріння одне,
і тулиться близько галуззя сумне.

Під вітром шепочуть вони між собою
про те, як людьми були, братом-сестрою,

пригадують матір, ясну, мов калину,
що їх народила в один день-годину,

і згадують батька свого, тракториста,
що брав їх на поле, широкі і чисте.

Росли на Дніпрі, де ясна далина,
та радісні сни обірвала війна.

Чужинці убили і татка, і матір,
лиш піч голосила по спаленій хаті.

Став юним близням домівкою ліс:
знайшли партизанів, до зброї взялись,

і мстили жорстоко, стрічаючи ката —
і слава пішла про сестру і про брата.

Жахались фашисти, неначе сичі,
орлят нерозлучних і вдень і вночі.

Та якось пішли в небезпечну дорогу —
попали в облаву, попали в облогу,

припали грудьми до сирої землі,
удвох відбивались у синій імлі.

— Здавайтесь! — кричали сестричці і брату.
Вони ж обнялись — і останню гранату

собою накрили, припавши до губ...
На місці тім вирости вільха і дуб.

Як їдете шляхом черкаським на Канів,
край лісу побачите їх на поляні.

Спочити у тіні покличуть вони.
У шепоті їхнім — відлуння війни.

1975 р.

БАЛАДА ПРО ОСОКІР

Солдат під Корсунем упав,
а недалеко за горою
на нього рідний дім чекав
і та, що стала вже вдовою.

Упав солдат у темний яр,
а встав поволі осокором,
піднявся він чолом до хмар
і задивився ген за гору.

А там — село, а там — жита,
і кущ калини над водою,
а біля хати ходить та,
яка осталася вдовою.

І він без вітру зашумів
і простягнув до неї руки,
питав у неї про синів,
питав у неї про онуків.

Чи голуб ті слова доніс,
бо дивне стало із вдовою:
пішла вона туди, де зріс
високий сокір за горою.

Прийшла — і стовбур обняла,
прийшла — наплакалась уволю.
...Відтоді стежка від села
сюди втопталася по полю.

І хто не їде, хто не йде,
так осокура не минає,
до нього очі підведе
і всіх полеглих пригадає.

1975 р.

* * *

Вино самотності моєї
раніш не так я важко пив:
ще не була вона змією,
бо я ще мріяв і любив,

бо я ще вірував у казку,
у молоді гарячі сни,
я ще надіявся на ласку
серед людей, серед весни.

Але минулася імпреза
отих надій. І гіркота,
мої обвугливши вуста,
вже дістає до серця лезом.

03.10.1975 р.

ТРИ КРИНИЦІ

Біля трьох криниць у Суботові
ми ходили по щирому злові,
по розлитому —
сонцевидому,
по опалому —
п'ятипалому.

На дзеркальнім дні бачили себе —
за плечима в нас небо голубе:
віддзеркалене,
не захмарене.
Тільки птиці тінь
падала в глибінь.

А в які світи зоровий політ —
чи в підземний світ, чи в космічний світ?
І чия доба
вирина-зрина —
чи Богданова,
чи Гагаріна?

Скільки відгуло тут дзвінких копит!
Скільки пропливло за водою літ!
Що посічених — не полічених,
що поранених —
заарканених...

А вода смачна, як смачні вуста.
Біля трьох криниць шлях не зароста.

1976 р.

ВОГНИК

Вечір. Дорога. Пустеля.
Чорна промерзла рілля.
Лиш під горою оселя
вогником гріє здаля.

Десь наче плаче дитина —
де б тут взялася вона?
Передзимова картина.
Рідна моя сторона.

І не чужою оселя
раптом здалася здаля.
І не така вже пустеля —
ця заholола земля.

І вечорова година
теж не така вже сумна.
Ось тільки плаче дитина...
Де ж тут взялася вона?

1976 р.

ВЕЧІРНІЙ ЕКРАН

На схилі неба тче мережу
самотня дівчина-зоря.
Не поспішаю, довго стежу,
як день на попіл догоря.

А на стемнілому екрані
зірок, як маку, вже цвіте,
і Шлях Чумацький у тумані,
немов орда по ньому йде...

Настане час — я все покину,
згорю, як цей блакитний день.
Живи за мене, Україно,
люби за мене всіх людей!

О рідна земле, щедра ниво —
мій перший рух і вічний слід —
будь між щасливими щаслива,
сіяй на весь високий світ!

1976 р.

ДВОВІРШІ

(Цикл)

* * *

— Чому, рідна земле, ти вбога й німа?
— Учених багато, а чесних нема!

* * *

З любов'ю, друже, віршів не пиши,
а пишучи, здебільшого гріши!

* * *

Цивілізація висить на волосині
електролампочки, яка горить вночі.

* * *

Не обожнюйте нікого,
навіть Бога!

* * *

Ми стільки падали і піднімались знову.
Напевно, добру маємо основу!

* * *

Гай-гай! Співчуваю колишньому другу:
він так заземлився, що втратив напругу.

* * *

Друг юності мене став стерегтися.
І камінь, бач, боїться обпектися!

* * *

Хвалячи дядька,
не принизь батька.

* * *

Я не люблю великих свят,
і круглих лиць, і круглих дат.

БІЛЯ ПАМ'ЯТНИКА

Мільйони нас вклоняються герою...
Коли вже стільки стане нас до бою?!

* * *

Дитячий лепет я люблю, як диво,
коли він український особливо.

* * *

Київ і справді місто чудове!
Тільки не чути рідної мови.

ПРО ДЕЯКИХ РАДЯНСЬКИХ КЛАСИКІВ

Ночами славлять *партію*, а вранці
і двірника бояться, наче ланці.

* * *

Прожити треба тисячу життів,
щоб вийти в світ високих почуттів.

* * *

Віршовані книги — це всі мої статки,
а більших даремно чекають нащадки.

* * *

Щось у традиції
є від міліції.

* * *

Забороняють виноградники й вино.
Заборонили б сонце заодно!

* * *

Всі несуть, всі несуть, всі несуть.
Все — не сь, все — не сь, все — не сь.

* * *

Жіноче плече на балконі
біліє, як місяць у небі.

* * *

Таке цвітіння руж —
не руш мене, не руш!

* * *

Давно було, а все щемить, щемить...
Ще перед смертю нам зустрітися б на мить!

1980–85 рр.

СІМЕЙНИЙ ДІАЛОГ

(Диптих)

ВІН

Скільки ти ще мутитимеш воду,
роздуваючи примхи свої?!
Я без ремства служу народу —
ти не здатна служити й сім'ї.

ВОНА

Чим ти служиш?! І що ти можеш?!
Навіть вірші ховаєш свої.
І ні слави у тебе, ні грошей,
а ще трохи — не буде й сім'ї.

1980 р.

САМОСУД

Щоб розсудити нас — судді не треба,
обоє ми злочинці немалі:
ти в мене крала сходинки на небо,
я в тебе крав блаженство на землі.

1980 р.

ГОРІХИ

Захару Гончаруку

Вже в небесах схололо олово,
а вздовж ріки повисла тюль,
горіхи падають, як голови,
із білим зерням з двох півкуль.

Моя ж додолу все не хилиться,
не затуманив алкоголь,
хоч схудле сонце йде на милицях
на вітрі спалених тополь.

Я не боюся їх зів'ялості,
бо й сам горів не гірш од них,
бо мислю так: з верхівки старості
впаду, як з дерева горіх.

Серед вологості і прілості,
ледь сколихнувши листя тюль,
упасти б теж у повній зрілості
у лоно двох земних півкуль!

1980 р.

* * *

Пам'яті Григора Тютюнника

До слави я не дуже ласий,
як до розмов чи до гостей.
Живу, не маючи образи
ні на життя, ні на людей.

Люблю окрайці поля й гаю,
забившись зрідка у село.
Інтуїтивно зневажаю
заробітчанське ремесло.

Не мрію бути на парадах,
однак сную думки сумні,
що пропадуть мої пісні
в тісних редакторських шухлядах.

Хай не велика їм ціна:
злітати в небо не навчились,
та все ж комусь потрібна щирість,
як чарка доброго вина.

Хтось у вині шукає втіху,
а інший лізе у петлю...
Як тяжко-важко жити тихо!
Як тяжко-важко я люблю!

12.10.1980 р.

БАЛКАНСЬКІ НАСПІВИ

(Цикл)

1. СКОРБОТНЕ ПОЛЕ

«Ой чого ти почорніло, зеленее поле?»

Тарас Шевченко

По долинах — полонинах
попливли тумани.
Ой, чого ви невеселі,
веселі Балкани?

Чом до неба тягнуть руки
високі тополі?
Кого кличуть-викликають
на Косовім полі?

Полягла тут гордих сербів
і воля, і сила.
Під горою вся долина —
як одна могила.

Темна сила бусурманська
плову наварила,
а юнацька кров гаряча
тут його солила.

Ой, лилася кров рікою
із ранку до нічки,
та для плову турецького
було мало річки.

Було мало орді вражій
слов'янського моря.
Тополині руки в небо
звелися від горя.

2. ГУЛЯРИС^{*}

Сварила стара болгарка
сина свого молодого:
— Ти що це собі гадаєш?
Всю весну й цілісіньке літо
блукаєш, немов той буйвол,
пляжем на Слинчевім брязі**,
топчеш пісок біля моря,
чорний зробився, як турок...

(Ой, не сварися, мати!
Жінку собі шукаю).

Мало хіба на планині***
гарних дівчат народилось?
Ти ж по готелях ночуєш
у чужорідних туристок.
Тужить стара моя хата
по роботящій невістці,
і виноград на тичині
жде молодій газдині.

(Вже розучився я, мати,
ритися в чорному ґрунті).

Ой же дивися, сину,
паростку мій непутящий!
Так непомітно, як літо,
молодість скоро минеться.
Вітер холодний повіє,
всіє снігами планину,
мов хризантемами, вкриє
свіжу мою могилу.
Будеш, як пес бездомний,
ти біля моря блукати,
згадувать будеш літо,
наче недоїдки ситі.

* Гулярис (болг.) — баламут, гуляка.

** Слинчев бряг (болг.) — Сонячний берег.

*** Планина (болг.) — невисока гора, полонина.

3. ПІСНЯ МОРЯКА

У всіх портах, де я бував,
живуть мої коханки,
та я ніде не забував
журливий спів гречанки.

Постелю хто мені не слав —
єврейки і слов'янки,
але найкращі квіти рвав
я у саду гречанки.

Жінки траплялись різних рас —
японки, негритянки,
та плив найшвидше мій баркас
до білих рук гречанки.

Усіх забув я, цур їм, пек!
Мої минулись танці.
Та не забув, що сам я — грек
й женюся на гречанці!

4. ТУМ-БАЛАЛАЙКА

Юна болгарка — трепетна чайка
пісню співала «Тум-балалайка».

Тум-балалайка — очі тернові,
повні чекання, повні любові.

Тум-балалайка — буйне волосся
в неї по плечах медом лилося.

Тум-балалайка — стан тополиний
вигойдав вітер із полонини.

Тум-балалайка — наче форелі,
блискали ніжки в танці веселім.

Тум-балалайка — зустріч в Софії,
зоряні ночі, зоряні мрії.

Лине за море згадка, як чайка —
тум-балалайка, тум-балалайка!

Серпень 1981 р., Софія

ЗОРЯНЕ ЗАХОПЛЕННЯ

Зоряне захоплення — хвороба.
Чим же ви рятуєтесь від неї,
як Орел вночі наставить дзьоба
на високу грудь Кассіопеї?

А коли у сутінках планети
кінь крилатий сяє, мов окраса —
просто дивно, як це ще поети
досі не заїздили Пегаса!

Здавна ж бо ховаються на небі
від людей
знайомі нам істоти...
Боже мій, чи не останній Лебідь
осіняє крилами висоти?!

Ач, як Гідра мружитья недремно!
Ач, як темінь шкіриться Драконом!
Та, мабуть, хвилююся даремно:
не підвладна вись земним законам.

Зоряне захоплення — то ліки,
від буденних ритмів — передишка.
Гріє нас Волосся Вероніки,
світить нам гагарінська усмішка...

А яка то зірка у зеніті
пломені нашою судьбою?
Добре почуватися у світі
цілим світом,
Всесвітом,
собою!

ЧОРНІ ДІРИ

Чорні діри — душі захолили —
велетенські чорні павуки,
у тенетах вашої неволі
б'ються, як метелики, зірки.

Чорні діри, ви куди поділи,
не один поділи ясен світ?
Скільки згасло метеорів віри!
Скільки доль об ваш розбилось лід!

Під прицілом — сонце і хатини,
все під ним старіє, в'яне все...
До моєї кожної кровини
холод, наче гадина, повзе.

Ну, сьогодні я ще пересилю,
хай і завтра корчиться здаля!
Тільки захищаючись артиллю,
вистоїть свята моя земля.

А її, мов кулю у більярді,
ладні теж загнати в небуття
міжнародні трутні, що не варті
місця у ковчезі майбуття.

Там космічні, тут земні вампіри
точать, точать ікла, як ножі...
Чорні діри, гетьте, чорні діри,
із блакитних обривів душі!

1981 р.

РОЗШИРЕННЯ СВІТУ

Розігнавсь, біжить у всі кінці
Всесвіт
табунильськими галактик...
Як тримав їх досі у руці
і лічив табунник-математик?

А проте для нас не головне,
як тримав, чи й сам він був —
натомість
головне, що світло осяйне
палить чорні ширми в невідомість.

Світло й тінь танцюють білий вальс,
наше небо — кадрик круговерті —
з Дивою кружляє Волопас —
ширше й ширше круг життя і смерті.

Біля ніг у мене у траві
простору космічного — мурахам...
Може, йдуть отак Чумацьким Шляхом
ланцюгами всесвіти живі?

До яких столиць або провінцій
кличе Віз, немов дороговказ?
Центр життя — у кожній бадилінці,
центр життя — у кожному із нас!

Головне — відчути щастя лету
і не десь відкрити, а в собі,
ковилову ще одну планету
і над нею висі голубі!

1981 р.

* * *

Ночами тихими у просі
чутливий перепел не спить,
бо на похиленому Возі
журливо колесо скрипить.

Скрипить невисоко над просом,
і все не спить — пильнує птах:
ну, хто це, хто Чумацьким Возом
здолати хоче вічний Шлях?

Прозора курява поволі
за ним неоново димить...
І тихо в небі, тихо в полі,
ось тільки перепел не спить.

1981 р.

* * *

Сіріють небо і земля
в осіннім тумані.
Ніщо мене не звеселя
у рідній стороні.

Зів'яли трави, гай затих,
не чути співу птиць.
В полях, недавно золотих,
журба упала ниць.

І тільки сіра мряка хмар
туманиться в очах,
і тільки всесвіту тягар
у мене на плечах.

1981 р.

* * *

Така нудьга, аж дохнуть мухи,
усім на думці ковбаса.
Народ мовчить, і тільки «слуги»
товчуть у ступі слова,
товчуть, вминаючи ковбаси,
в які залюблений народ.
А я сміюсь на всі Черкаси,
немов останній ідіот.

25.02.1982 р.

МІСТЕЧКО МАЛИН

Ну, ось ми й зустрілися, Малин, —
колишня древлянська земля!
Місцевого рангу боярин
про тебе мені промовля.

З розмови цієї простої
я все вже узнав про район:
які у колгоспах надої,
які тут граніти і льон.

Можливо, усе це непросто...
А де тут колись восени
приблудного Ігоря-гостя
князь Мал прив'язав до сосни?

А де тут охрещена Ольга,
жорстока варязька вдова,
забувши біблійного Бога,
палила дітей, як дрова?

Боярин моргає невинно,
нічого не знає про те,
а наша супутниця Ніна
любовну мережу плете.

В історії безліч прогалин,
в житті вони в кожного є...
Стає мені жаль тебе, Малин,
і жалко за себе стає.

Вже осінь — поліська лисиця —
підкралась до тебе вночі,
і крає тебе залізниця,
як довгі варязькі мечі.

1983 р.

У ЗВЕНИГОРОДЦІ

Відкривали пам'ятник Шевченку
у Звенигородці, на кутку,
і Тарас дивився звисоченька
на комуністичну толоку.

Із Черкас приїхали служаки,
гурт поетів з Києва прибув.
Люд, уже посинілий від мряки,
роєм коло пам'ятника гув.

Що й казати, геній — всім нам родич,
кожний радий ближче підійти.
Словоблудив, як завжди, Коротич,
розпинавсь Павличко, як завжди...

Шум збудив околицю містечка,
більше схожу, правда, на село.
Кружеляла з галасом вервечка
вороння, що гнізда тут звило.

М'яч словесний поганяли хлопці —
і гайда до Києва й Черкас!
Розійшлись усі звенигородці,
залишивсь на белебні Тарас.

Що він стереже тут біля шляху?
Вигляда кого? З яких країв?
Легше йти було на царську плаху,
ніж приймать хвалу від холоїв.

1984 р.

ДО САДУ

Прощай, мій саде! Я вже не господар.
Прощайте, доні — яблуньки малі!
І ти, мій винограде — сину гордий,
без мене вчися жити на землі.

Пробачте, всі кущі мої й дерева.
Калино, біля ганку не хились...
Мене відносить віхола травнева,
не повернусь ні скоро, ні колись.

Вже не вернусь у мій курінь високий,
біля Дніпра не ждатиму лелек.
Хотів знайти тут поетичний спокій,
та він розбився, як домашній глек.

Рости, мій саде! Зводь високі щогли.
Хай повезе тобі на хазяїв!
Кому б ти не дістався — не засохни,
лиш нелюдам не дай своїх плодів.

Не раз, не раз твої зелені крила
здаються в столичному краю...
Прощай, мій раю! Хай твоє вітрило
шумить комусь про молодість мою!

1985 р.

ДЕ БУЛО ПОЛЕ

Віталію Вахнію

Колись ми йшли тут хлібним полем, де тепер
міський район бетонний виріс, мов баштан
з кубічними плямистими плодами
на гудині гарячого асфальту.

Ми йшли тоді ще полем, як на нас
раптово здичавілих псів напала згряя.
Людьми розплоджені, але від рук відбиті,
собаки враз нас оточили колом,
хвости піднявши й вишкіривши зуби, —
не слуги вже, а вороги людей.

Як добре, що ми вдвох не розгубились!
Ти нахилився ухопити грудку,
а я, заклавши в рота пальці, засвистів.
І сіре коло гавкоту розпалось —

побігли пси з підібганим хвостом,
з ненавистю людською на очах.
Ти навздогін їм кидав груддя,
а я їх свистом, наче сміхом, підганяв.

Цей випадок згадавсь мені тепер,
коли людська на нас напала зграя —
стандартні постаті серед стандартних стін —
як сім'я тих бетонних гарбузів
на гудині дорожнього асфальту.
Ці здичавілі від безкарності двоногі —
не те, що пси з хвостами в реп'яхах,
вони — хазяйські, шерсть на них лисніє,
в очах не голод, а мисливський блиск.
Ці не кусатимуть, а тільки душі зв'яжуть
і кинуть в клітку, наче хижаків.

Все ж не губімось, друже, й перед ними!
Як і раніш, схилися до землі,
вона, одвічна, дасть тобі у руки
своєї сили дещицю. А я
візьму собі за зброю гостре слово.
Поцезнуть і вони, як пси в степу колись.
Тоді мій свист у полі враз розтанув,
не скоро так розтануть ці слова.

1985 р.

СЕСТРИ

Дві старенькі сестри, активістки сільські,
доживають свій вік у занедбаній хаті.
Ані пса, ні kota, тільки вікна низькі
сліпо блимають ще в лопухи пелехаті.

Ледве ходить одна, ледве бачить друга,
навіть півень сусідський на них не зважає.
А було, а було ж і хі-хі, і ха-ха,
і в газеті хвала за високі врожаї.

Не діждались вони своїх хлопців з війни,
залицялись до них постояльці з району.

Потемніли в шухлядах ясні ордени,
наче лики святих на родинних іконах.

Кружеляють на зміну погоди граки,
чорна-чорна спіраль клубочиться, мов хмара,
наче це в небеса піднялись буряки,
що росли вони все життя на гектарах.

Ледве ходить одна, друга майже сліпа,
біля печі снують у приземистій хаті.
Знову півень чужий біля вікон співа,
і оточують двір лопухи пелехаті.

1985 р.

У ДОРОЗІ

Знову станція Шевченка,
знову Сміла вирина...
Ех, гукнути б здалеченька
Горбівненка й П'ятуна!

Як вам тут живеться, друзі?
Чи навідує ще вас
добре знаний в цій окрузі
незагнuzданий Пегас?

З ним долати легше біди,
навіть старість не страшна.
Не вдалося знов зустріти
Горбівненка й П'ятуна.

Лиш на білому пероні
хтось із снігом на плечі
теплим помахом долоні
привітав мене вночі.

Буду згадувать до ранку
під колісний перестук
незнайому черкащанку,
наче Музу всіх розлук!

1996 р.

ХОЛОДНОЯРСЬКА ОСІНЬ

Туман розливсь, як мідний купорос...
І косогір синіє, і дорога,
і пізні квіти з назвою «мороз»
синіють теж від хвіртки до порога.

Село в яру скучає без новин,
прив'язане дорогою до світу:
один кінець веде на Чигирин,
а другий — до Мотрониного скиту.

Холодноярська осінь. Ще одна
у пам'яті записана сторінка:
і ця діброва тиха і грибна,
і поряд молода зі мною жінка.

А білий день стоїть, як боровик,
рудим брилем вітаючи людину,
і видуває вітер-верховик
туман з ярів на тясминську долину.

Дубове листя пахне, як наркоз,
а сонце вже освічує поволі
і яр, і квіти з назвою «мороз»,
мене і жінку із очима долі.

04.12.1999 р.

ЧЕРКАСЬКІ МОГИЛИ

*«На цвинтарі розстріляних ілюзій
Уже немає місця для могил».*

Василь Симоненко

1. ДЕМОНТАЖ ПАМ'ЯТНИКА

Ленін в Черкасах упав,
ідол діждався мотузки.
Сонце вже він заступав —
впав — і розбився на друзки.

Знявся над майданом зойк
з гурту старих комуністів.
Скінчився *комуно-зой*
в давньокозацькому місті!

Я зарікався колись:
доти сюди не вертати,
доки гаркавий метис
буде тут страх наганяти.

Кликнув знайомий маршрут
знов на черкаські схили.
Друзів поменшало тут,
виросли тільки могили...

Скільки імен і надій
вже спочивають у полі!
Сплять тут Василь і Андрій,
спокій знайшов Анатолій...

Серед безладдя і чвар
легше зітхнуть домовини:
ще один ідол-тягар
спав із грудей України.

2. НА КЛАДОВИЩІ

Знову Черкаси. Це тут
знав я любов і наругу,
тут я пройшов інститут
справді козацького духу.

Де ви, низенькі доми?
Мир вам, новітні і вищі!
Тільки старіємо ми,
тільки росте кладовище...

Скільки ж купити троянд?
Сумно могилам без квітів.
Чи не занадто і я,
друзі, зажився на світі?

Цей ось ще юним згорів,
той лиш дихнув після тюрем,
той кастрував свій спів
і без ножа цензури...

Сам я не знаю, де
буду похований з часом.
Байдуже наче. Проте
думами я у Черкасах.

Там, де мій тезко Василь
з ґрунту пробився гранітом,
де недалеко відсіль
звівся Тарас над світом.

04.12.2008 р.

* * *

Прощай, село! Романтики нема.
В старих садах снують одні бабусі.
І вдень піщана вулиця німа,
і уночі тут тихо, як у вусі.

Ну, інколи ліниво гавкне пес,
здаля почувши гуркіт мотоцикла,
та ще півні, зневаживши прогрес,
без телефонів спілкуватись звикли.

Села нема вже, вибралось до міста.
Та й там його не видно, не чутно.
На свято тільки пісня голосиста
десь із бетонки випурхне в вікно.

Тоді згадаєш вулицю піщану,
бузок під хатою і споришевий двір,
руді поля у сивині туману,
і в далині знайомий осокір.

26.12.2012 р.

НАД РОССЮ

Ярославові на згадку

Здрастуй, Рось, річко днів моїх давніх!
Мир твоїм берегам із фонтанами верб!
Я колись пропадав у густих твоїх плавнях,
де Дніпро, як сестру, пригортає тебе.

На хрещатих лугах наші крила міцніли,
в гайдамацьких ярах ми топтали стежки,
надривали серця нам кумейські могили,
де під тракторний гул важко сплять козаки.

Тут у тиші сільській ще лелеки клеочуть,
пролетить наче з іншого світу авто.
Хай у гордих столицях нас знати не хочуть,
та від цих берегів нас не зрушить ніхто.

Я колись тут тулився у згорбленій хаті,
що і досі стоїть, але поряд мій син
дім прегарний зладнав. У високій кімнаті
я вслухаюсь, як дишуть довкола ліси.

Віє вітром сюди допотопний Межиріч,
віє канівський Родень, де звівся Тарас.
Тут ми стали людьми, українцями сиріч,
тут я вдруге родивсь, як покинув Донбас.

Миє Рось береги, миє нам босі ноги.
Жде нас кінь, в грудях маючи сто кінських сил.
Я тут вічність прожив і ще житиму довго
в райських заростях верб, у задумі могил.

Липень 2012 р., с. Шеленухи

НА ПОЛІ ВІЧНОЇ ПЕЧАЛІ

* * *

Я жив, не скоряючись долі,
і рвався із клітки, як птах.
Мій попіл розвійте у полі
в донецьких прогірклих степах!

Мої вже минають гастролі,
кінчаються сили і дні.
За всі мною зіграні ролі
не соромно, друзі, мені.

На всі свої біди і болі
дивився я завжди здаля:
аби лиш буяла на волі
моя українська земля.

Любив я високі тополі
і вітер, що сонцем пропах.
Мій попіл розвійте у полі
в донецьких прогірклих степах!

09.02.2009 р.

ПІД РАЙДУГОЮ

Дощ пройшов пшеницею,
похилив, зім'яв.
Райдугою-птицею
степ весь засіяв.

З поля боса дівчина
змокла йде в село,
платтячко просвічене
туго облягло.

Ми давно не бачились,
ще аж навесні,
вже у ній дитячості —
ані краплі, ні...

Брови гне крилатії,
в мене серце — дзень!
Треба ж привітати її:
— Пташко, добрий день!

1955 р.

ІЗ СОЛДАТСЬКОГО БЛОКНОТА

1. НА ТРЕТЮ ВЕСНУ

Дерева знову п'яно загули,
од вітру з півдня знов роблюся хворим,
і раптом найріднісіньке курли
мене гукнуло українським хором.

Привіт, привіт! Куди ви і за чим?
Що вас жене з тепла у сніготали?
А постривайте, любі сурмачі,
чи ви донецький степ перелітали?

Чи ви помітили крізь териконний дим
біленьку хату з дерев'яним дахом
і той садок, що я хлоп'ям садив,
і двір, де ходить мати сизим птахом?

Я так за ними тужно заскучав,
так перетлів, немов усе наснилось.
Та тільки ні! Було ж таки дівча,
яке на мене голуб'ям дивилось!

Вже дві весни відспівано без нас,
вже й криги полюсів, мабуть, розтали...
А де Україна? Де Донбас?
Чи ждуть мене, чи перестали?

А ще й дерева п'яно загули,
а ще й таке сумне «курли».

1960 р., Тамбовщина

2. ЗОРЯ

Темна ніч, заметіль навкруги
перетне всі дороги до ранку.
Пригадав я тамбовські сніги
і тебе, чарівна росіяно.

Образ твій, дивний спокій очей
бачу знов — зникла далеч безмірна.
В синій морок донецьких ночей
світиш ти, наче зірка вечірня.

Зоре півночі, зоре ясна,
не питай, чом я знову хвилююсь:
ти ж моя неспокійна весна
і сувора солдатська юність.

Українські любила пісні
і співала про дівчину Галю...
«Милый мой», — ти казала мені,
шепотів я своє «кохаю».

Гнало сніг, як тепер, навкруги,
скрипка вітру стогнала до ранку.
Поміж нами сніги та сніги —
довгі коси твої, росіяно...

1961 р.

ДОНЕЦЬКІ ЕТЮДИ

* * *

Закрийте очі мені,
затуліть вуха —
а по знайомій суміші
вугільного диму і цвіту акацій
я впізнаю травневий Донбас!

* * *

По довгій розлуці
степом іду донецьким,
тихо ступаю, тихо —
піді мною
працюють люди.

* * *

Хоч рід мій увесь шахтарський,
та мати моя — шахтарка —
у шахту мене не пустила,
щоб ліз не під землю,
а до сонця ріс.

* * *

Демобілізація.
До Києва дорога.
І кислі яблука
з дівочої руки
солодкі й дотепер.

* * *

В день іменин
мені врочисто
ув'язненого птаха піднесли.
Я пташку взяв —
а клітку повернув.

* * *

Об кактус уколовшись,
я прояснів одразу,
коли згадав, що любить
ці неласкаві квіти
мій давній друг.

* * *

Вишневий сад,
немов жіноче тіло,
біля ріки біліє.
Впірнуть би в нього
з висоти, як птах!

* * *

Вишневий цвіт
гойдали дві бджоли.
О карі очі,
я не стомлюся пити
ваш нектар!

* * *

Дощ і запах матіоли,
і твого волосся злива.
Ти була така щаслива,
що живуть в мені відколи
дощ і запах матіоли.

* * *

Прощались ми.
Чи то не від твоїх
гарячих сліз
у лютому
сніги розтали?

* * *

Крізь степову посадку
пролітає зимовий вітер,
як хуліган напідпитку,
не спиняючись
навіть для свисту.

* * *

Проснувся у густій пітьмі
із відчуттям легким,
що проростаю.
Приснилася мені
зернина на ріллі...

* * *

Хай за мільярди літ
а долетів би я
до тих далеких зір!
Тебе, що йдеш за крок,
не досягти повік.

* * *

Якщо після смерті
ставати вже чимось —
хай чебрецем я стану!
Зі степу дивитимусь
на сині й руді терикони.

* * *

Якщо вже ніколи
з терикону Донбас не огляну,
то киньте з нього
хоч камінчик
за погляд мій.

1969 р.

БРАТОВІ

Росли ми, брате, без батька й роду,
не мали щастя, а мали вроду.
Нам помагали на ноги стати
дві захисниці — сестра і мати:
одна — калина, друга — тополя,
сестра — то пісня, а мати — доля.

Ми все здолали, ми вийшли в люди,
нас не зігнуло вітрами скрути.
Як доведеться ще бідувати,
повік не зрадять сестра і мати.

Забути може колись дружина,
цуратись може своя ж дитина,
та будуть вічно край шляху ждати,
мов на сторожі, сестра і мати.
Одна — калина, друга — тополя,
сестра — то пісня, а мати — доля.

1978 р.

ДІАЛОГ ІЗ ОДУДОМ

— Одуде, веди мене, веди
по донецькій степовій дорозі!
— А куди тобі, хлоп'я, куди?
Хочеш теж потрапитися у просі?

— Ти не дуже, одуде, крути
головою з пір'ям індіанця!

Я сховатись хочу від нужди,
і не смійся з мене голодранця!

- Не сміюсь я, хлопче, а гуду,
проведу тебе у світ широкий.
- Одуде, а що я там знайду?
- Ту ж нужду, мій друже ясноокий!

1978 р.

ГОСТИНА

...Вже Донбас. Виринає Донецьк.
Колій густо, як струн на бандурі.
Ось і центр. Але це не кінець:
терикони минаючи бурі,
їду в селище, рідне мені,
що давно вже чекає з докором.
На околиці — ген вдалині —
виглядають мене осокори.

У долині — первинний мій світ:
балка, шахта, гудіння безсонне,
ось і річка, тоненька мов дріт —
хай вовіки не пересохне!

Звідки дім цей? Стояв же барак.
Здрастуй, юність! Райком комсомолу.
Як не зайдеш?! Назустріч — юнак,
просить враз до знайомого столу.

Чуєш, друже, не треба на «ви»!
А виводь-но свого мотоцикла
та чкурнімо — хай дух степовий
на дорогах чуби нам посмика!

Скільки тут я об'їздив доріг
через хлібні поля, через луки!
Що не міст — наче рідний поріг,
що не віть — материнські руки.

Ну і швидкість (нехай тобі грець!),
лиш кругами — поля жовто-бурі!
...Вже Донбас. Виринає Донецьк.
Колій густо, як струн на бандурі.

1979 р.

СПОВІДЬ

Сусідко-матінко, як ваш порідшав сад!
А він тоді такий же був розкішний,
коли я, перескочивши паркан,
хлопчачу пазуху наповнював плодами.

І наче спритний був і сторожкий —
аж дивно, як ви добре пильнували,
угадуючи навіть по слідах,
що гостював сусідський розбишака.

Та одного вам знать не довелось:
він довго-довго, часом днями, стежив
із гарбузиння, як при вашій хаті
три яблуньки гарнесенькі росли,
а прийде час — він викраде одну з них.

Цього вже разу — не через паркан,
вона сама до нього прийде в поле,
ходитиме житами й по стерні,
коли й копиці вже звезуть із поля,
вона й тоді приходила. Гай-гай,
як солодко дівочі гнулись віти!

А сторож спав, не знаючи про це.
А може, й знав, та мовчки сподівався
(я ж ясеном став гарним і струнким!),
що заберу яблунеvidу доньку
до себе господинею у хату.

Та краще вам було б цього не знати:
на друге літо я гілля не гнув

і яблука не рвав — гукнули мандри —
на чужині забувся їхній смак.

Не гнівайтесь, матінко, на гостя,
що по роках вернувся в рідний край
і виповів юнацьку таємницю,
яку можливо знати тільки двом —
один же він не здатний зберегти,
коли дізнався: яблуньки не стало,
пішла в той сад, де вічне небуття...

Не гнівайтесь. Посидьмо в надвечір'ї,
подивимось на поріділий сад,
де знов дівчатко-яблунька гуляє,
так схожа на кохання молоде.

1979 р.

ПІЗНІЙ СОНЯШНИК

Година ще наче не пізня,
та я й не боюсь темноти...
Моя неяскрава вітчизно,
куди мені далі іти?

Позаду обдерта посадка,
довкола рілля — хоч свищи,
і неба низенька палатка
думки навіва про дощі.

Про скирту не скажеш, що соня,
дрімає, а все когось жде.
А ще безталанний сонях
один край дороги цвіте.

Надумав, коли розцвітати!
Та що це я?! Зняв би кашкет!
На всі ці печальні квадрати
він, мабуть, єдиний поет.

Мій друже, сумна моя заздрість
до цвіту без літа, без гроз!
У мене ще буде старість —
уб'є тебе перший мороз.

А все ж і мене пожалій ти,
оплач мою долю-судьбу,
що маю під старість світити
самотній, як ти, у степу.

1980 р.

ПІДЗЕМНИЙ КІНЬ

Як зараз бачу: вивезли коня,
старого вже, останнього, із шахти.
Сліпого. Та відчув він подих дня —
і як йому було не заіржати?!

Чи то йому привидівся табун
і в ньому він — несідланий жеребчик.
О, як він біг у вільному степу!
О, як любив лошачі суперечки!

Не стало враз підземної імли,
розбитих шпал, нагайки коногона,
і, мов забутий запах ковила,
лоскоче ніздрі дим від терикона.

Кінь заіржав і змовк, бо мла гірка
знов сповила земні веселі звуки,
і дружня коногонова рука
передала вуздечку в інші руки.

В коня обвисла враз м'яка губа,
здригнувся круп від ляску шкуродера...
Военних бід кінчалася доба,
кінчалась у Донбасі кінська ера.

1980 р.

У ДОНЕЦЬКУ

У центрі зелено і прибрано,
і з хлібом наче все гаразд,
але любов із мене вибрано,
як з-під землі вугільний пласт.

Ніде не чути мови рідної,
неначе це тамбовська глуш.
Тут треба сили динамітної,
щоб сколихнути надра душ!

15.06.1980 р.

БАЛАДА ПРО ШАХТАРОК

Вже йдуть від нас колишні молодичі,
що в шахту опускались по війні.
Вдовиний вік різцем позначив лиця,
у душах шурфи видовбав страшні.

Скупа в них доля на червоні дати,
а штрек і вагонетки — день у день.
Бувало, у саманці десь під свято
потягне їх до лірики й пісень.

Обіймуться, мов сестри, компаньйонки
та й заведуть про Галю молоду,
про козака, що їхав на війноньку,
або про коногонову біду.

Поблискувала тьмяна керосинка
на гарбузове сім'я на столі...
Ой, не одна згадала українка
віками переспівані жалі!

Тепер котрусь побачу — наче мати,
бо їй судилась та ж гірка кутя.
За ті труди, за ті матріархати
слід пам'ятники ставить за життя.

Одні вже є. Щоправда, не із бронзи,
та гордо пірамідяться увись.
Це терикони. (Я сходив їх босий,
вугілля вибираючи колись).

Вони й тепер стоять перед очима,
хоч зносять їх на будматеріал.
Нехай відходять, смуток не за ними —
мій сум живе в донецьких матерях.

Де не буваю — в селах, чи в столиці —
майне, як тінь, і заболить мені
знайомий образ, постать молодиці,
що в шахту опускалась по війні.

Куди вони зникають серед степу?
Невже й тепер — в підземну темноту?
Та досить, досить їм сирого склепу!
Вони ідуть десь високо по небу
у голубінь найглибшу і святу.

1982 р.

ПРОЩАННЯ

1

Пробач, мамо!
Вперше я кинув
грудку землі на тебе.
Вперше й востаннє...
Навіки прощай!

2

На вічну зміну-упряжку
в землю тебе опустили,
мамо-шахтарко.
Добуватимеш там, доки й світу
чорне вугілля печалі.

Посадив би калину й тополю —
приживеться ж акація тільки
на могилі в степу сухому.
Розцвіте — і тебе нагадає
біля хати у білій хустині.

1986 р.

БУДЯК

Колючий татарник, живучий будяк,
куди ти мандруєш, неначе хлопчак?

Чому біля тебе так довго стою —
невже я дитинство своє впізнаю?

Засмагле і босе (ну, справжній індусл!)
і вицвілий чубчик забув про картуз.

Стерня під ногами, в руці — колосок,
при боці торбина, навкіс — мотузок.

Довкола копиці, кругом широчінь,
і раптом, як яструб — об'їждчика тінь!

Схололи долоні, в очах — переляк.
Куди ти, куди ж ти, дитинство-будяк?

Стою, підібравши важкий колосок...
Шуліка над степом звиває вінок.

1986 р.

* * *

І вмираючи, мати моя
не пробачила чоловікові,
чоловікові нерозумному,
рознешчасному нашому батькові:

нащо, маючи купу дітей,
всунув голову він у політику,
став читати він Леніна-Сталіна
і газети додому приносити,

нащо темному шахтарю
замандюрилось лізти в партію,
пропадати на зборах до півночі,
набиратись чужого розуму?

Краще жив би своєю кебетою,
про батьків своїх бідних згадував,
про батьків у колгосп не загнаних,
але десь на Кавказ аж висланих.

І вмираючи, мати моя
не простила моєму батькові:
нащо голову склав за ґратами,
а дітей поробив сирітками?

1986 р.

ГОЛУБИЙ ГОРОШОК

Так було: упала жінка в шахту,
зникла з вагонеткою в стволі,
залишила каторжанську вахту,
залишила хлопчики малі.

Поховали жінку без оркестру,
без промов, без ближніх родичів,
а товстий начальничок із тресту
по сорочці хлопчикам вручив.

Одягли обох у світлий ситчик,
що горошком густо голубів,
і котивсь горошок по обличчях
молодиць, вже схожих на бабів.

Добрим словом пом'янули жінку,
розійшлись, хто в хату, хто в барак...

І забрали десь до дитбудинку
двох моїх сусідів, двох друзяк.

Можна б крапку ставити на тому:
більше не зустрілись ми ніде,
та мені ще й досі, як малому,
в пам'яті горошок той цвіте.

1986 р.

УКРАЇНСЬКЕ СЛОВО

Розхристане, скуйовджене, бідове,
співуче, наче пташка у гаю,
колись ходило українське слово
до школи у шахтарському краю.

Вітри донецькі шарпали за поли,
спиняла грязь, спиняв хиткий місток,
воно ж ішло з околиці до школи,
зі мною поспішало на урок.

Всідалося собі між хлопчачами,
чорнильницю виймало і перо
і голосно читало за складами:
Шевченко, Україна і Дніпро.

Ми на перервах з ним ковтали слинку,
як інші хліб жували чи пиріг,
а вдома до півночі керосинку
світили, припадаючи до книг.

Літа минули... І до школи знову
з далеких мандрів я тепер іду.
Біля воріт стрічаю сироту —
бліде й худеньке українське слово.

Чого сумне? Чия у тім вина?
Кому якої завдало мороки?
Який такий незримий сатана
тебе вже не пускає на уроки?

Не плач, хлопчино, чуючи дзвінок
і гомін біля школи на алеї.
Ходімо краще з центру на куток,
на наш куток, до матері моєї.

Вона наварить доброго борщу,
посадить у малесенькій світлиці...
І сам послухаю, і вас я пригощу
новинами із Києва-столиці.

Стою, вмовляю хлопчика... І стоп!
Та що це я? Де дім тепер? Де мати?
Куди піти? Кого просить, благати?
Світ обезлюднів, наче був потоп.

Ходімо, друже, від глухої брами!
Ми не старці. І нам ніхто не Бог.
Ходім на цвинтар до моєї мами,
біля хреста пожурилось удвох.

Пожурилось і тихо скажем: «Годі!»
Та й підемо живих людей шукать
і хитромудрі брами руйнувать,
щоб Слово не пропало у народі.

1988 р.

* * *

Тепер мені не часто пише
сестра моя немолода.
А все частіше, все частіше
душа в Донбас мене верта.

Туди, за низку териконів,
де мла долиною снує,
де у степу, як на долоні,
біліє селище моє,

де ніжним цвітом абрикоси
тепер вздовж вулиць розлились,

де я любив дівочі коси
і сам любимий був колись.

Як швидко, швидко все минуло!
Як мало друзів я зберіг!
Напевно, всі мене забули,
та я не всіх забув, не всіх.

Я ще вернуся. Все залишу.
Душа назад все погляда.
Хоч із Донбасу рідко пише
сестра моя немолода.

23.10.1997 р.

СТЕПИ МОЇ...

Торішня скирта в галасі грачинім
стоїть серед осінніх позолот,
немов бабуся в сірій куфайчині
попоратися вийшла на город.

І безголові соняхи зійшлися,
неначе где їх муштра стройова,
а понад ними плаває у висях
одна на всіх весела голова.

Степи мої! Горби мої та балки,
ви віддали вже все, що тут росте!
Лиш стебла кукурудзи, наче мавки,
не покидали дрантя золоте.

Не знаю я, чи довго ще нестиму
своє життя на зрілому стеблі,
але спішу згоріти на землі,
як зелень степова, почувши зиму.

І вже ніяких не боюся втрат,
осінній сум приємлю як належне,
і радість я сприймаю обережно,
і свята не шукаю серед свят.

1998 р.

НА ПОЛІ ВІЧНОЇ ПЕЧАЛІ

1

За крок від курного Донецька
сивіє містечко моє.
Кругом далина половецька
спочити очам не дає.

Отут на долонях рівнини,
де йдуть чередою горби,
колись давньоруські дружини
зазнали страшної ганьби*.

Здаля виглядає із балки
тополя, як зламаний спис.
Загачене річище Калки
нагадує озеро сліз...

О степе, на теплій долоні
зрости б і мені колоском!
Нехай шоломи териконів
синіють за дальнім ліском.

Хай довгі дими над заводом
летять, наче кінські хвости.
Мені із пшеничним народом
до жнив треба думу нести.

Звелися тонкими списками
хліба від Дунаю по Дін,
і птаство всіма голосами
в єдиний зливається дзвін.

І сонячна злива золотить
колоссям усіяну твердь.
Пора жнивування підходить,
і смерть серед степу — не смерть.

* Йдеться про першу битву руських князів із ордами Чингізхана біля річки Калки в 1223 році.

І цей струмок — осколок Калки,
і придорожні валуни,
і ковила на схилі балки —
все диха духом давнини.

І чорний ворон — внук поганий
щось чув, напевно, про бенкет,
коли хмільні монгольські хани
ламали русичам хребет.

О дике поле! Рабський спадок.
Рубець довічний на душі.
Чи не тому вали посадок —
як оборонні рубежі?

Кого ховають тут кургани,
низькі нахмурили лоби?
Чому дими, немов аркани,
летять із міста на степи?

А це знамено запорожців,
а чи заграва зацвіла?
Я поклонюся, як ворожці,
старій тополі край села.

І чиста правда, як молитва,
прошедестить мені в імлі:
у світі йде одвічна битва
за кожную грудочку землі.

Закривавилось небо загравою.
Палять стерні. Я довго дивлюсь.
Розминулась колись зі славою
у степах цих шоломна Русь.

Повели її десь на аркані,
і за Доном згубився слід.

Переможні пожарища ханів
спопелили наш ранішній світ.

Що з тобою, сьогоднішній степе?!
На тобі ні лиця, ні хреста.
Із вугіллям і душу із тебе
вириває сучасна орда.

Я, Донбасе, не гість безшабашний,
не турист у твоїй стороні:
твій задимлений людний мурашник
дав життя тут колись і мені.

Мир вам, білі саманні оселі!
Вічний мир тобі, шахто стара!
Солов'їної юності трелі
заміняв мені гуркіт копра.

У погоні за мрією-павою
я навіки покинув степи.
Розминувся і я зі славою
на розбитих дорогах доби.

Не тужу, що догнати вже пізно,
що згоряю на стернях і я.
Полинова моя Вітчизно,
хай святиться твоє ім'я!

4

Я жив, як міг. Був сонцю рад.
Любив іти все далі й далі.
Та повертався я назад
до поля вічної печалі.

Це тут мій степ, це тут мій світ
було розтоптано ордою,
і вісім сотень чорних літ
моя земля була рабою.

Ми виживали, як могли,
чужій корилися навалі.

Самотні падали орли
над полем вічної печалі.

Ніхто не знав, коли і як
над рідним краєм зійде воля,
та я не ріс, немов будяк,
на тілі згорбленого поля.

Наш день іде! Глухі степи
вже чують сурми небувалі,
і розгинаються раби
на полі давньої печалі!

5

Пожнив'я. Пожив я. Спочинути час.
Притихла душа — наче зорана нива.
Над нею громи прокотились не раз,
не раз шаленіла розхристана злива.

Знайомий мені непроглядний туман,
знайома неволя, знайомі чужинці.
А це листопад, чи новий Чингісхан
збирати іде черепа і червінці?

Усе я віддав. Вже безлистий стою.
І місяць поволі здіймає шаблюку.
Що хоче беріть! Тільки землю мою
я вам не віддам на розправу, на муку!

Герої за неї всю кров віддали.
Хитріші у ній познаходили нори.
А я залишу тільки жменю золи —
єдиний дарунок для рідної флори.

А ще, може, слів моїх плинний косяк
комусь прокурличе в осінньому полі.
Нехай у неволі — а був я козак!
І це вже мені подарунок від долі.

* * *

І серпень, і місячний серп,
і синя дзвінка прохолода
знов кличуть мене у степ,
де літня спада позолота.

З дитинства я знав ці горби,
і ниви ці чорно-смолисті,
і білого диму гриби,
які виростають у місті.

І нині все в полі без змін,
та в ньому не стало загадки.
У балці сивіє полин,
темніють валами посадки.

Донеччино, доле моя!
Край шляху нескошений колос!
Моє призабуте ім'я
пташиний видзвонює голос.

Ні, серце, себе не дури:
ніхто нас не згадує в полі.
Зливаються всі кольори
в єдиний смерковий колір.

І меркне в душі моїй степ,
іржавіє плугом забудим,
а ще над полями серп
музейним висить атрибутом.

22.09.1999 р.

* * *

Знов іду я в задумі полями,
золотиться дорогою пил.
Перепілок скупі телеграми
за рожевий летять небосхил.

А вже сонце, мов квітка на мальві,
над стернею поволі згаса.
І в душі — суверенній державі —
пломеніє вечірня краса.

Хай сумує стернина голчаста,
у мільйони сопілок гуде.
Я колись тут зазнав, мабуть, щастя,
бо тепер не співав би про те.

Не беріг я себе, як у касі
зберігає копійку бідняк.
Тому юність моя у Донбасі
прогула, як нічний товарняк.

Прокотилась дзвінкою монетою,
розмінялась на дріб'язок-мідь.
Тільки згадка блідою кометою
над нічними полями димить.

Я не чую ще в серці розлуки,
хоч для неї підходить вже строк.
Хтось прийдешній підніме з пилюки
золотих моїх днів колосок.

03.10.1999 р.

* * *

Як півоній радісні бутони,
розцвіла вечірня далина,
де стоять обнявшись терикони,
наче захмелілі від вина.

Плаває косарка по люцерні,
схожій на озерну голубиць,
а на стерні, золотисті стерні
вже виходить місяць-білокінь.

Юності далекої картини,
що вас воскрешає знов і знов?
І в шахтарські мазанки-хатини
молода заходила любов.

Почуття мої, страждання перші!
Маєво зелене весняне!
Наче рибка впіймана у верші,
билось серце горде і сумне.

Важко нам змиритись із законом,
що любов буває без крила.
Не для мене радісним бутонном
усмішка дівоча відцвіла.

І не треба смутку чи іроній!
Щось цвіте під осінь, щось — в маю.
Ось чому при спалахах півоній
я вертаюсь в молодість мою!

12.12.1999 р.

* * *

Стоїть калина біля ганку
уся в барвистому вбранні.
Я зустрічав таку циганку
колись у рідній стороні.

Я зустрічав і був щасливий,
хоч не спинив її: «Зажди!»
І тільки очі-терносливи
запали в душу назавжди.

16.01.2000 р.

СТЕПОВИЙ БЕНКЕТ

Оголились посадки осінні,
їх не гріє вже сонячний плед.
А дрозди на сріблестій маслині
учинили варязький бенкет.

Перелітні, і мало їм горя,
що кругом почорніли поля,
полетять, полетять за три моря,
де зелена і тепла земля.

А мені покидати не просто
це роздоля, сповите у креп,
хоч і сам я зальотним гостем
ненадовго прибився у степ.

Чом радіє душа бунтівлива?
Адже знала і райські краї...
Прошуміла тут юності злива,
продзвеніли її ручаї.

Був колись я і босим, і голим,
відлітаючи теж за моря...
Що приніс я цим зораним долам,
коли вік мій уже догоря?

Ех, які вже ми, степе, осінні!
А ще й місяць блідий, мов аскет.
Ні, даром на срібній маслині
юне птаство справляє бенкет!

15.08.2000 р.

ІНІЙ

Усе нам помріяти ніколи,
усе у нас часу нема.
А юність мине, мов канікули,
і ось на порозі — зима.

А снігу кругом, а інею!
Намистом звисають дроти.
І я серед світу сивію,
як дим, як дахи, як сади.

Дивлюся здивовано: де це я?
Не вулиця — чистий кришталь!
І біла іде старушенція,
по очі закутана в шаль.

Іде від криниці з водою,
і небо над нею скляне.
Невже це вона молодою
колись хвилювала мене?

Де коси її смолянисті,
і в чорних очах ненасить?..
В маленькому нашому місті
не просто заміжно любить.

Вона не єдина в Донбасі,
чий погляд я залюбки пив,
та ми розминулись у часі,
і всіх я давно розгубив.

І дивно у зрілому віці
іще пам'ятати про все!
А жінка іде від криниці,
по сонцю у відрах несе.

10.11.2000 р.

ВИШНЕВА БАЛАДА

Ось і травень. Так я хочу нині
у Донбасі вдома побувать!
Там у теплій пригорщі-долині
на сади упала благодать.

Білий кипень — в кожному палісаді,
все містечко — білий хоровод.
Хто тепер засидиться у хаті,
коли є хоч крихітний город?!

Вигріває сонце голі плечі,
і блищать лопати, як щити.
А під вечір, малиновий вечір
буде гріх до клубу не піти.

Там лунає музика на крузі.
А із ким же я туди піду?
Розлетілись давні мої друзі,
лиш біліє вишенька в саду.

Здрастуй, цвіте юності моєї!
Поцілую в щічку — прихились!
Може, ти із ягоди тієї,
що зривав я дівчині колись?

Спілі вишні і вишневі губи.
Я співав із них солодкий сік...
Крим і Рим пройду я, й мідні труби —
не забуду дівчину повік.

Прощавай, квітуй, вишневе диво!
Вже пливе до саду місяць-князь.
Спалахнула вишенька щаслива
і з небесним другом обнялась.

Будь благословен, травневий вечір,
і душі цвітіння майове!
Обійнявши вишеньку за плечі,
місяць з нею в небо попливе.

А моя сестра вже стіл накриє,
жде мене, щоб юність пом'януть...
Знову травень. Знову Київ, Київ...
Все ще я збираюся у путь.

Кажуть, всі шляхи ведуть до Риму,
інші в Мекку чи в Єрусалим.
Я завжди молитися їтиму
в рідний край, де був я молодим!

20.11.2000 р.

МАР'ІНСЬКІ ПОРТРЕТИ

(Цикл)

1. ШИБАЙ-ГОЛОВА

Ну що із Сашка можна взяти?
Не хлопець — шибай-голова!
А стежку до нашої хати
він топче, аж сохне трава.

Сама вже я сохнути стала,
та виду йому не подам.
Чи довго йому дати драла,
коли согрішить, як Адам?

Ех, нащо я милим крутила?!
Настала година тяжка,
бо шахта, як чорна могила,
в забої накрила Сашка.

Я ледве впізнала в лікарні
ту мумію в білих бинтах...
А де ж його кучері гарні?
Лежить, відлітався мій птах!

Підходжу близенько до нього
і світу не бачу від сліз...
А мрець уже звівся на ноги
і враз обніматись поліз!

Ну що із Сашка можна взяти?
Безсилі мої всі слова.
Ви, мамо, вже звіть його зятем!
Я також шибай-голова!

21.11.2000 р.

2. ПРИЙМАК

Я шахтар, двадцять два тільки маю,
та не стану на стежку криву.
Маю милу дружиноньку Раю
і у неї у приймах живу,
всім на диво щасливий живу!

Є у Раї і мама, і тато —
він шахтар, чоловік без химер.
Ще у Раї — малесенька хата
і дитсад із братів і сестер,
всі веселі — а щоб я не вмер!

Мій же батько — начальник у місті,
не давав одружитись — і квит!
Ходить Рая в червонім намісті,
ніжно гладить кругленький живіт —
скоро батько мій буде вже дід.

Розживусь і звезу собі хату,
щоб гасав мій маленький синок,
поселю в ній, звичайно, по блату
і веселий увесь дитсадок.
Тестю й тещі — найкращий куток!

Хай стоїть моя хата не скраю!
Хай сімейство росте і росте!
А за що я люблю свою Раю,
і вона мене любить за те.
Я шахтар, моє слово просте!

21.11.2000 р.

3. РАДІСТЬ ЖИТТЯ

У нас на кутку є пивничка
із назвою «Радість життя»,
за стойкою тут молодичка
підносить веселе пиття.

Що жінка ця трохи горбата,
не бачу я, тільки нап'юсь.
А ще вона, кажуть, багата —
і ось я вже, хлопці, женюсь!

Нехай вибачає Галинка,
яку я на танцях кружив!
Тепер є у мене жінка,
і з нею я паном зажив.

У нас уже виросла хата
і в хаті усе до пуття.
А що трохи жінка горбата —
так поруч є «Радість життя».

Там інша тепер молодичка —
моя пелюшки вже пере.
Я, хлопці, шахтар — не п'яничка,
горілка мене не бере!

А вже коли добре уп'юся,
на стіл свого чуба схилю:
— Пробач, моя мила Галюся,
любив я тебе і люблю!

Та хто я тепер для Галинки?
У неї свій дім і сім'я...
Налийте ще, хлопці, горілки!
Щось дуже розбабився я!

24.11.2000 р.

4. ДОМАХА

Живе над балкою Домаха.
Вдова. Зростила двох синів.
Такі вдалися гайдамаки —
і цей, і той не раз сидів.

Посидить, вийде, знов — халепа.
Роботи пунтньої нема.
Але Домаха — не дурепа,
про все мовчить, немов німа.

Не для тюрми дітей ростила,
а муж у шахті захирів.
Ген, терикон, як та могила,
темніє вище яворів.

Стоїть над балкою Домаха,
як скіфська баба кам'яна.
А що сини такі невдахи,
гадає, що її вина.

Обох у шахту не пускала,
у гіблу нору — хай їй грець!
Якби ж то знала — та не знала,
що так розбестить їх Донецьк.

Ох, ті ворстрої і шанхаї,
де важко роблять, гірко п'ють,
де дні і ночі в карти грають
і волю, й долю програють.

Тополя з балки тягне віти,
немов благаюча рука,
а вже над нею місяць світить
блідий, як синова щока.

Домаха чує: діти в балці
чатують, як нічні звірки,
щоб перевірити на грядці,
які у неї огірки.

Лише зітхне вона тихенько,
а гніву в серці не трима:
хай попустують — ще маленькі,
ще жде їх шахта, чи тюрма.

Погасить світло у хатинці.
А місяць трохи прояснів.
Присниться, мабуть, сивій жінці
щаслива казка про синів.

2000 р.

5. ЛАСИЙ СУДДЯ

В містечку нашому суддя
до справи небайдужий,
закони знає до пуття
і тим законам служить.

Ще полюбляє він дівчат,
що служать з ним під боком,
і ті дівчата всі підряд
товстіють ненароком.

Одна пішла, друга прийшла —
і всі кінці у воду.

А наш суддя, немов мітла,
гріхи зміта з народу.

Вже лисий став, а справу знав,
як знає кішка сало.

І в місті дивний час настав:
дівчат, хоч плач, не стало.

А це я здалеку почув:
в нас радісна утрата:
суддя у пекло вже загув,
зате вже є дівчата!

24.11.2000 р.

ПОГОНЯ

Птах білокрилий, небачений птах,
де ти узявся у наших степах?
Сів за селом на осінній ріллі.
Бігли дивитись ми, хлопці малі.

Ти все злітав і сідав віддаля,
наче заманював нас у поля.
Хлопці вернулись, а я усе біг,
доки на пагорби морок не ліг.

Роки минули. І знов серед поля
птах білокрилий з'явився, як доля.
Птах білосніжний рідного слова
манить і манить мене птахолова.

Друзі розтали вже, поле вже темне,
тільки попереду сяєво тепле.
Вже й постарів я, щасливий невдаха,
ловлячи птаха, вічного птаха.

15.12.2000 р.

ПЕРЕДЖНИВ'Я

Василеві Мелюсу, дружньому землякові

У мареві купається дорога,
і степові вже маряться жнива.
Весь день рука невидимого Бога
із лійки-сонця землю полива.

Поля, поля у жнивному потоці,
ви з юних літ взяли мене в полон!
Лиш де-не-де бутри зеленолобі,
лиш де-не-де маячить терикон...

Засох би я у мандрах без любові,
заріс би, наче балка, бур'яном.
Хоч стільки літ загублено в полові,
хоч стільки слів не визріло зерном!

Усі ми більше хочемо, ніж треба.
Я теж надміру почуттями жив.
Не бувши птахом, я тужив без неба,
не бувши злаком, я тужив без нив.

Схиляє русі голови колосся:
така теплінь — а треба йти під ніж.
Прощай, перепелине стоголосся!
Прощай, усе, полюблене раніш!

А степ як степ. І я посеред нього
теж колоском задумавсь про жнива.
Тому й рука невидимого Бога
мене теплом так щедро полива.

25.12.2000 р.

ПЕРЕЛІТНІ ДРОЗДИ

Потемніла посадка безлиста,
потемніли веселі степи.
Від мого невіддільні дитинства
ці маслини й залізні стовпи.

Вже медвяні плоди на маслині,
не такі вже обвислі дроти...
А про що домовляються нині
сторожкі перелітні дрозди?

Я не той, я не той, що раніше —
напівангел, напівуркаган —
ще в дитинстві рогатку залишив,
загубив саморобний наган.

Вже не маю мисливської злості,
все живе привітати я рад,
сам не раз попадав під обстріл
ворожнечі людської і зрад.

Та кого я тут маю вітати?
Вже пропала в полях звірина,
чорні й жовті довкола квадрати
і блакитна вгорі цілина...

І куди ви мене заманили,
чорнокрилі блукальці дрозди?
У степу тільки срібні маслини,
тільки довгі, як пам'ять, дроти.

2000 р.

БУРАН

У степ, як завжди, самотою
пішов я топтати бур'ян.
Під вечір наскочив ордою
курний приазовський буран.

Знялися і пил, і полова,
далеко тепер до краси!
І соняхів рать безголова
наставила гострі списи.

Довкола степовисько голе,
даремно шукати барліг.
І раптом перекотиполе
звірятком прибилося до ніг.

Від кого ти, друже, тікаєш?
Я також бродяга, як ти.
Колись мене з рідного краю
погнали надії-хорти.

Носило мене, як пір'їну,
та серце питало не раз:
— А ти не забув Україну?
А ти пам'ятаєш Донбас?

Іще одним, бачиш, бураном
змітає мене із землі,
де мати моя під курганом
уже дотліває в імлі.

Ну, досить нам, друже, блукати!
У полі згущається тьма.
Ходімо до рідної хати,
якої давно вже нема!

30.12.2000 р.

СТАРІ ДЕРЕВА

Мар'їнським друзям

Чого ви похилились біля хати?
Чого у вікна дивитесь здаля?
Старі дерева, трудно вам стояти
під тягарем обмерзлого гілля.

Вам тільки б перестояти морози
в засніжених шапках із омели...
Хіба вже відгули всі ваші грози?
Хіба всі ваші весни відцвіли?

Я вийду в сад з натопленої хати
неподалік від шахтної гори.
Як хочеться тут кожного обняти,
пригрітися корою до кори!

Ех, не проста це штука — зимна старість!
І віхола не та, що у маю.
І все ж ми не приховуємо радість,
пригадуючи молодість свою.

Коріння наше не сиділо в приймах,
а намертво вросло у Донбас.
Як землю ми тримаємо в обіймах,
так на собі вона тримає нас.

Тримайтеся, старі мої дерева!
Йти на дрова рано ще, братва!
Вас любить навіть сніжна королева,
раз білим хутром плечі обвива.

07.01.2001 р.

ЛИСТ

Любові Хіміч — вчительці української мови

Ваш рушник прилетів із Донбасу
і жар-птицями сяє мені.
Скільки літ, скільки срібного часу
я не був у своїй стороні!

Де ти, юність моя, фантазерка?
У які заблукала степи?
Над полями розтала веселка
молодої моєї судьби.

А було ж і трояндове літо
і любов'ю осяяний сад.
Не вернути того, що прожито,
та й не все я вертав би назад.

Не вернусь я до бідної хати,
там зустріне тепер пустота,
і не стану я знову гортати
календар, де безплідні літа.

Я не вславивсь гучними ділами,
часом падав в дорозі трудній,
та любив я цю землю без тями
і любитиму, лежачи в ній.

Одного моє серце бажає
перед тим, як лягти в материк:
хай веселка над степом засяє,
наче присланий Вами рушник!

20.01.2001 р.

* * *

Знайомий шлях: стовпи, поля
і на маслинах сиві шалі,
немов ніколи відсія
я не втівав у дальні далі.

Мене п'янив великий світ,
а скільки світу, стільки й дива:
ось і маслині — літ і літ,
а, як і я, стоїть щаслива.

І пізній сонях на бугрі
себе порівнює із сонцем,
і низка птахів угорі
бринить осіннім волоконцем.

Чому так затишно мені
під жовтим соняхом заграви?
Згадав дитинство на стерні,
і давніх друзів, і забави.

Якою доля не була,
а нас тут ждали і любили,
і ждуть мене біля села
дві дорогі мені могили.

І сам уже не молодий,
я вріс по серце в поле чорне.
Як пізній сонях золотий,
тут і мене рілля пригорне.

30.11.2001 р.

* * *

У годину веселого жнива
я під вечір піду за село,
де рожева заграва, як злива,
зарум'янила кожне стебло.

Я сьогодні помер би удома,
не зустрівши вечірню зорю,
і журба перепілок знайома
не засмучує душу мою.

Перша зірка, мов око дівоче,
подає мені радісний знак,
що цієї короткої ночі
я згорю, як закоханий мак.

Відцвіте моя юність убога,
лиш білітиме в полі димок,
наче постать чиясь босонога,
що і досі не йде із думок.

У годину веселого жнива
не один я ходив за село.
Тільки знатиме скошена нива,
що було і чого не було.

05.12.2001 р.

* * *

Вийду в степ — і нічого не треба,
вийду сам, а здається — удвох.
Васильковою балкою неба
десь іде наді мною Бог.

Я люблю цю осінню пустелю,
і вона мене знає давно.
Прийде час — і в розорану землю
я впаду, як дозріле зерно.

Забуває тут знову весною
різнотрав'я від сонця хмільне.
Тільки *Той, Хто* ішов наді мною,
серед трав упізнає мене.

Всі ми станемо попелом світу,
кожний дійде колись до межі...
Не шукайте в степу мого сліду,
пошукайте його у душі!

25.01.2002 р.

ПАМОРОЗЬ

Побілила паморозь поля
і в полях посадки побілила.
Так вони нагадують здаля
для польоту випростані крила!

Навіть кожний степовий будяк
празникує в білій кожушині,
і лижню прокреслює літак
у дзвінкій небесній голубіні.

І велике сонце без тепла
засіває блиском всю рівнину,
і димок далекого села
теж мазком доповнює картину.

А яких таких іще прикрас
я в степу шукаю, мов сновида?
Власне, це я згадую Донбас,
що в мені втонув, як Атлантида.

Пам'ятаю паморозі хруст,
у повітрі теплий холод м'яти...
Я сюди ніколи не вернусь,
ось хіба що, може, помирати.

2003 р.

БАЛАДА ДИТИНСТВА

Щось мені сумно сьогодні в саду,
і в холодку не сидиться на місці.
Може, що одуд гуде на дуду,
наче в Донбасі колись у дитинстві.

Не забувається давня гриза,
друзі-школяррики в пам'яті й досі.
...Ліду Живенко убила гроза —
руса косичка і ніженьки босі.

Костя Кацай від сухот догорів,
сохнув листочком, а тягся до книжки,
біля землянки сидів у дворі,
слухав мене і покашлював нишком.

Друзі мої — а вже внуки тепер,
чом ви світанків своїх не доспали?
Чом я із вами тоді не помер,
теж обминувши життєві обвали?

Ми наче всі народились для мук —
дертись довіку із шахтної лави
із-під завалу, не чуючи рук,
дертись до світла, до хліба, до слави.

Костику, Лідо, пробачте мені,
що вже на старості став я плаксивим!

Вас пережив я на тисячі днів,
тільки із них була жменька щасливих.

Світ я любив, мов комаха нектар,
зорям радів і колоссю у полі,
тільки давив мою душу тягар,
що Україна одвіку в неволі.

Друзі мої, внученята малі,
я вже збираюсь в краї позасвітні,
там розкажу вам про все на землі.
Трохи пождіть, земляки мої рідні!

Вже не боюсь я ні гроз, ні сухот,
ані *тієї*, що ходить з косою,
тільки боюсь за нещасний народ,
що споконвіку живе під грозою.

Костику, Лідо, до ніг вам впаду
і розкажу, як без вас жив у світі.
Яблук візьму ось для вас у саду
і по пучечку барвінкових квітів.

18.06.2012 р.

* * *

Дощ голубить бузкові кущі,
що цвітуть як закохані душі,
і дівча у бузковім плащі
обминає блакитні калюжі.

Світе сонячний і дощовий!
Світе срібний і срібно-бузковий,
чом так серце моє щемить,
в небі бачачи райську підкову?

Чом дівча незнайоме мені,
ідучи із бузком у долоні,
так нагадує юні дні,
дні мої у краю териконів?

Я колись там ламав бузок,
над високим чужим парканом,
цілував там щасливих жінок
і пізнав, як це бути коханим.

Обсипав мене сріберний дощ,
наче кущ молодий бузковий...
Та усе те минулося, хоч
відгукнулось тепер у слові.

І нехай там уже давно
поруділи старі терикони —
тільки серце моє все одно
ще сміється бузковим гроном!

01.07.2012 р.

* * *

Яка печаль!
Я у дитинстві із рогатки
збив іволгу золотоперу,
що на вершечку ясена співала.

Спочатку я зрадів, а потім аж заплакав,
не змігши бідну пташку оживить.
Можливо, то я випадково вбив
свою майбутню долю,
щасливу долю усього життя.

14.09.2012 р.

* * *

Все моя стара сестра бентежитья:
«Ось ми помремо з тобою, братику,
а могил доглянуть буде нікому...»

Ти не клопочися, сестро немічна,
влітку могилки догляне сонце,
а зимою ніжитиме віхола.

29.09.2012 р.

НЕЗЛАМНИЙ БУДЯК

Степ немалий, а виріс я над яром,
де сніг до травня, а при зливі — сказ:
вода з полів з таким несеться шалом,
що зносить все найслабше. Це Донбас.

А я стою. І всі мене обходять,
коза прибудна навіть не скубне,
лише джмелі мені все літо годять,
і павучки обсновують мене.

Ще хлопчаки, що йдуть із колосками,
зривають боязко одну з моїх корон...
Переді мною степ, і селище з садками,
а під горою шахтний терикон.

Усі спішать. То сіють, а то косять,
женуть корів. Гудуть десь поїзди.
Я не спішу. Мені дивитись досить...
Якби ото ще трохи підрости!

Вночі до зір дістав би головою
і рожевів би в небі, наче Марс.
А я в яру. Нічого. Тут постою.
Без мене весь Донбас — то не Донбас.

20.11.2012 р.

ПОЛИН НА ТЕРИКОНІ

(Балада)

Вбили мене злодюгани *в законі*
і закопали на териконі.
Витягли тіло моє на верхівку,
вирили в мертвій породі домівку.

В небі світились тоді не зірки,
тільки убивців моїх цигарки.

В тиші один, сміючись, прохрипів:
«Чесних ховаємо вже без гробів!»
Інший додав: «Він тепер — фараон,
вже пірамідою став терикон».
Третій гарикнув: «*Не смейся, народ!*
Боссы нас тоже пустят в расход».

Роки минули. Крізь ржаву породу
я із могили пробивсь на свободу,
вибивсь тоненьким стеблом полину
і подивляюсь згори в далину.

Там за копрами, за димом заводів
дім мій стоїть і дружина там ходить,
син підростає і все мене жде...
Ех, якби знало дитя золоте,
де я, і хто я, і що це зі мною,
миттю прибігло б сюди із водою,
пити б дало моїм стеблам сухим —
хоч би разок пошепталися з ним!

Я розказав би, за що мене вбито
і, мов собаку, в породі зарито.
Має він знати, хто вкрав наші статки,
хто тут завів сатанинські порядки.
Знає хай син, бо життя не просте —
хай не бадиллям у світі зросте!

Жду я, тягну я до нього долоні,
сивий полин на териконі...

27.01.2013 р.

СПОВІДАЮЧИСЬ

Про себе скажу я мало —
розкаже нехай написане!
Не дуже мене цілувало
життя моє не прилизане.

Хотів я не просто бути,
а для людей палати,
як чорна вугільна грудка,
добута із серця шахти.

27.01.2013 р.

НОВОРІЧНЕ ПОСЛАННЯ

Що сталося в нашенській окрузі?
Неначе там спинився час:
чогось замовкли давні друзі
і занімів увесь Донбас.

Невже моє злякало слово?
Чи зачепив чиюсь я честь?
Ні, хлопці, чесність — не обнова,
всім до лиця, у кого єсть!

Невже усі ми стали гірші
і духом стали вже старі?
З душі я рву останні вірші,
як ті листки в календарі.

На зло московському морозу,
на зло цим гіпсовим снігам
я розучивсь писати прозу
і уклонятись ворогам!

У хворобливу цю погоду
я календар новий купив.
За долю нашого народу
святкову чарку п'ю, як пив.

Через пільму лівобережну,
нічні вогні і гул копра
я подаю вам, друзі, клешню
з крутого берега Дніпра!

05.01.2004 р.

КРИМСЬКИЙ БЕРЕГ

ТАВРІЙСЬКИЙ ВОГОНЬ

*Данилу Кононенку і Віктору Качулі —
друзям із газети «Кримська світлиця».*

Я шлю своє вітання із поклоном
двом сивочолим кримським козакам,
які серед таврійської орди
фортецю збудували, як Кодак,*
із каменю найкращого у світі,
із каменю, що зветься рідним Словом,
дарованим нам Богом, як життя.

Стоїть форпост на диво Україні,
яку заповонила та ж орда,
можливо, обережніша, хитріша,
але вона кругом — як омела,
п'є соки із ослаблих наших душ.

А у Криму фортеця височіє
і гріє навіть здалеку серця
усіх прочан, хто любить наше слово,
усіх, у кого думка ще жива.

Хвала тобі, світлице українська,
повстала в кам'янистому степу,
здавен усіяному білими кістками
із України пригнаних рабів —
братів нещасних наших і сестер.

* Кодак — давня козацька фортеця біля дніпровських порогів.

Не юному мені, що на шляху своєму
ніс людям чесне слово, наче хліб,
на старості немає де зігрітись
в своїй столиці, що хрестами сяє.

Багаття є тут, хоч бліді, а є,
та сісти біля них погріти душу
немає місця, бо обсіли тісно
всі вогнища великі *крикуни*,
які колись *комуну* прославляли,
коли ж упав радянський Вавилон,
то славили вони його руїни.

Коли ж і їх злочинці розтягли
собі на пишні, як в царів, палаци,
то крикуни тепер уже кричать,
що мало цегли їм самим дісталось,
сидять біля вогню і шашлики
словесні смажать на вогні святому.

Немов свиняче сало, ті слова
усе шкварчать-шиплять про псевдоволю,
для нас здобуту ними, крикунами —
щербату волю, гіршу за неволю.

«Демократичні блазні!» — ось усе,
що я сказав балакунам геройським,
сказав, і плюнув, і пішов на вогник,
який в степу маячить, як свіча.
І в Крим прибився, де ясне багаття,
тепліше за столичне, я знайшов.

Хвала тобі, фортеце українська,
оазо у пустельному степу!
Прийшов я не хвалить щербату волю,
не смажити словесні шашлики,
а долучити іскру свого серця
до сонця українського вогню —
хай у віках горить!

КРИМСЬКІ ЕТЮДИ

* * *

Тільки й можу з Криму сповістити:
одинокий плаває дельфін
у затоці ніжно-голубій...

* * *

О фонтан —
бахчисарайська бірюза!
Як свинець, в мені твоя сльоза...

* * *

Хвилі, хвилі, угамуйте шал!
Чом б'єтесь за скелю в морі,
як за п'єдестал?

* * *

Ой, кефаль-русалочко гнучка!
Чим же заманив тебе рибалка
до немилосердного гачка?

* * *

Наче приваблива жінка,
високо в горах кличе
біла альтанка-косинка.

* * *

Цитьте, ви цитьте, цикади!
Досить і милої шепту,
щоб до світанку не спати...

* * *

Знайдений у бухті сердолік,
нащо ти нову любов віщуєш?
Подаруй одну мені навік!

1978 р.

АЛУШТИНСЬКЕ ЛІТО

(Цикл)

* * *

Здрастуй, сонячна Алушто!
Русь неначе — і не Русь...
Звідси вже мене не руште,
міцно тут заякорюсь!

Хоч тісна у мене пристань,
та козак до скрути звик,
і живу, як років з триста
жив тут пращур-січовик.

Ну, звичайно, без кайданів,
з волі власної жилець.
Є тут навіть на майдані
жовто-синій прапорець.

Значить, все це Україна —
море, гори, сніп тепла!?
Ось хоча б одна людина
українцем тут була!

Бач, один я вже з'явився,
ще й везу свою рідню...
Гей, хто в горах, озовися!
Разом викрешем вогню!

03.03.1996 р.

* * *

Ніяк не звикну я, та й годі,
що всі ці гори, весь цей Крим
не просто є собі в природі,
а що віднині це — мій дім.

У чому річ, яка причина,
чому все давне на умі?
І Чатир-Дагова вершина
мені здається у чалмі.

І серед хвиль русалок сплески,
і у шоломі Демерджі,
і каравели генуезькі
у неба й моря на межі...

Чому такі тут злі п'яниці
і очі в них, як дим, смутні?
Чому татарські круглі лиця
такі приємні тут мені?

І сам себе прибудним птахом
не почуватиму коли?
Кістки мої під Чатир-Дагом
колись клюватимуть орли.

05.03.1996 р.

ПЛОДОВЕ ЛІТО

У червні будьте обережні:
Крим окуповують черешні!
Від Перекопа до Алушти
від здивування очі мружте!

Уздовж дороги все — базар,
і всюди ягоди, як жар.
Йди розберись, які вам милі —
рожеві, чорні, жовті, білі...
На щастя, в них короткий вік,
а то пропав би чоловік!

І в липні є свої загрози,
бо досягають абрикоси,
від них земля аж золота.
А смакота! А смакота!
І з абрикосами все ясно,
бо їхнє сонце швидко гасне.

А в серпні — персиків парад,
і наступає виноград.
А тут чи хочеш, чи не хочеш
стають у всіх кругліші очі
від круглих цін і розмаїття —
святкує літо повноліття!

Але до справжньої війни
доводять дині й кавуни.
Оце вже маємо халепу!
Пливуть вони з усього степу,
а їх і так уже надмір,
бо купи вищі Кримських гір,
нема де стати від товару,
що повний свіжого нектару.

Це диво, Господи, твоє,
що гір цих згодом не стає!
Чи тепле море їх злизало,
коли ночами людство спало,
чи розповзлись поміж людьми,
ніхто не знає, навіть ми.
І хоч душа до краю сита,
а жде уже нового літа!

05.07.1996 р.

КИЗИЛОВИЙ РАЙ

Угору йшли — забракло сил.
І як сюди забравсь кизил?!
З плечей, як птах, злетів тягар.
Кругом — рубін, кругом — янтар.

Чиє це небо? Чий це сад?
Чи тут пройшов червоний град,
чи на кущі посеред скель
Господь розсипав карамель?

Рожеві руки, щоки, рот...
Куди несе нас парус-грот?
Ми й так за крок від білих хмар,
і кошик наш пашисть, як жар.
І в тілі мліє кожний хрящ,
і клен під ноги стелить плащ.

Веселий рай і без вина!
І все — кизилова вина.
Чи буде ще одне з чудес —
аби спуститися з небес?!

01.08.1996 р.

* * *

Давно роз'їхались курортники
за Чатир-Даг, за перевал,
пропали модниці і модники,
неначе змив їх пінний вал.

Лишилась публіка буденна:
одні торгують, інші п'ють...
Якась із Драбова блаженна
верзе в порту безтямну муть.

А звеселяти хтось же мусить
безлюдний парк, безмовний пляж,
де бомжі, наче сажотруси,
морський доповнюють пейзаж.

Про них давно усі забули,
а їм давно начхать на все,
допоки вітер із Стамбула
тепло до Таврії несе.

І доки сонце скелі гріє,
ще вірять у спекотний рай
і пальми-підлітки-повії,
і серед парку водограй.

Я крихти літа теж збираю
на кипарисових стежках
і все частіше поглядаю
на перевал, на Чатир-Даг.

27.11.1996 р.

* * *

Вже час прощатися із морем.
Нема ні персня, ні монет...
Ці береги забудуть скоро,
як тут блукав один поет.

Забуде галька тихий шерех
моїх зітертих підошов.
І хвилі мають рідний берег,
а я свого ще не знайшов.

Ну, що мені принади Криму,
коли я тут один, як перст?!
Ось допишу останню риму
і ставлю крапку,
ставлю хрест.

27.11.1996 р.

ДО ПАЛЬМИ

Висока дівчино із віялом,
куди ідеш, як пілігрим?
Які вітри тебе завіяли
сюди із тропіків у Крим?

Худенька пальмо, дочко літа,
хіба для тебе ці сади?
Поглянь, які холодні квіти
летять з Московії сюди!

Стоїш під віялом промерзла
у кожушку із рогози.
Сідай у човен мій за весла
та в Бога долі попроси!

Хай не круті ми корабели,
та що нам хвилі і туман,
коли гукають Дарданелли
і кличе теплий океан!

Попливемо, вітрами гнані,
бездонній безвісті на зло,
і десь на березі Гавани
сушити будемо весло!

12.11.1997 р.

* * *

Я так і не зійшов на Чатир-Даг
і по кефаль у море не виходив.
Чи вік не той, щоб дертися на дах,
чи романтичний дух відколобродив.

Не раз над морем проводжав я ніч,
коли шуміла хвиля гордовита,
але ні разу вже мені навстріч
не вийшла з піни біла Афродіта.

Все рідше я допитуюсь: чого?
Здогадуюсь про все, чого не знаю.
А що це з гір сповзає, мов чохол —
туман рожевий, чи завіса з раю?

Хто до життя був жадний, той страждав.
Хіба жар-птиць ввіймаєш цілу зграю?
Раніше я страждав, бо мало мав,
тепер нова печаль: багато знаю.

Та не від знань самих моя печаль:
чим більше пізнаю, тим менше можу —
і в море я не вийшов по кефаль,
і лиш у снах на Чатир-Даг виходжу.

21.01.1998 р.

ДОРОГА ДО ЯЛТИ

Ох, ця тролейбусна дорога —
не зайвим був би парашут!
А раз проїдеш — просиш Бога,
щоб повторив колись маршрут!

До перевалу погляд скаче
з горба на горб, мов карий кінь.
А звідки лагідність теляча?
А звідки вже курортна лінь?

Як добре видно з колісниці
внизу тісний салгірський діл!
Нові татарські кам'яниці
на ньому туляться довкіл.

І як мені вас не вітати,
ознаки свіжої доби —
ракушнякові білі хати,
повсталі з чорної судьби!

Вже й перевал. Спочиньмо трохи!
Як м'яч покотимося вниз...
А чий на скелі видно профіль?
Чи то монах, чи кипарис?

Усе вже близько, все вже скоро,
уяву тільки не тринож!
Хай пропливуть знайомі гори —
і Аю-Даг, і Роман-Кош...

Ах, заморочливі зигзаги!
А ще й безодня, Боже мій!
Як нагорода за відвагу,
вже біля ніг шумить прибій.

НА АЙ-ПЕТРІ

А ви бували на Ай-Петрі?
Дарма, дарма! Така краса!
Мов богатир в зеленім светрі,
він підпирає небеса.

Та не вагайтесь, наче равлик,
один к м — не висота!
І білий бриль, немов журавлик,
аж вилітає із авта.

Сам біс нас крутить по спіралі,
неначе дзига заводна —
то море нам відкриє далі,
то знову хаща кам'яна.

Ні, це сама дияволиця
під хмари тягне нас без крил!
Тут скеля — нібито орлиця,
а там валун, мов крокодил.

І страх, як чорт, увісся поруч —
безодня справа — не дивись!
А брила капосна ліворуч
нависла хижо, наче рись.

Ура! Ура! Позаду нетрі!
А простір — наче на столі.
Це значить: ми вже на Ай-Петрі,
за морем видно край землі.

Страхи минулі — вже дрібниці,
майбутні клопоти — малі.
Весь світ десь глибоко в криниці.
Вертатись нащо взагалі?!

29.01.1998 р.

КОКТЕБЕЛЬ

Я очманів у Коктебелі
від тісноти і децибелів.
Тепер це вже не мій курорт,
де все змішав до купи чорт:
базар, вокзал, аеропорт.

Йдеш біля моря — як на ринку,
йдеш біля моря — наче в шинку,
де крутять сто одну пластинку
по всіх кутках без відпочинку,
і в небі сонячну пластинку
хтось крутить, як гарячий душ...

І тільки моря синій плюш
ще повіває прохолоду.
Заходь, заходь у ніжну воду —
і вмиль забудеш про базар,
про москаленків, про татар!

І погляд твій єдиним змахом
злетить, як птах, над Кара-Дагом,
де із вершин спадає тїнь,
неначе сїть, в морську глибїнь,
де скеля з профїлем Волошина
гукає в далеч заворожену,
у той колишній Коктебель,
де прямо з пристані форель,
чи то кефаль, колись ловив ти.

Згадаєш тишею сповитий
Будинок творчості, і квіти,
і друзів лагідні привіти,
і поцілунки, як вино...
Давно усе було, давно
чи то вві сні, чи то в кіно,
чи то в раю давно, давно.

11.10.2008 р.

КРИМСЬКА МОЗАІКА

1

* * *

Я в молодості так чудово плавав,
що Чорне море міг перепливати
від Криму до Туреччини, наприклад.
Але скажіть,
що я робив би там?!

* * *

Колись давно
серед курортних юрбищ
Крим мені здався безлюдним:
серед того Вавилону
я не побачив татар.

* * *

В юнацькі роки біля моря
так мені дуже хотілось
влитись у зграю дельфінів!
Важко тоді жилось
серед людей на землі.

* * *

У Феодосії (Кафі)
не п'ється в кафе мені кава
і вина мені не смакують:
тут на базарах колись
кров українську пили.

* * *

Ночами так сумтно
падають зорі над Кримом,

як сльози дівчат-полонянок...
Невже вони й досі
горюють на небесах?

* * *

Що це за час настав!?
Жінки із України
летять за море
на вогні борделів,
немов метелики нічні.

* * *

Порівняти місяць з ятаганом
нині, знаю, буде старомодно.
Як тоді назвати гостре лезо,
підняте вночі
над Чорним морем?!

* * *

Через Крим усю ніч
пролітали із криком гуси,
наче скрипучі вози
із чумацькою сіллю
на Україну ішли.

КРИМСЬКИЙ КАНАЛ

До самого серця степу
дніпровська вода біжить...
Ні, не просто вода,
це кров голуба струменить,
землі української кров!

05.11.2008 р.

* * *

Як на світ з Ай-Петрі глянеш —
хвилям просторо у морі,
людям вільно на землі.

* * *

Хмара вечірня підмокла в кагорі,
небо і море злились без межі,
повна гармонія в небі і в морі —
ось тільки хмара горить у кагорі,
ось тільки шторм у душі.

* * *

Галька, шліфувана галька
все шурхотить під ногами...
Ось що із гордої скелі
роблять буденні хвилі,
бачиш, поете!?

* * *

Хто це, хто стругає море?
Гляньте, гляньте, скільки стружок
кучерявиться-біліє!

* * *

Сонце, чи тобі не жалко
так людей пекти на пляжі?
То прибий шкварчить, чи сало?

* * *

Уночі — обійми жінки,
а удень — обійми моря.

Ніжні руки, теплі хвилі —
дні чи ночі більше милі?

* * *

Ми вийшли на балкон,
щоб з'їсти кавуна.
Хай місяць-молодик
замість ножа нам буде!

* * *

Повз кущі шипшини
сходжу на гору
до могили Волошина.
Невже отак завжди
до слави важко йти?

03.04.2010 р.

ЯЛТИНСЬКА ОСІНЬ

(Цикл)

* * *

Я забився в осінню Ялту,
щоб подихати кримським теплом,
бо стомивсь від сімейного гвалту,
де добро обертається злом.

А печаль — то причіплива дама,
не утопиш у морі за день.
Крах сім'ї — не проста мелодрама,
це вже дерево ріжуть під пень.

Зла на світ не тримав я у грудях,
під замком не тримав почуття.
Може, був нерозбірливий в людях,
може, Музі служив без пуття...

Ось блукаю на пагорбах Ялти
без тепла, без надій, без рідні,
всі завулки вже знаю без карти,
щасливіші пригадую дні.

Де ви, ночі колишні серпневі?
Шепіт моря, і вуст, і цикад...
Ой, не ті уже зорі у небі
і жіночих очей зорепад!

Я для юних тепер не цікавий,
а старі не цікаві мені,
лиш дзеркалиться місяць лукавий
на балконі в моєму вині.

08.10.2010 р.

* * *

Ще зализую рани свої.
Біль не скоро виходить із крові.
Я одужую від сім'ї,
я одужую від любові.

Біль, як хміль. Все! Я більше не п'ю!
Ну, можливо, чарчину на свято.
А кого я тепер люблю —
не багато таких, не багато.

Час звикати до самоти,
з нею в парі дійти до краю...
А чи довго до нього йти —
ось цього не скажу. Не знаю.

08.10.2010 р.

ЛОЦМАНСЬКИЙ КАТЕР

Маленький катер, як галоша,
заводить в бухту теплохід —
величний, білий і пригожий,

на білосніжний айсберг схожий —
морів небачених привіт.

Отак і я немолодий,
як лоцман, в морі зустрічаю
вітрильник Музи золотий
і проводжаю до причалу,
щоб люті хвилі не качали.

Причал — душа моя, що ладна
надовго Музу приютить,
та ось гуде сирена владна —
і прощай щаслива мить! —
прекрасну гостю не спинить.

Виходить з порту лебідь-яхта,
я ж супроводжую, як пес,
її у море... Жовтень. Ялта.
Можливо, гра надій не варта,
та я новий чекаю рейс.

11.10.2010 р.

ЕКСПРОМТИ

(Цикл)

ПРО ЯЛТУ

«Місто щастя!» — славословить реклама.
«...хвилинного щастя», — доповнюю я,
хоч ніякого зараз не маю.

* * *

Все той же парк, і той фонтан,
і кипарисова алея...
А де та юна жінка, наче Муза,
яка зі мною поруч тут стояла
і усміхалася, як молодість моя?

* * *

Внизу під балконом — море,
вгорі над балконом — зорі.
Чого ще поетові треба?
Щоб вийшла із моря Богиня
і зорями сяяли очі!

* * *

Ні в Ялті я пари собі не знайшов,
ні вдома її вже немає.
А світ недавно ще здавався гаремом!

* * *

Скільки досвід мене не вчив
не вірити обіцянкам жіночим,
а я і досі вірю, як юнак.
Юнак? Ха-ха! —
старий Ай-Петрі в сивині туману.

СПОГЛЯДАЮЧИ АЙ-ПЕТРІ

Невже і я так само не змінився
за двадцять літ,
як кам'яний цей шпиль?
Якби він мав людське чутливе серце,
на щербинь вже розсипався б давно...

ПАМ'ЯТНИК ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Вже Лесі в Ялті пам'ятник звели.
Дай, Боже, щоб вона
ще й рідну мову чула!

* * *

Чоловік аж із Сум
біля моря свій мед продає.
Я попробував — смак України!

* * *

Перед красою світу блякнуть люди,
а перед розумом людським природа блякне.
Краса й печаль для мене — рідні сестри.

* * *

«Вино й любов — отрута», — кажуть люди,
а я і в старості не вірю їм однак,
бо від отрут цих тільки оживаю.

* * *

Поміняв би я Київ на Ялту:
все одно там немає друзів.
Але в Ялті нема й України.

* * *

Лаврову гілочку із кількома листками
привіз із Криму я навіщось.
Невже для супу? Може, для вінця?
Ні, ні, нехай нагадає мені
про Ту, яка мені її зірвала!

* * *

Я заздрю зів'ялій троянді:
у неї з пелюстками пропав і аромат.
А нищо Бог в моїй душі оставив
весняний аромат бажань і сподівань?
Забрав би й це, раз молодість забрав!

* * *

Тіло здає, мов не моє.
А це не діло!
Духу у мене на трьох ще є.
Кріпися, тіло!

01–16.10.2010 р.

ПУГАЧ

Пугає пугач в Криму
серед нічних кипарисів.
Як тут ведеться йому
в декоративному лісі?

Як же сюди він забивсь
із придніпровських байраків?
Чи з козаками колись
пращур тут долю оплакав?

Ялта вогнями пашить,
гупають десь барабани...
Пугач все стогне, не спить,
мов розбиває кайдани.

08.09.2011 р.

ВОГНІ

*Владзімірському Миколі,
земляку, севастопольцю*

В морі далекі вогні
ледь мерехтять, наче зорі.
Довго не спиться мені,
як стерновому у морі.

В кожного свій маршрут
серед житейської драми.
Спить весь курортний люд,
ситий земними страстями.

Тільки у морі вогні
ледь мерехтять, наче зорі,
тільки не спиться мені,
як вахтовому у морі.

09.09.2011 р.

ЛІРИЧНИЙ ПОРТРЕТ

О. П.

Біля моря ти назвалась: «Оля»,
молода і впевнена в собі.
Мабуть, ти позичила у моря
плавні рухи й очі голубі.

Вже давно мандруючи у світі,
я красунь набачився в путі,
а тебе, як горду Нефертіті,
не гадав зустріти у житті.

Ніжишся на пляжі, як левиця,
а здаля Ай-Петрі погляда,
як у тебе шкіра золотиться,
як до ніг ласкавиться вода.

То у пальмі я тебе впізнаю
з віялом волосся на плечі.
Нібито над Нілом чи Сінаєм
світять зорі ялтинські вночі.

Молодій тобі усе цікаве:
і Ай-Петрі, і старий поет.
Ти скажи, чи я хоч маю право
дарувать цих слів тобі букет?

Не втішай мене, що ніжні муки
для поета — творче джерело.
Краще б я ласкав засмаглі руки
і співав з очей твоїх тепло.

Доля — дама з гонором — я знаю,
може все розвіяти, як дим...
Жінко-пальмо з голубого краю,
Крим без тебе вже мені не Крим.

09.09.2011 р.

P. S.
На поклик мій — ні відгуку, ні слова.
Це, значить, все. Відрізано — і край!
Ну, що ж, чарівна жінко, будь здорова!
Тепер на цілу вічність прощай!

03.10.2011 р.

ПОЕТИЧНА ВЕЧІРКА

Поетеси з чистими очима
прибувають в Ялту відпочить
з рюкзаком простеньким за плечима,
з гаманцем, де торохтять ключі.

Бідні українські поетеси,
я повів би вас у ресторан,
та забув тепер його адресу,
та і сам я — не багатий пан.

Тож посидьмо в мене на балконі,
знайдемо «Мускат» такий, як слід,
море буде в нас як на долоні —
і до нас причалить теплохід.

Перетнем із вами Чорне море,
далі — Середземне, океан...
Хай в безоднях втоне наше горе!
Тільки Бог — над нами капітан.

Ми із вами — молоді матроси,
просто юнги. Вік — нам не біда.
Є у нас, роздягнених і босих,
дві стихії — небо і вода.

І в серцях є невимовне слово
і земні причали без адрес...
Ялта. Вечір. За вином розмови
і лукаві очі поетес.

12.09.2011 р.

П'ЯТАК

На приморській вулиці у Ялті
світиться монета на асфальті.
П'ять копійок, ну, простий п'ятак,
український, наш. Ну, як же так?!

Хай п'ятак, хай гроші і дрібні —
ніяково все-таки мені,
що так наші грошики здрібніли.
А кругом стоять розкішні вілли,
дорогі виблискують авто —
на п'ятак не дивиться ніхто,
топають усі підшви мимо,
навіть жодний злидень не підніме.

І лежати доти буде він,
доки не піднімуться з колін,
ставши повновладними людьми,
українці. Так, братове, ми!

12.09.2011 р.

* * *

Я знав: так буде: море за балконом,
на горизонті білий корабель,
і склянка наливатиметься дзвоном
веселого напою «Мускатель».

Край столу свіжі аркуші накрито
сріблестим каменем завбільшки із кулак
і виноград сріблиться соком літа,
і персик зашарівся, наче мак.

І сонце персиком дозріло над яйлою,
вітрець із гір ворухить сторінки.
Рука потягнеться спочатку до напою,
а потім до жіночої руки.

13.09.2011 р.

ГРОЗА НАД АЙ-ПЕТРІ

До старого красеня Ай-Петрі
сива хмара забрела у гості,
але він прогнав її у нетрі,
і вона заплакала від злості.

Гримнула грозою, як дверима —
аж від скелі відколола скалку.
А старий здвигнув услід плечима
і гукнув у гості юну хмарку.

Сива туча попливла над морем,
розпустивши коси над водою,
і назад все зиркала з докором,
де стоїть Ай-Петрі з молодю.

15.09.2011 р.

БЕЗТУРБОТНІСТЬ

Жартівливе

В Криму у юні дні
в письменницькій оселі
купались ми в вині,
валялись у постелі.

Курортний цей режим,
як вільний дух кохання,
давав нам вибух рим
і щирі сповідання.

Що у крові митця
нуртує геніально,

те з погляду ченця,
звичайно, аморальне.

Та я і сам тепер
дивлюсь на юнь скептично,
хоч жити без химер
мені не поетично.

Тепер які деньки?
То ліки, то дієта.
Але режим такий
шкідливий для поета.

Тому, як в юні дні,
шукаю в цій оселі
то істину в вині,
то істину в постелі.

18.09.2011 р.

ГУРЗУФ

(Диптих)

1

Ух, Гурзуф! Без показух
чудеса він коїть.

Аю-Даг уже опух
тут на водопої.

Мабуть, в цей тінистий сад
Одіссей причалював.
Цвів тут Пушкін Олександр,
Чехов же покашлював.

Ух, Гурзуф! Пляжний дух!
Людям смачно смажитись.
Від усіх своїх недуг
чи й собі відважитись?!

Сутінь тінистих парків.
Чехова дача проста.
Тут рахували парки
геніям скромні літа.

Всіх нас розвіє морок
вічної рози вітрів.
Пушкін помер під сорок,
Чехов за сорок згорів.

Вже і мої останки
мали б десь гнити в яру.
Може, від чарів коханки
я хоч тепер помру.

Соромно сонно топтати
берег скелястий цей.
Мають поети злітати
чайками вище скель.

Море підточує брили,
множить хаос і химер.
Генії тут ходили,
ходять вони і тепер.

18.09.2011 р.

* * *

Пустився берега. А юних сил нема.
І все ж пливу, не боячись дарма.
Бояться хай розніжені і ситі —
а я з бідкою знався в білім світі!

Хай на безлюдний острів попаду —
напевно, я і там не пропаду,
бо до самотності давно і в місті звик,
бо на самотність Бог усіх прирік,
прирік усіх на вічне небуття...
Чого ж тоді боятися життя?!

21.09.2011 р.

* * *

Я вже звик до крайньої межі,
до межі можливостей душі,
до межі можливостей ума —
другої вже радості нема.

Ще якогось виходу мені
не знайти в мої суворі дні.
Білий світ, і люди, і вірші —
все тепер зі мною на межі.

За межею — тільки тьма і тьма...
А, можливо, навіть тьми нема.

21.09.2011 р.

КІНЕЦЬ СЕЗОНУ

Стрижі шугають — значить, в Ялті
іще рояться теплі дні,
хоч жовтень в горах, як на старті,
уже нахмурилась в даліні.

Ще люди пурхають стрижами,
і в морі плюскіт де-не-де,
та повний місяць у піжамі
вночі над горами бреде.

08.10.2011 р.

БОГОМОЛ

Богомол на моєму вікні
приліпивсь і злітати не хоче,
наче тріска, стирчить цілі дні,
а ночами хить-хить, як листочок.

І кому він поклони б'є
на вікні в електричній промінні?
Споглядає безсоння моє
і поклони пісенній Богині.

Споглядає кімнатний мій храм:
стіл, світильник, папери і крісло...
Всі ми молилось власним богам,
бо у світі земному нам тісно.

Кожен гріє свій клаптик душі,
аби він не вмирав ніколи.
Я люблю вас, нічні сторожі —
опівнічні жерці-богомоли!

24.08.2012 р.

* * *

Хоч я не мариніст, а біля моря,
навколо нього крутяться думки,
неначе милий друг зі мною поряд,
а бриз — як дотик ніжної руки.

Однак ні друга, ні руки, ні слова —
все розчинилось, як у морі сіль,
лиш перед зором далеч бірюзова,
а за плечем — Ай-Петрі гострий шпиль.

Але чому так хочеться співати
і Чорне море перейти убрід,
коли сюди з далекої Еллади,
мов лебідь, припливає теплохід.

В житті не раз я мав пригоди дивні
і мав би вже насититись сповна,
та очі незнайомої грекині
мій погляд втягують, як якір глибина.

Хіба то гріх — пізнати нові глибини,
коли сидить в поетові моряк,
коли моїх бажань хапкі рибини
ще не попались часові на гак?

Тому і йду до моря в час погожий,
коли у вечоровій напівтьмі
відходить теплохід, на птицю схожий,
із поstattю гречанки на кормі.

01.09.2012 р.

* * *

Чи скучив я за Києвом?
Питання не просте.
Душею ми воліємо
туди, де хтось нас чеде.

Мене ж ніхто не чеде там —
ні друг, ані жона,
бо рідний дім поета —
його самотина.

Чи будуть ще питання
про плани на майбутть?
Так, Ялта — це остання
моя любов, мабутть!

19.09.2012 р.

СЛУХАЮЧИ ВУЛИЧНИХ СКРИПАЛІВ

Вечорами на ялтинській набережній
грають «Мелодію» Скорика.
Слухаю в радості набожній:
наша душа ще не скорена!

Слухають здалеку гори,
грім гуркотить здаля:
«Нашим тут буде море,
нашою буде земля!»

18.09.2011 р.

ОДЕСЬКІ НАСТРОЇ

* * *

Одеса. Літо. Ні хмарини.
Базари стогнуть від тепла.
Снує, мабуть, пів-України
серед чужого барахла.

А де тут, власне, Україна?
Не зустрічали ви, бува?
Можливо — юнка безневинна,
що бризки в морі розсіва?

А може, ця, що між рядами
збуває бульбу й виноград?
Чи ця, обвішана грибами —
аж із самісіньких Карпат?

А тій цибуляче намисто,
бач, на базарі до лиця...
Напівеврейське вчора місто
мене пригріло, мандрівця.

Та й не Одеса це, по суті —
бетонні вулики в степу,
такий собі висотний хутір,
сповитий в далеч голубу.

Блукаю хмарищем народу,
сховавши в серці самоту.
Повз кладовище знов по воду
за місто з возиком бреду.

Минаю поле, виноградник,
хрести, надгробки кам'яні.
Дух степовий мені соратник —
тут легше дишеться мені.

Немов по той бік океану —
театр і яхти на воді,
і дорогого ресторану
вітрини — зуби золоті.

Живу як можу. Я одроду
не дуже кланяюсь судьбі.
Вожу здаля джерельну воду
дружині, синові й собі.

23.11.1999 р.

КРАБЕНЯ

Чап — чалап! Чап — чалап!
У воді лізе краб.
Лізе краб не один,
бо у краба є син.
Ну й малесенький хлоп —
хоч бери мікроскоп!

У прозорій воді
видно ніжки худі
і очиці, як мак.
Хоч і крихта, а рак!
Не боїться, бредє —
поряд тато іде.
Поздоровкались ми,
як буває з людьми!

1997 р.

ДОМАШНЄ ВИНО

(Етюд)

Хотілось мені вже давно
зробити домашнє вино.
А нині в Одесі й подавно
зайнятися ним забавно.

Приніс винограду з базару,
для соку вже маючи тару:
ще в Києві бутля купив,
бо там він дешевший. Згубив,
звичайно, я часу немало,
та маю об'ємисту тару.

І вдало купив виноград
також найдешевший, бо ряд
сходив не один на базарі.
Був клопіт дружині Тамарі:
удвох ми давили сік,
і він аж по ліктях тік
червоною кров'ю, такою,
що нині спливає рікою
в нещасній далекій Чечні.
Далекій? Та зовсім ні!

Вже завтра московські «герої»
з тієї убивчої зброї
стрілятимуть, може, й по нас,
коли упокоять Кавказ.

І як там не є, а соку
набрали ми миску глибоку,
у київський бутель злили,
хай грає на кухні. Коли
надійде зима-холоднеча
і думи надавлять на плечі,
наллєм у мережане скло
настоянє з літа тепло.

Згадаємо Київ престольний,
ізвідки наш бутлик пристойний,
згадаємо друзів, которі
далекі, як риби у морі,
одеський похвалимо сад,
де виріс п'янкий виноград
із гарним ім'ям Ізабелла.
Здається, і вся вже новела.
Ах, слід ще згадати Кавказ,
що б'ється за нас і без нас!

23.09.1999 р.

* * *

Кавказ, Кавказ! Давно у гості
мене манив крутий Казбек.
Мій дід там склав столітні кості —
з Волині висланий абрек*.

Десь біля Терека в долині
мій корінь тліє родовий
і височіє на камінні
над ним будяк, як вартовий.

Ніхто у горах сивочолих
сюди не прийде, не зітхне,
дороги звивисті ніколи
не привели сюди й мене.

Така вже доля в нас прогіркла
і времена такі скрутні.
Спи, діду мій, волинська гілко,
тепер продовжена в мені!

Я знаю, зараз не спокійно
тобі лежати у землі:
усе тут нищать градобійно
в метал закуті москалі.

* Абрек (тюрк.) — непокірна людина, бунтар.

Тополі никнуть, мов каліки,
і люд під танками — як хмиз,
біжать із гір не срібні ріки,
а ріки крові, ріки сліз.

Але не вічний цей порядок.
Мій діду, жди. Настане час:
від ката звільниться Кавказ,
до тебе прийде твій нащадок,
погладить камені, як спадок.

Нам не чужа найменша п'ядь,
де кості пращурів лежать!

07.10.1999 р.

* * *

Дві хати збудував я в різний час
і виростити два сади спромігся,
один вже постарів біля Черкас,
а другий біля Києва розрісся.

Та інші люди в них давно живуть.
Прощайте, гнізда, створені руками!
Я зрозумів свого багатства суть:
це час, коли душа цвіте думками.

Ніхто його не купить, не продасть,
один Господь над ним лиш має владу.
І звідки в мене ця любов-напасть
до просто саду, до земного саду?

Мене із міста в місто, наче м'яч,
перекидає доля норовиста.
І ось уже в Одесі я, блукач,
вживаюся у роль контрабандиста.

Я ввіз сюди диковинний товар
із назвою «Любов до України»,
і хоч кричи тепер на весь базар,
чи в келії дурій від самотини.

Хай у думках — а матиму я сад
і дім над морем, схожий так на яхту!
Хай родить тут словесний виноград
і творчий дух летить сюди на вахту!

В осінній день осінній вже поет
ітима брати із дерев данину,
і жовтобоке сонце, як ранет,
впаде йому зненацька у корзину.

25.10.1999 р.

ШАХОВИЙ КЛУБ

(Етюд)

Я загубився в місті між людьми,
у сквері в шахи граю із дідами.
Тут влітку рай. А от серед зими
зігрітись важко навіть матюками.
Той був матросом. Є і генерал,
що вже відвик командувати строєм.
Ще ходить кок — п'яненко зубоскал —
і як засяде грати, то запоєм.

А ось колишній, видно, кагебіст —
ач, ловко як на дошці ставить пастку!
А лицемір з газети «Комуніст»
усе міняє тактику-окраску.
Поразок цей дуєт не визнає,
реваншу прагне, аж літає слина...
А в мене тут свої партнери є:
сивенький лікар — совісна людина,
і відставний майор з ракетних військ,
і сторож Дядя Коля з коцюбою.
Ех, я люблю у грі веселий риск!
В ім'я мети пожертвую собою!

Та тут моїх не знають устремлїнь,
ну, бачать: українець, грає вміло,
а що Пегас — його любимий кїнь —
яке кому, скажіть, до того діло?!

Він гетьманом взиває короля,
а козаками — лаву пішакову,
і тішитися, буває, як маля,
коли в гурті почує рідну мову.

А де її в Одесі можна чуть?
Хіба що на селянському базарі.
Дебют ми виграли. Вгамуйте, чорні, люті!
Цвістиме наше слово й на бульварі!
Століттями була не наша гра,
ми за чужі корони йшли на мури.
Вже вигравати нам прийшла пора:
є гетьман свій, є поле, є фігури.

Я пішаком згубився між людьми,
втішаюсь тим, що пішаків багато.
І знов у сквер іду серед зими,
де за столами навіть тіснувато!

10.12.1999 р.

* * *

А зима на півдні в нас не строга,
погуде, поплаче та й мине.
Пластівців на землю кине трохи
і крупи перлової сипне.

Хоч вона загається на старті —
фініш перетне раніше всіх,
весняні калюжі на асфальті —
то її сліди від босих ніг.

Затуманить часом голі ниви,
наче їх покриє ковила.
А над морем глиняні обриви
в лютому вже мліють від тепла.

Тільки чайка біла, як сніжинка,
пада в море, ніби на ріллю.
Не зима — а благодушна жінка,
саме та, яку я і люблю!

16.12.1999 р.

* * *

Я колись боявся постаріння,
вмерти юним думалось мені,
та вмирати не дає горіння
десь у генетичній глибині.

А для чого, душе, і для кого
ти ростиш запізнені плоди?
Змолоду хапати треба Бога
за казкову хмару бороди!

Я стаю романтиком під старість,
може, навіть просто диваком:
у душі плекаю кожну парость,
що не зміг доглянуть юнаком.

Юність. Бідність. Звивиста дорога
серед знеособлених людей.
Де та борода? Якого Бога?
Божий дух відправили в музей!

Я тепер боюся не старіння,
а вертання в мертву ту добу,
де волають цілі покоління,
заживо поховані в гробу.

Хай прозрів я пізно, хай поволі,
та тепер я бачу наяву:
жити — значить чути подих волі.
Тільки зараз, власне, я й живу!

17.12.1999 р.

* * *

В найдовшу ніч найдовше я не спав.
Дзвеніла тиша в домі, як сирена,
і місяця старенький пароплав
заякорився під вікном у мене.

Нехай пожде! Я мислю, я живу,
гортаю згадки — написи затерті.
А прийде час — у безвість попливу,
як лист у безадресному конверті.

Я за своїм минулим не тужу,
що тринькав дні, зневаживши роботу.
Єдине, чим тепер я дорожу, —
це воля, що явилася народу.

В житті найголовніше відбулось.
І що кому до того, що поету
узяти всі висоти не вдалось?
Все тільки готувався він до злету.

Що не кажіть, а щастя — дивна річ:
тому дай хліба, іншому — афішу,
один проспить найдовшу в році ніч,
а другий переслухає всю тишу.

Без мене відпливає пароплав,
ховається за темні кам'яниці...
Я всіх думок іще не перебрав,
як всіх книжок у себе на полиці.

25.12.1999 р.

* * *

Це не сніги. Це тісто місить
по всій землі Різдвяна ніч.
Так ясно, ясно! А ще й місяць
горить, як сто церковних свіч!

Гори, гори! Висвітлюй душі!
Мани в небесну висоту!
Дарма граки, як чорні груші,
нависли хмарою в саду.

Всьому своя є противага,
і нині сумно не мені.
Мороз, настояний, як брага,
малює пальму на вікні.

А біля пальми фея ніжна,
як замальована в альбом...
Ні, ні! Жива і білосніжна
ясніє жінка за вікном.

Оце б зайти колядувати!
Я не чужим їй був і є.
Єдиний білий слід до хати —
гаряче дихання мое.

04.01.2000 р.

ОДЕСЬКІ НАСТРОЇ

1. В ПОХМУРИЙ ДЕНЬ

Тут є і море, і акації,
і кожна вулиця — базар.
Якось столиця еміграції
не то слов'ян, не то татар.

Якісь розмови про перлину,
про страсті Кості-моряка.
А ось знайти свою людину,
звичайно, справа нелегка.

Що не кажіть — морські ворота,
все їде, нишпорить, снує.
Якось гендлярка криворота
розбитий глобус продає.

Де наші книги? Де газети?
Кругом чужинське барахло.
Жили тут, кажуть, і поети,
але коли то це було!

Я від Одеси не в екстазі,
бо місто справді не моє.
Нехай собі на унітазі
босяцьку «Мурку» награє!

22.02.2000 р.

2. В ПОГОЖИЙ ДЕНЬ

Я радий сонцю, радий літу
і повний сили, як боксер.
Живу в Одесі без бронхіту —
це все одно, що мільйонер.

Які на морі сині хвилі!
Який сліпучо-білий порт!
Які жінки довкола милі!
Ось тільки я старий, як чорт.

Однак вдягну морську тільняшку
і мексиканського бриля,
наймусь матросом, як не важко,
на борт крутого корабля.

Об'їду всі солоні плеса,
тужавий стану, мов канат,
однак вернуся до Одеси
і обніму її, мов брат.

27.02.2000 р.

ЛІТНЯ ГРОЗА

Застогнали сади, як при родах,
забілів пелюшками туман.
«Ну й плодюча ця дивна природа! —
буркотів собі грім-дідуган. —

Нащо зелені стільки і сяйва?
Нащо стільки блакиті кругом?»

Навіть райдуга дідові зайва,
блиснув-цвѣохнув по ній батогом.

Та й погнав сиві хмари поволі,
тільки гуркіт лунає здаля.
На єдиній хмариночці-льолі
усміхається сонце-маля.

2000 р.

МЕДИТАЦІЯ

Теплом переповнене літо
в саду розливає дурман.
Прозорого меду налито
для мене повнісінький дзбан.

В густому солодкому клеї
заснула бджола у меду.
О, як же я схожий на неї
у більшому дзбані — в саду!

Тону в запашному дурмані
цвітіння і тихих речей,
тону в білорукім капкані
під поглядом теплих очей.

І жаль мені райдужну бджілку,
що глибоко спить у меду.
З червоними вишнями гілку
я жінці схиляю в саду.

2006 р.

* * *

Світ і до мене був і після мене буде.
З пільми я зблиснув, в неї й повернувсь.
Я не журюсь, що світ мене забуде:
як в морі сіль, я в ньому розчинюсь.

2006 р.

НАВІДАННЯ

Я знову навідав Одесу,
стару не забувши адресу:
*стріт** Льфа й Петрова, а дім
тринадцять — число для чортів!

Проте я тут жив не з чортами,
хоча і не зовсім з братами —
татарин, єврей і русак
про мене казали: «Дивак!
З Одесою начебто дружить,
а більше за Києвом тужить».

Я знову приїхав сюди
подихати біля води,
щоб трохи набратися сили —
так бронхи мої попросили.

І знову єврей і русак
про мене сказали: «Дивак!
Лиш тільки на голову хворі
купаються зараз у морі —
в одеських шикарних помиях.
*«Прощай, свободная стихия!»***

Та хто б мені що не казав,
а я тут і жив, і писав.
І знову зірвався із цепу
до моря, до вітру, до степу!

Я берегом йду золотим,
де був в шістдесят молодим,
де книгу писав у натхненні
і ночі любив південні.

Я знов оживу, як колись.
Одесо, це ж я — придивись!

10.10.2009 р.

* Стріт (англ.) — вулиця.

** Рядок із вірша О. Пушкіна.

НАД МОРЕМ

Як знову не побачу — хай присниться
оте одеське видиво моє:
над морем золотиться лан пшениці
і виграє, як море, виграє.

Серед колосся губиться стежина,
і крик чаїний з моря доліта,
маленький син зі мною і дружина,
і понад нами днина золота.

Блакитний день. Минущий. Незабутній.
Два моря грають — синє й золоте...
Душа ще не тривожиться майбутнім,
блакитно над пшеницею цвіте.

Я записав лише одну сторінку
із молодих, іще з безхмарних днів.
Бог милував дитя моє і жінку,
і біля них я маком теж яснів.

І байдуже, що день цей тільки сниться
через печаль і пройдені літа.
Було ж і небо, море, і пшениця,
і молодість безжурно-золота!

23.07.2011 р.

ПІД ЗОЛОТИМИ БАНЯМИ СТОЛИЦІ

* * *

Блищать над Києвом в тумані,
немов гриби, церковні бані.
Дай, Боже, сил нам вознести
дух волі вище за хрести!

Тоді в столиці нашій славній
знов запанує рід наш давній.
А на золочених хрестах
ми розіпнем свій рабський страх!

2003 р.

КИЇВСЬКІ ЕТЮДИ

(Цикл)

У МЕТРО

Глибше за моцї печерські
пролітаю щоранку в метро.
Вище на десять століть!

УНІВЕРСИТЕТ

Крізь снігову завісу
світяться стіни червоні,
як Вічний вогонь.

БІЛЯ ЗОЛОТИХ ВОРІТ

Ніякої данини
я не приніс вам, Золоті ворота.
Хіба що ворох снігу на плечах!

НА ВОЛОДИМИРСЬКІЙ ГІРЦІ

Сидить на хресті,
зазираючи в княжі очі,
чорний ворон.

АСКОЛЬДОВА МОГИЛА

На пагорбах зелених
кого, кого гукає
зозуля, наче Сольвейг?

ПЛОЩА СЛАВИ

На площі обеліск
тополю нагадав...
Ні, це стримить багнет!

БАЙКОВИЙ ПАНТЕОН

Удень був я —
всі статуї мовчать.
Підслухати б вночі!

НА РИНКУ

Над медом оси, тільки оси...
А бджоли у полях
над квітами гудуть.

ЧЕРГИ

За їжею — черга,
за книгою — черга,
за піснею — черга.

Без черги лише здобувають
славу, кохання і смерть.

1971 р.

ЗЕЛЕНИЙ КАПЕЛЮХ

Я з дитинства цурався хапуг
і не скуб ні людей, ні держкасу.
Мій зелений, мов клен, капелюх
знало в юності пів-Донбасу.

Він і потім надійно служив
на дніпровських вітрах у Черкасах,
хоч я шапку кролячу нажив
за роботу в учнівських класах.

І тепер ось, ладнаючи в путь
нерозкішні свої пожитки,
і старий капелюх, мабуть,
я візьму до столиці-сусідки.

Не ждучи там дзвінких нагород,
у надії зустрінути друга
привітаю тамтешній народ
полинялим листком капелюха.

Я нічого не знаю про строк,
коли стане земля мені пухом,
тільки знаю: дерновий горбок
зеленітиме все ж капелюхом!

1985 р.

* * *

*«Ой полети, галко,
ой полети, чорна,
да й на Січ риби їсти».
З народної пісні*

Ой не лети, чорна галко,
до Прип'яті їсти,
а принеси, чорна галко,
з Чорнобиля вісті!

Чи стоять там наші села,
сади та діброви?
Куди пішли, розбрелися
телята й корови?

Як розпався той реактор —
порхавка погана —
посадили нас в автобус
з одним чемоданом.

Заревли услід корови,
собаки завили,
поклонилися хрестами
батьківські могили.

Білі лебеді на річці
за ніч почорніли,
а ворони на деревах
усі побіліли.

Ой не лети, чорна галко,
до Прип'яті їсти,
а принеси, чорна галко,
з Чорнобиля вісті!

1986 р.

КОЛИСКОВА

Спи, мій синочку, спи!
Сплять українські степи,
вітер з Чорнобиля спить,
краще його не будить.

Знімуться в небо сичі,
виловлять зорі вночі,
у світанковий час
сонце сховають від нас.

Сонечко наше ясне,
хай нас біда обмине,
в хату не пустим біди —
треба дитинці рости!

Спи, мій синочку, спи!
Сплять українські степи,
вітер з Чорнобиля спить,
краще його не будить.

1986 р.

ДІВЧАТКО З ОБОЛОНІ

Як же це тобі, дівча, жилося?
Ти неспроста мовило, мабуть:
«Нащо стільки люду розвелось?
І для чого всі вони живуть?»

Паростку блідий серед високих
оболонських вуликів-домів,
хто тебе в твої маленькі роки
так необережно надломив?

Меншеньку сестру ведеш за руку
в гамірний бетонний дитсадок.
Чом же, чом таку нелюдську муку
виповів синичий голосок?

Підвела на мене чисте личко,
чи не п'яний втупився, бува?
Заглушила ближня електричка
всі мої питання і слова...

1986 р.

МОЛИТВА

Господи, світу Отець,
ти незбагнений Творець:
глину узявши до рук,
дав ти їй розум і рух!

Господи, царю небес,
хто я у світі чудес?
Вічно схилятимусь ниць
біля твоїх таємниць!

Господи, я твій раб,
що від роботи ослаб,
що у життя на краю
ласку вчуває твою!

Господи, я твій боржник.
Хоч невідомий твій лик,
ти сповістив, що ти є,
знищив безвір'я моє!

Господи, я твій син,
в морі борюся один,
серед смертельних стихій
ти — порятунок мій!

Боже, благаю тебе,
втіш моє серце слабе,
страх перед смертю розвій:
я і по смерті — твій!

14.12.1993 р.

* * *

Я так люблю осінні поля,
поля охолоті, поля опустілі!
Розмокне дорога, розкисне рілля,
а духові тісно у стихлому тілі.

Посадки спалили червоні плащі
і ребрами світять, немов на рентгені.
Миліші мені безкінечні дощі,
аніж безкінечні міські теревені.

Ніщо не тривожить ні очі, ні слух,
простую полями по волі Господній.
Мабуть, на землі мій готується дух
до вічних блукань у небесній безодні.

27.01.1994 р.

КИЇВСЬКА ВЕСНА

Відгули зимові сніговії,
і мороз минув, як переляк.
Над вечірнім золотом Софії
пропливає місяця байдак.

І льоди спливають по Дніпрові,
і картина наче не чужа...
Господи, у тиші вечоровій
чом така стривожена душа?

Світяться стоокі кам'яниці,
та у них не молиться ніхто.
Дух чужий панує у столиці,
ніби чад невидимий авто.

Земле, чужиною оповита,
твій наркоз, я знаю, промине!
Де ви всі, кого б я мав любити,
хто любити мав би і мене?

Чи усіх занесли сніговії?
Чи народить тільки ще весна?
А вечірнє золото Софії —
все-таки велика дивина!

26.03.1994 р.

* * *

Ну й запальний, і норовистий
зростає син мій, чорноокий хлопчик!
Буває, серджусь, а частіш дивуюсь:
та це ж я сам, удруге народившись,
із себе скинувши стару дорослу шкіру,
вистрибую у світі, як лоша!

27.03.1995 р.

* * *

В небі березня, в хмарах березня
синь виблискує пір'ям селезня.
А з-під сірого льоду Дніпро
теж показує сине перо.

23.09.1999 р.

ПЕРШИЙ СНІГ

Перший сніг, як давній друг,
кличе у гостину,
на увесь широкий луг
стелить скатертину.

А кругом темніє ліс,
на дубах кожухи,
білі платтячка в беріз —
шиті з завірюхи.

Ось і свято настає!
І на скатертину
сине небо подає
сонячну хлібину.

2000 р.

ОСІННЯ КАРТИНА

Дрозди пригостилися глodom,
і вечір погнав їх у даль.
Дуплиста верба за городом
туман приміряє, мов шаль.

Така вже стара і кістлява —
а хочеться гарною бути,
і навіть на маківці гава
здається їй бантом, мабуть.

А білій березі аж смішно:
навіщо комедія ця?
Хай зелено буде чи сніжно —
білявці усе до лиця!

Лише золотистого плаття
берізоньці жалко до сліз,
порвав його вітер на шмаття
і разом з дроздами поніс.

І сонячний промінь останній
летить за дроздами услід.
І тонуть поволі в тумані
береза з вербою і глід.

05.12.2000 р.

ВЕЧЕРЯ

Вийжджає з переярку
привид-місяць на коні,
перепілок сіру хмарку
сполошивши на стерні.

В полі ватра вечорова
кличе вогником-димком,
а заграва, мов корова,
пахне теплим молоком.

Ось і місячну хлібину
ніч несе віддалеки.
На небесну скатертину
впали крихтами зірки.

27.12.2000 р.

РАНКОВЕ КУПАННЯ

Встати з ліжка рано-рано,
тихо вислизнути з хати,
над рікою, над туманом
яре сонце привітати,

слід свій берегом прокласти
по піску, як м'яз, тугому
і в обійми річки впасти,
пересиливши судому,

у воді пливти, як в небі,
доганяючи хмаринку
білошию, наче лебідь,
на знайому схожу жінку, —

що тобі ще молодому
в молодому світі треба?!
Рано вислизнути з дому
під рожеві крила неба!

01.12.2001 р.

ОСІННЄ ОСОННЯ

Ще купається степ в золотому теплі,
а прозорість така, наче степ на долоні,
ще спокійно снують бур'янами джмелі,
де панує будяк у червоній короні.

Та пожовкла уже кукурудза суха,
чорний сонях кудись закотив капелюха.
Значить, скоро сюди приведе жениха
білокоса й метка молода завірюха.

Всіх приспить і скує невидимка-мороз,
потемніє будяк у колючій короні,
заховає джмеля до весни, аж до гроз,
у цупкому листку, в королівській долоні.

А сьогодні ще степ розкошує в теплі,
догріває будяк своє листя лапате.
Біля мене гудуть золотисті джмелі
і жаліють усіх, хто не може літати.

17.12.2001 р.

КИЇВСЬКА БАТИЄВА ГОРА

(Цикл)

1

Далеко видно київські горби,
але не видно нашої ганьби.
А ми ж одвіку ходимо з торбами
під цими хрестоносними горбами.

2

Я не люблю вас, київські висоти,
у променях чужої позолоти!
Із вас ще й досі не зійшов Батий.
Іще не наш ти, Києве святий!

3

Відомо всім, яке було добро,
коли Батий поставив тут шатро.
Тепер буржуї зводять вже шатрища.
Невже це знак, що Київ знову знищать!?

4

Вся Україна бідна й невесела —
зате ростуть розкішні «царські села».

Свого царя нема. Чиї ж то царенята
похрюкують у панських тих палатах?

5

Ще не пішла від нас одна орда,
а вже нова з-за моря вигляда.
Ви знаєте, що вабить тут чужинців?
Так, так, покірні шиї українців!

6

Ми віддали Москві свої ракети,
а замість них будуємо церкви,
і так уже охляли від дієти —
позбутись навіть ладні й булави!

7

Хтось і життя своє віддасть за волю,
а дехто й за сухар бреде в неволю.
Тому-то ми, брати-пролетарі,
весь вік їмо тюремні сухарі!

8

Орда, хай Золота, а все ж орда,
стоптала нас на многії літа.
І золотого долара навала
вже стільки доль бездушно розтоптала!

9

Із ворогів найгірший — кровний брат,
вже як осилить — гризтиме до згуби.
Росіє, забери скоріш назад
свою любов до нас і гострі зуби!

10

Ні, ми не німці і не галли,
не та у нас державна стать:
ми ледь одних панів прогнали,
нові на шії вже сидять.

11

У Києві не чути українців:
всі рядяться під золотоординців.
Ех, маскарад, стара холопська гра!
Сміється з нас Батиева гора.

12

І ця орда, і та орда
наш край очима поїда...
Були, були уже охочі —
та покосило їхні очі!

21.01.2002 р.

* * *

Коли попереду зима,
другого виходу нема,
як закохатись в теплу осінь,
у ці дерева безголі,
у цю стежину золоту,
у жінку вже немолоду.

Під тихий шелест листопаду
знайти у спогадах розраду —
другого виходу нема,
коли попереду зима.

10.12.2004 р.

* * *

Під ногами ще тепла дорога,
і вгорі уже світиться Шлях.
Мабуть, моляться на ніч до Бога
перепілки у теплих житах.

Поміж ними простую в нікуди,
прикипівши очима до зір.
Здаленіли для мене люди,
і для них я здаля, мов звір.

Під ногами холоне дорога,
яскравішає зоряний Шлях.
І рукою подати до Бога
серед поля у сонних житах.

22.12.2007 р.

УСАМІТНЕННЯ

Сиджу, буває, аж до смерку
в саду Михайлівської церкви,
або точніш, в монастирі,
що сяє золотом вгорі.
І наплива на мене спокій,
неначе бачу сон глибокий.

А час від часу дзвони б'ють,
і чорноризці все снують,
немов акваріумні риби,
і золотіють бані й шиби
вечірнім сонячним теплом,
і небеса темнішим склом
вкривають високо обитель.

Ні, тут я — гість, іще не житель,
хоч вже подумував не раз
відбути свій остатній час,
вдягнувши теж печальну рясу,
із себе скинувши одразу
увесь тягар минулих літ
і схоронивши в серці світ.

Смеркає. Тільки довгий слід
за літаком вгорі сріблиться,
і засвітилася каплиця
нічного сторожа. Хрести
мені кивнули: треба йти!
Іще сьогодні треба йти...

08.07.2008 р.

ХАЛАТ

Я спершу був безмежно рад:
який небачений халат
мені принесла із базару
моя хазяйка! Так Тамару —
дружину подумки я зву,
бо так воно і наяву.

Все рідше я виходжу з дому
і непотрібний став нікому.
Із Криму тільки добрий друг
мене лікує від недуг
і добрим словом, а частіше
мої друкує скромні вірші
в своїй газеті — шле і шле —
і на душі стає незле.

А тут халат! Турецький, пишний,
я аж тону у ньому, грішний,
бо довгий — мало не до п'ят,
товстий і теплий, як бушлат,
такий каштановий на колір,
і золотистий гарний комір.
І хто йому не був би рад!?

В такому доброму халаті
аж веселіше стало в хаті.
Чи не купити ще й чалму?
Але навіщо і кому?

Вона б згодилась для гарему.
Та обійду я дану тему:
коли тобі вже сімдесят —
одній дружині дати б лад!
Купила, бач, який халат!
У ньому йди хоч на парад,
чи на прийом до Президента —
але не пустять, як агента
інтелігентської орди,
що просить хліба за труди.
Отож, чого туди іти?
Вітають там лиш олігархів —
некоронованих монархів.
Ну, а мене і мій халат
пошлють кудись на маскарад.

І сумно, сумно стало в хаті,
як у хлорованій палаті,
де в лікарняному халаті
не раз лежав я ледь живий.
І ось тепер вдягнув новий!
Ходжу у нім, мов кошовий
між козаками у жупані,
ходжу пишаюсь перед пані.
Ні, не халат, а дивина —
не поскупилася жона!

А як подумати: навіщо?
Можливо, сталось не абищо:
або я справді значу щось,
або вже я — рогатий лось.
Тепер не довга всяка радість,
бо вже, як лис, підкралась старість,
і хоч у мушлю одягла,
а в серці меншає тепла.

Ось і в чудовому халаті
всю зиму висиджу у хаті,
поріг узявши за межу.
Ну, й хай! Щось, може, напишу.

Тепліше вкутуючи плечі,
згадаю роки молодечі
і дорогі для мене речі,
і, може, цей осінній вечір,
і навіть мій новий халат,
якому я сьогодні рад.

27.10.2008 р.

СОБІ ДО ЮВІЛЕЮ

Сімдесят — це літа немалі,
а мене все повчають, як жити.
Коли б жив я не *так* на землі,
був би в неї давно вже заритий.

І в святенниках я не ходив —
німб не носять в невірничих злиднях.
Що не дуже усім я годив —
вибачайте, і друзі, і рідні!

Вороги? Чи вони були?
Розтавали, як дим цигарки.
Але гірше чужої хули —
хворі ревнощі, звісно, і сварки.

Подарунків не треба мені,
все, здобує трудами, я маю.
Краще дайте останні дні
в мирній тиші пройти до краю!

21.08.2009 р.

ПРЕФЕРАНС

Зроблю легенький реверанс
перед гравцями в преферанс.
У центрі Києва, у парку,
перехиливши з ними чарку,
я проголошував не раз
то гордий *віст*, то скромний *пас*.

У холодку під яворами,
що нависають над столами,
щодня збираються діди,
рідніші часом, як брати,
а то й сварливі, як коти,
бо тут чиновні стерті грані
і лиш майстерність у пошані.

Хай десь ти ходиш в орденах,
а тут будь скромний, як монах.
Ну, я монаха вжив для рими
і не роблю гравців святими,
бо ще піднімете на сміх,
адже азарт — це смертний гріх,
але, здається, не для всіх.

Шахісти і гравці у кості —
у парку теж постійні гості,
але то значно нижчий клас,
найвища ліга — преферанс.

На ці картярські асамблеї
охоче сходяться євреї,
такий збирається кагал,
неначе тут у них аврал.
І навіть їдуть з еміграції
представники цієї нації
і ціле літо труться тут,
бо літо в Києві *зер гут**,
ще й у Шевченківському парку,
де навіть в полудень не жарко.
А в Тель-Авіві зараз — ой!
В Берліні клімат теж не той,
і не такий привітний гой.

Туристи ці — гравці хороші,
та більше спорту люблять гроші,
всю душу витрясуть за гріш.
Тому-то граю я частіш
в одному колі не з Єфімом,

* Зер гут (з німецької) — дуже добре.

а із татаринoм Алімом.
Хоч грає він не без химер,
але надійніший партнер,
дарма що родом із Казані,
а нашу мову добре знає
і вчить внучат своїх... Ось так!
Татарин з Волги — а козак!
Ще став би ним його земляк —
гравець з мільярдами Ахметов,
який тримає під штиблетом
пів-України, а Донбас
перетворив на метастаз —
свою столицю водночас.

Та з ним я тільки гаю час,
скажу йому сердитий «пас!»
і до своїх вернусь партнерів,
уже сивеньких кавалерів:
один — спортивний журналіст,
другий — заслужений артист
з театру Лесі Українки.
(Чому ім'ям святої жінки
російський названо театр?
На глум, звичайно, і на жарт).
Але повернемося до карт —
азарт і в Африці — азарт!

А карти що? Коли як ляжуть:
сьогодні дулю вам покажуть,
а завтра виграш піднесуть.
Умій чекати — в цьому суть
не тільки гри, а й справ суттєвих,
і хто жде успіхів миттєвих,
той зазнає найбільших втрат.
Ось і наука вам від карт!

А ще картярським заповітом
є той, що добре знаний світом:
програвши грошки, не плач,
а гарно вигравши, не скач
і не хизуйся, як багач,

а попрямуй до гастроному,
візьми, що треба, і по тому
партнерів знічених поклич,
розпий із ними могорич!

Радій, що втік на день із дому,
немов літак з аеродрому,
радій, утікши від сватів,
від дочок, внуків і зятів,
і від політиків-хортів,
які із кожного екрана
на нас полюють спозарана.

Радій, що зараз літній час,
що недалечко сам Тарас
крізь крону дивиться на нас
і, може, теж зіграв би в карти,
але не можна — він на варті,
хоч ми трудів його не варті.
А що з нас візьмеш? Ми діди...

Однак мені вже треба йти,
хоч і старий — а ждуть труди.
До завтра, хлопці чи панове —
моєї старості братове!
Піду, зробивши реверанс,
писати вірш про преферанс.

21.09.2008 р.

* * *

Що старість робить іноді з людьми,
в яких душа вмира раніш за тіло!?
В дупло душі не бджоли мед приносять,
а люті шершні роблять там кубло...
Ото і все, що звалося душею!

2009 р.

* * *

Скільки спокус не зміг я побороти?!
Яких я не попробував гіркот?!
Так, уйму сил віддав я на марноти,
хоч смак життя — якраз із цих марнот.

Час спрощує земні мої потреби,
все відбирає — радощі й жалі,
не відбере лиш наді мною неба,
а піді мною — рідної землі.

2009 р.

РОЗДУМ ПРИ МІСЯЦІ

Невже це молодість моя
щербатим місяцем сія?
Немов окраєць паляниці
біліє в мене на полиці.

Я і раніше не тужив,
що не на повну губу жив,
і нині тяжко не караюсь,
що вік мій тане, як окраєць.

Світи, мій місяцю, світи
перед приходом темноти!

Життя мого дві половини —
неначе карта України,
навпіл поділена Дніпром:
одна нахмурилась Донбасом,
а друга світиться Тарасом,
і я між ними, як пором,
туди-сюди сную Дніпром.

А від життя — вже тільки скибка
і хисту блиск, як солі дрібка.
Та й це покину — прийде час,
як кинув я колись Донбас,

коли мій місяць був уповні
і чув пісні мої любовні
і юні задуми нескромні...

Світи, окрайчику, світи
перед потопом темноти!

03.06.2009 р.

* * *

Люблю я квітучі вишні,
жінок і дітей люблю.
Чому ж найчастіше ближні
нам завдають жалю?

Чужинець, як вітер у полі,
наскочить, нашкодить — і геть!
Найгірше у ближньому колі
попасти у злу круговерть.

Люблю я доспілі вишні,
коли найсолодший смак.
Дозріють колись і ближні,
якщо я діждусь, дивак.

10.10.2009 р.

ОСІННІЙ ЕТЮД

Хтось малює вже світ не багряним,
а графітним простим олівцем.
Опустились на землю тумани,
і Дніпро вже налився свинцем.

Лиш церков золотисті бані
нам про літні нагадують дні,
та й вони у густому тумані
карасями жовтіють на дні.

16.11.2009 р.

БІЛІ ВЕДМЕДИ

Як не вірити точній прикметі,
що зима вже торує путь?
Аж із Арктики білі ведмеді
понад Києвом в небі пливуть.

Все ще білі, іще не свинцеві,
шерсть на них проти сонця сія.
Хто жене їх на південь, де леви,
де гроза, як тропічна змія?

Тільки десь на крутих Гімалаях
їх не пустить тепло на поріг,
і впаде понад нашим краєм
їхнє хутро подерте, як сніг.

23.05.2010 р.

* * *

Немов печерський літописець,
в самотині сиджу, пишу,
ніким не навчений молитись,
думками вільними грішу.

Пишу-грішу, живу минулим,
яке зросло в мені, як перл.
І все, що діється за муром,
мене не зваблює тепер.

18.11.2010 р.

* * *

Відомо не сьогодні,
що генії самотні.
Самотні, та не дуже:
із ними Музи дружать.

А це ревнівні дами,
як люблять, то без тями,

і лиш тоді прихильні,
коли в нас душі вільні,
і вільні, й повносили —
такі ми тільки милі.

17.12.2010 р.

ЗИМОВА ЕЛЕГІЯ

Т. Я.

Над Києвом сніги — як фейерверки,
куди не глянь — картина снігова.
А за вікном холодні ранні смерки
мені про Вас навіюють слова.

Я ті слова шептати тихо мушу,
бо сповідаюсь взимку, не в маю,
і подумки цілую вашу душу
за те, що ви втішаєте мою.

Співав не раз я про тілесне щастя,
коли в обіймах стогне п'яна плоть,
та рідні душі сходяться не часто,
і часом пізно зводить їх Господь.

Чи не тому в засніженому світі
мені почулось жалібно «курли»?
Я іншим вже віддавав найкращі миті,
і Ви свої вже іншим роздали.

Життя жорстоке і святих не любить,
усі святі прописані в церквах.
Я бачу, як сміються Ваші губи:
«А Ви — старий закоханий дивак!»

Нехай і так! Та в цю зимову стужу
про Вас, далеку, мріється мені
і про купальські ночі чарівні —
і вдячно я цілую Вашу душу.

27.12.2010 р.

СПОВІДЬ ПІЛІГРИМА

Я йшов пустелею із сонцем за плечима,
пісок і марево пливли перед очима,
гаряча мла барханами пливла —
пісок та сонце, сонце та імла...

І раптом за барханом вдалині
зелений гай привидівся мені,
під пальмами вода заголубіла,
і дівчина в тіні мене зустріла.

Я зняв тягар з плечей, сандалі зняв
і райської тут розкоші зазнав:
кумис, вино і прохолодна річка,
і не одна в палких обіймах нічка.

Ясніше зір мені світили очі
моєї гурії, красуні-поторочі,
яка мене лозою обвила,
як виноград, від ніг і до чола.

І ніжачись під золотим наметом,
я вже забув, що народивсь поетом,
серед троянд і пишнolistих пальм
забулися і мрії, і печаль.

Аж знемагати став я від безділля,
мені уже наскучили застілля,
і руки, як фореі золоті,
і перса, наче яблука тверді.

Мені набридли пальми-парасолі,
і почали вже снитися тополі,
став маритись далекий рідний край,
де в синіх росах сяє небокрай,

де вся земля — оаза понад морем,
що зеленіє степом неозорим,
де хлібні хвилі котяться по полю,
де люди мріють про священну волю.

Але мені, відлюднику, туди
ще треба йти пустелею та йти...
І я одного разу на світанку,
поцілувавши подумки коханку,
яка в постелі додивлялась сні,
з шатра пішов без каяття-вини,

пішов, як журавель, в піщані далі,
озувши знову стоптані сандалі
і знов завдавши сонце на плече,
яке мене до сажі обпече,
всі соки вип'є, наче із билини,
та я уже не гаяв ні хвилини...

Ще довго пальми маяли мені,
білів намет, як хустка, в далині,
назад гукало видиво зелене,
та я поринув в пекло полуденне,

в піски пішов, що з маревом злились,
де знемагати буду, як колись,
дружити стану тільки з саксаулом,
сумуючи ночами за минулим.

Хоч до мети я, знаю, не дійду
і десь у дюнах втомлено впаду,
засну навік, але в останні миті
благословлю все кинуте у світі:

і пальмовий гайочок, і шатро,
і річку, що нагадує Дніпро,
і теплоту жіночих пліч і стегон,
і божевільних вуст жагучий стогін —

все промайне в мою останню мить,
і серце радісно востаннє защемить,
і я востаннє подивлюсь із сумом
у далину, задимлену самумом*...

* Самум — сильний гарячий вітер.

І скоро наді мною, мов курган,
піщана буря намете бархан,
а саксаул, пустелі вірний житель,
корінням проросте в мою обитель

і обплете мій череп і кістяк,
як обплітала ще недавно так
мене, живого, гурія вродлива,
яка зі мною теж була щаслива!

А був я пілігримом між людьми,
який в пустелі мріяв про громи,
про благодатні зливи над полями...
Та я ще йду, пісками йду без тям,
і тільки п'ю очима міражі,
бо йти і йти — покликання душі.

27.12.2010 р.

* * *

Зірваний мною листок каланхое,
всихаючи на підвіконні,
все ж всіявся живцями діточок...
Яка божественна тяга
продовжити рід!

2011 р.

* * *

Стогне завія груднева,
холод жене до грудей.
Буря ламає дерева.
Старість ламає людей.

Стогне за вікнами стужа,
наче минулі літа.
Не піддавайсь, моя душе,
ти ще така молода!

Нам не звикати до драми!
Віхола в серці мине.
Хтось за снігами-вітрами
згадує, може, мене.

11.02.2011 р.

НІЧ ІЗ МУЗОЮ

Нічна столиця — наче в чорній рясі,
а всі вогні у тисячах печер
такі чужі й далекі, мов на Марсі...
Та й мало що близьке мені тепер.

Чужі мені літа мої прожиті,
чужі часи, молитви, суета.
Я опинився у старому світі,
хоча душа, як повінь, молода.

Тоді чого? Радій, що ти ще бравий!
Але які то радощі, коли
для молодих тепер я не цікавий,
а сиві друзі в далеч відійшли?

І тільки Муза без дзвінка, без стуку
в мій дім заходить, юна і струнка,
подасть мені для поцілунку руку
і усміхнеться, мов до юнака.

Ні слова, ні півслова, тільки очі
глибокі, наче темінь за вікном —
безмовно зачарує, заморочить,
зітре межу між явою і сном

і, як прийшла, так тихо вийде з дому...
А я, все заморожений, не сплю,
задумливо ходжу, забувши втому,
немов живу у світі молодому
і знов його приємлю і люблю.

Давно вже місто спить у чорній рясі
і жодного не світиться вікна,
лиш хтось мені посвічує на Марсі...
І як не догадатись: то Вона!

17.02.2011 р.

ЖНИВА ЗАПІЗНІЛІ

Навіщо Бог дає талан
словами засівати лан —
а не дає погожих жнив?
Я, мабуть, чимось завинив
перед Творцем, бо дуже дивні
мої осінні справи жнивні.

Мої ровесники давно
вже й продали своє зерно,
сидять собі у теплих хатах
і багатеньких, і багатих,
ждуть іменин, чи інших дат,
бо кожний з них — лауреат,
і усівавсь не тільки квітами...
Та Бог із ними, знаменитими!

А як же ми? Ну, тобто, я?
Прибита зливами, моя
темніє нива недожата
і урожаєм не багата...
А я самотнім журавлем
блукаю нею день за днем,
збираю колоски в торбину
(так і дитям у злу годину
я гнувся на чужих полях).
Все той же шлях, все той же шлях...

Вже й не трудився б я, та жалко
зерно лишати в полі галкам
та всюдисущим горобцям...
Така вже воленька Творця,

щоб я ходив стернистим полем,
до безнадії голим-голим,
і все вклонявся до землі,
допоки десь тут на ріллі,
чи в бур'янах у темній балці
вітри — зимові сіроманці
не заметуть мене густим
пуховим снігом молодим,
і заметуть стежки до мене...
Аж тільки навесні зелене-
зелене жито і вітрець
спитають в сонця: «Де ж це жнець?»

12.06.2011 р.

ВСЕ НІКОЛИ

Андрію на згадку про Новотроянду

- Не спішімо, синочку,
подивімось на віхолу!
- Ой, спішу я на ковзанку,
роздивлятися ніколи!

- Постривай, мій синочку,
глянь, як зелено в лузі!
- Ой, спішу на вечірку,
вже чекають там друзі!

- Не спіши, мій синочку,
любо нам гомоніти!
- Час додому вже, батьку,
ждуть там жінка і діти!

- Час прощатись, мій сину,
натомив я вже ноги!
- Не спіши від нас, таточку,
поживи ще хоч трохи!

12.08.2011 р.

ПРИМАРНА НІЧ

*«Привиддя лихі мені душу гнітили...»
Леся Українка*

Мені все маривсь довгий сон:
якась лікарня, крематорій,
та серед ночі телефон
мене збудив від цих історій.

А хто дзвонив, чого дзвонив,
так і осталося невідомо.
Комусь я, може, завинив,
або у когось не всі дома...

Хоч я не містик, все одно
усе примарним стало в хаті,
і місяць світить за вікном,
немов у білому халаті.

І сон не сон, і яв не яв,
і ніч — щось вічне і безкрає.
Немов хтось череп з мене зняв
і на роялі мозку грає.

Я неохоче встав, зігрів
на кухні воду, випив чаю,
і підібравши ноти слів,
сон на папері розповів...
Отак і ранок зустрічаю.

26.10.2011 р.

РАНОК

Вже нічого не хочу багато —
ні вдоволень, ні сміху, ні сліз.
День і так засвітився святом,
ніч минула — перейдений ліс.

Зранку сонце — і сяєва море!
Вчора ж дощ, і зневіра, і біль...

Учорашнє стотисячне горе
розчинилось, як в морі сіль.

Що любити, на що нарікати,
я не знаю — а просто живу.
Скільки можна любов'ю страждати
і встрявати в халепу нову?!

Це вже, може, нашптує старість,
а можливо, і смисл життя:
і найбільші печалі, і радість —
все спливе в океан забуття.

Думка наче й не дуже щаслива,
та свічуся від радості я
і дивуюсь, бо сонячна злива
обливає мене і сія.

09.07.2011 р.

ДО ДУШІ

Час примиритись уже, мабуть,
душе моя, зі світом.
Глянь, як над нами рожево цвітуть
неба вечірнього квіти!

Душе моя молода, не тремти,
наче листочок на клені!
Хай не лякають тебе холоди
і завірюхи шалені!

Нам би з тобою рости і рости,
слухати шуми зелені —
тільки вже осінь нам пише листи
жовті й черлені, жовті й черлені...

Сумно марніти, а не цвісти,
у листопадну годину.
Душе моя золота, прости
старість мою неспинну!

Я опинився в саду самоти,
в схиму пішов задля тебе.
Тут я і згасну, а ти лети —
тільки покличе небо!

2012 р.

* * *

Екзамен старості витримує не всяк,
бо не у всіх вона ясногорова,
а біла голова — то часом знак,
що ця частина тіла безтолкова.

Кого той строгий іспит обмине —
ще не герой. Ось обминув мене,
а зачепив близьку мені людину —
тепер хоч сам лягай під гільйотину!

04.01.2012 р.

* * *

Л. К.

Люба жінко, не легко сказати,
та тобі я, голубко, скажу:
у житті всі щасливі дати
мають також печальну межу.

Я ніколи собі не належав,
бо ніколи не знав межі.
А тому, хто ламає всі межі,
не зростити троянду в душі.

Про чию це трояндову душу
я розмову з тобою веду?
Бо моя вже — дупло на груші
у моєму старому саду.

А якого було безрозсудства,
і поразок, і чесних удач!

І тому-то цвіте все людство,
бо палають серця, мов кумач.

О, пташино моя остання,
тепле пір'я в моїх руках,
ти для мене уже не кохання,
а ридання по юних роках.

Хоч одразу всього не скажеш,
головне я тобі скажу:
неповторні години наші
перейшли вже щасливу межу.

22.04.2012 р.

* * *

Ось дивлюсь на каштан під вікном
під весняним дощем благодатним —
і життя видається сном,
неспокійним і безпорадним.

Більш за себе любив я світ
і до болю любив Україну.
А чому це на старості літ
я приречений на самотину?

Мабуть, жив я і діяв не так,
ні любимим не став, ні багатим,
і не раз віддавав за п'ятак
те, що в серці цвіло діамантом.

І любив я, напевно, не тих,
і не з тих малював ікони,
змарнував стільки сил молодих
на чуттєві безумні полони.

Ох, історія ця не нова —
боротьба із самим собою.
А на душу спадають слова,
наче дощ, золотою крупкою.

І себе я на думці ловлю,
що нічого від світу не хочу,
що й себе вже давно не люблю,
тільки співом навіщось морочу.

Чи не я то стою під дощем,
прикидаючись зелен-каштаном?
Може, хтось це вважає плачем —
заперечувати не стану.

І нехай розлюбив я усіх,
і душа хай спустошена нині,
та все краще, що я зберіг,
до крупинки віддам Україні!

22.04.2012 р.

БАБИНЕ ЛІТО

І який це багач понад світом
розсипає бурштин і рубін?
Добре тішитись бабиним літом
серед кленів і горобин!

Все, що влітку цвіло-зеленіло,
на останній прийшло фестиваль,
все найкраще на себе оділо,
бо нічого тепер не жаль.

Тільки жаль, що не довге свято,
що уже запечалився ліс,
що холодна рука листопаду
позолоту знімає з беріз,

і чорніє рілля по долині,
у городах бадилля димить,
а у небі ключі журавлині
зачиняють на зиму блакить.

А щоб менше було печалі
за минулістю сонячних днин,
ранній іній сріблісті шалі
накидає на плечі долин.

04.06.2012 р.

* * *

За містом знов у казку я потрапив,
і далина заворожила знов,
довкола все як український прапор —
блакить небес і золото дібров.

І весело, і водночас тривожно:
не вічна ця осіння благодать.
Що довше тут лишатися не можна,
то журавлі не можуть не ридать.

Мені й самому жаль себе самого,
немовби вже й пожив, а не наживсь.
Але кого покличеш на підмогу?
Вже все позаду, все тепер — колись.

Ні сподівань рожевих на світанні,
ні радісних пісень не повернуть.
Все ж не клянущі дні свої останні,
лишаючи слова на забудь.

Нехай вони, мов клекіт журавлиний,
комусь впадуть на душу хоч на мить!
Нехай впадуть на душу України,
що прапором у світі майорить!

29.06.2012 р.

ЗЕЛЕНА ГАВАНЬ

САД

Єдиний друг, єдиний брат —
мій дачний сад.
Такий як я. Такий самотній,
але ясний, як день суботній.
Ми влітку — нерозливвода,
і вкупі нам — не самота.

Дерев з десяток, кущ калини,
і, звісно, грядочка малини,
і два трояндові кущі,
бузок у темному плащі.
Згадати варто і порічку
щедротну й добру, як сестричку.

А з півдня хати — виноград,
без нього сад увесь — не сад.
Ну й славолюбний, ну й завзятий!
Охочий витись вище хати!
Але його бурхливий сік
бродити в льосі я прирік
із року в рік, із року в рік...

Отак і ми, гінкі поети,
все неба прагнемо і злету,
та в сховищах бібліотек
томиться дух наш. Цур їм пек!

Така в нас доля, винограде:
п'янким вином у душах грати.
І що поробиш, друже-брате?
Та я не скаржуся, дивак:
який наш сік — такий і смак.

А сад — це більше, ніж напої.
Усі дерева тут герої,
і навіть персик-теплолюб
не вимагає взимку шуб.
Від спеки й холоду залежні,
не всі тут пишні, як черешні,
та всі стоять, як мій народ
стоїть за всяких непогод.

І я, прив'язаний до саду,
за ласий шмат не йшов у владу,
в політиканство, в зиск, у зраду.
Я так, як сад, до всього звик,
горджуся навіть — садівник!

23.05.2010 р.

ЗИМОВА ЧИТАЛЬНЯ

(Підступ до поеми)

Розжену я кров ледачу
і змотаюся на дачу,
бо настали холоди,
завірюхи так і жди —
а тоді вже треба лижі,
щоб добратися до хижі.
Кусень хліба, сала шмат —
і вперед — *але парад**!

Хоч робоча електричка —
вже тісна, як рукавичка,
все ж я втиснусь, наче клин,
у бетонну браму спин

* Театрально-циркова команда: «Вперед!»

серед лисин і сивин,
серед возиків, торбин,
серед жартів і новин.

Хай мені тут за годину
натовчуть боки і спину
і придавлять аж-аж-аж! —
хоч шепчи вже «отченаш»,
а як вийду на платформі —
світить сонце! Все у нормі!

Здрастуй, дачо, втіхо літ —
табір праці, скромний скит,
де знайомі кожна гілка,
молоток, лопата, пила,
де в обіймах самоти
думав спокій я знайти
від міської шарпанини,
від затятої дружини,
що ревнує без вини.
Дача — втеча від війни.

Ось вона, вже заходила,
у саду стоїть, як гола,
рожевіє на вітрах,
наче хустка — білий дах.
І деревам серед снігу
теж на вітрі не до сміху —
всі безлисті, почорнілі,
як баби стоять похилі,
лиш рум'яна, як дівча,
тут калина зустріча,
і від неї стіни дому
теж теплішають при тому.

Слава Богу, всі замки
цілі й справні, і шибки
теж всі цілі, як і ґрати —
про безпеку треба дбати!
В хаті темно, як в туні.
Є електрика, чи ні?

На столі вже лід у склянці,
і від льоду дно у банці
довгу тріщину дало:
лопне й сталь, не тільки скло,
бо у хаті — мінус десять.
Що робити нам належить?

Розколю я два поліна,
мов чийсь туті коліна,
що нарізав ще в маю
у березовім гаю.
Хай вогонь оближе губи
і зігріє груди груби —
і в хатині загуде,
як подружжя молоде!

За вікном вже запітнілим
завірюха пухом білим
заміта мій свіжий слід
від зачинених воріт.

Добре, що добрався вчасно!
Піч гуде вже любовою.
Що робити? Пити чай!
Не лінуйся — йди вламай
брось червоної калини,
кілька прутиків малини,
і смородини, і вишні,
і сливові теж не лишні.

Хух! Набився в чобіт сніг,
і за комір дме, як міх,
чорт якийсь, чи завірюха,
прямо в душу снігом дмуха.

А вже піч моя пашить,
чайник збуджено дрижить,
видає веселі трелі,
аж павук ожив на стелі.
Ну, а в чаю райський смак,
і під тріскіт поліняк

буду літепло ковтати
і книжки перегортати.
Я сюди їх перевіз
не один, напевно, віз.

Вдома теж є книг запас,
перечитаних не раз
(наші класики і дальні,
що в моїй ютяться спальні),
та найбільше серед них
довідкових різних книг,
незамінних у роботі,
як для їжі зуби в роті.

А у дачній цій глуші —
найсолодше — для душі,
і в саду-бібліотеці
дух лікую, як в аптеці:
то читаю, як вві сні,
з Югославії пісні,
то гортаю у задумі
історичні наші думи,
а ліричних всіх пісень
не проглянеш і за день.

І поети тут не збоку:
і Лі Бо, і Такубоку,
і Єсенін тут, і Бернс,
і Хайям — співучий перс,
є тут Блок десятитомний,
і Бодлера томик скромний,
і Ахматова-Горенко,
і Антонич, і Костенко
(всі давніші збірки Ліни),
і аж два томи Марини,
ну, Цветаєвої, звісно...

Їм було у місті тісно,
а на дачі — саме враз,
і тепер в зимовий час
так за ними я вже скучив,

що в хурделицю прискочив
(рима, скажете, не та?).
Чай же вдався — смакота!
Та ще з медом, та із м'ятою —
аромат гуляє хатою...
Ну, підкину ще дровець,
чаюванню все — кінець!

А тепер закублюсь в ліжку
і за книжку, і за книжку...
Лампа світить. Гріє піч.
За вікном лютує ніч,
наче відьми всього світу
гру ведуть несамовиту,
а закохані чорти,
то нявчать, немов коти,
то з людськими голосами
в шиби стукають носами,
і гримлять серед юрби —
що це? Цинкові гроби?!
Прямо гоголівські жахи!
(Всі томи його у шафі,
поряд — Ніцше і Монтень,
їх беру я тільки вдень —
не нічне для мене читиво,
бо ледачий я, можливо).

Та мене не мучить страх,
бо надійний маю дах,
і надійне товариство
біля мене встало тісно.
Краще воїнство століть
тут за мене постоїть!
Що для нас зимові хуги?
Що для нас нечисті духи!?
Вище всіх земних потуг —
поетичний світлий дух!

Хай гуля відьомська тічка —
а зі мною книги й пічка,
і лежать в кутку поліна,

що нагадують коліна,
олівець є і папір,
і в чернетці — даний твір,
і приймач біля постелі
видає радіо-трелі
з Бухареста, чи з Афін,
чи з південніших країн...

Аж за північ сон у сажі
вийде з грубки і помаже
очі медом. У пітьмі
цезнуть вже в моїм умі
і зима, і буйний вечір,
і чийсь ревниві речі,
а приснитись білий сад
і півоній пишний ряд,
і зозулине кування,
і зоря вечірня рання,
у полях далекий грім...
І обірвемось на тім!

07.05.2010 р., станція Новотроянда

ТРАВНЕВИЙ ДОЩ

А дощ шурхоє в листі молодому,
а грім гуде над шелестом садів...
Серед весни і молодого грому
на всі сто весен я помолодів.

Хай не на сто, а точно — на півсотні,
неначе повернувсь до юних літ
і наче став поетом лиш сьогодні,
охоплюючи оком цілий світ.

Із завмиранням слухаю зозулю,
що пророкує віку без жалю.
Я за своїм минулим не сумую,
бо там я вже нікого не люблю.

Там пережив я не одну оману,
і не одна ще, може, жде мене...

Як сонце пробивається з туману,
так і печаль усяка промине.

Хоч радощі мої тепер не часті,
світ за очі за ними не піду.
Хіба у світі є десь більше щастя,
як слухать дощ в травневому саду?

25.05.2010 р.

ЛИПА ЦВІТЕ

На відомий мотив

Ви чули вже, «як липа шелестить».
— А як цвіте і пахне? — я питаю.
Від коренів до самих верховів
пахтить нектар, неначе серед раю.

Ні шелесту, ні руху, тільки дух
п'янкий і заморочливий до згуби.
Вся липа мліє, наче від потуг,
листочок кожний — як солодкі губи.

Це під вікном. А в ліжку у кімнаті
духмяна жінка ніжиться вві сні
і липою ввижається мені,
і плаває у райським ароматі.

09.06.2010 р.

* * *

Все рідше я душу маніжу,
на примхи все рідше їду.
Ось їду послухати тишу
в своєму старому саду.

Найперше схилюсь до кринички,
змочивши долоні і чуб.
А вже абрикоси й порічки
аж просяться просто до губ.

Люблю я садову роботу —
ану-мо косити траву!
До поту кружляю, до поту,
пітню — а значить, живу.

Отак я себе поманіжу,
забувши про книги й папір.
Приїхав послухати тишу,
а вештаюсь садом до зір.

І зорі під вечір, як сестри,
розважать мою самоту,
до хати усіх не завести —
під ними й засну у саду.

07.06.2011 р.

ЖАСМИН

У мене тут нема новин.
Черешня, правда, підоспіла,
а ще в саду зацвів жасмин —
немов упала хмарка біла,

і хтось пархумів пригорщ з п'ять
із неба вихлюпнув над нею...
І неземна ця благодать
в саду моему є моєю.

За цю красу, за цей жасмин
усе я світові пробачу!
Цвіте жасмин, а я один,
на жаль, один його я бачу.

08.06.2011 р.

ЗЕЛЕНА ГАВАНЬ

У місті світ здавався немилим,
а сад ураз розвіяв біль:
мене зустріла груша біла,
немов вітрило серед хвиль.

Чого ще треба? Влади? Слави?
Простого затишку в сім'ї?
Зеленим морем грає травень,
де очі плавають мої.

Туте вітрило серед саду
від бджіл аж гнеться і гуде.
Я тут найвищу маю владу
за всіх богів, за всіх людей.

Тому, що родич я навіки
тут кожній гілці й корінцю,
я в світі став рівновеликим
самому світу і Творцю.

І навіть смерть мені байдужа —
коли, і як, і де впаду...
Заворожила біла груша
в зеленій гавані, в саду.

09.06.2011 р.

СПЕКА

Спека. Все літо спека.
І піввесни теж.
Сонце, навіщо з глека
живицю ллєш?

Якщо не дощу, то граду
сипни із блакитних долонь!
Вижити лиш винограду
вдасться в такий вогонь.

Душе моя виноградна,
бийсь до найглибших вод!
З космосом щось неладно:
сохне і сад, і народ...

Цинковий цебер криничний
всіх не зволожить площ.
Землю спасе лиш космічний
всеукраїнський дощ!

18.06.2011 р.

ЛІТНЯ ЗЛИВА

Посеред спекотної млості,
коли вже нічому не рад,
давно незахожа гостя
до мене заглянула в сад.

Хоча крізь прив'ялі дерева
я лик її бачу не весь,
та знаю: прийшла королева
розпечених літніх небес.

Вже грім сповіщає про диво,
а сонце сховалось ясне,
і все полонила злива —
і небо, і сад, і мене.

Ховатись не стану я в хаті,
дивитимусь, знявши бриля,
як плачуть дерева раді
і морем хлюпоче земля,

як злива танцює завзято
під бубни небесних музик,
розвісивши наче до свята
над світом найкращий рушник.

20.06.2011 р.

ДАЧНЕ БАГАТСТВО

(Іронічний етюд)

Не такий я вже бідний
у своєму саду,
господарство солідне
при садибі веду.
Найдивніші персони
тут, звичайно, кроти:
як малі терикони —
всюди їхні сліди.

На шпаківні синиця
подає голосок,
і прибудна куниця
ловить тут ящірок.
Із гайочка малини
часом виповзе вуж,
а їжак голкоспинний,
в серпні лізе до груш.
Добре слово промовлю
про сільських горобців —
із якою любов'ю
чистять сад молодці!

Ось кого не люблю я —
комарів — як війни,
і шепчу *алілуя*,
коли зникнуть вони.
А хрущі в час цвітіння
навіть гірші за град,
хробаки все коріння
поїдають підряд.

Тільки бджоли весняні
для дерев — божий дар,
від роботи аж п'яні,
п'ють солодкий нектар.
Я з підвалу тим часом
свій нектар дістаю —
добре з бджолами разом
погудіти в раю!
Груші — білі хмарини,
вишні — наче в меду.
Найсвітліші години
я живу у саду.

Як в тільняшках матроси,
сновигають джмелі,
і гуртуються оси
в яблуневім дуслі...
А шпаки — ну й пірати! —
налітають весь день —

лиш встигай відганяти
від поспілих вишень!
Хоч стовбич, як опудало
у широкім брилі,
щоб плодів не паскудили
розбишаки малі!

Ще у мене гостює
кіт сусідський Пушок,
на мишей не полює,
лиш хвилює пташок.
А мишва аж під зиму
в дім шукатиме путь —
як війну я вестиму —
іншим разом, мабуть.

Згадаю краще перегуки
зозуль у теплому маю
і солов'їв любовні муки,
які посилюють мою.
Дива тут наче й не великі,
а дивосвіт із них таки.
Он навіть хижого шуліку
гуртом ганяють ластівки.
А ще ось диво: в час печальний
у теплі летячи краї,
над садом в'ють вінок прощальний
лелеки... Теж вони мої!

І навіть мандрівну ворону
я зачисляю до «своїх»,
коли сідає із розгону
на дах, щоб дзьобати горіх.
А заєць як у сад пролазить
через густу сталеву сіть?
Тремтить, як спійманий карасик —
а розчиню я хвіртку — хвіть!

Отак я дещо вам про птахів
та іншу живність розказав.
Згадаю ще про гайдамаків —

нічийних, кинутих собак.
Якраз до мене лізе в гості
під огорожею (не десь!)
погризти викинуті кості
давно знайомий чорний пес.
Жує і дивиться в пів-ока,
як я в саду кошу траву.
Бродязі літо — не морока,
біда — у стужу снігову.
Як всяка твар і всяке птаство,
він не боїться, що приб'ю,
усі тут знають: я — за братство,
когось — люблю, когось — терплю.

А не терплю мурашок чорних,
які роями по землі
снують поважно, як барони,
бо є володарями тлі
і тим живуть, що тлю цю доять,
як дехто доїть нас, хохлів
(не ображайтеся, герої, —
не вас образити хотів,
а тих, хто звикнув бути тлею,
а не господарем землі,
всі біди котяться землею,
якраз з вини людської тлі).

Ну, про людей, напевно, досить,
бо я із них в саду один.
А чом сорока так голосить,
присівши злякано на тин?
Чи не про те, що хижий коршак
над садом колами літа?
Цей чорний хрест побачить кожен,
хто зараз в небо погляда.

А небо теж моє, і зорі
для мене визріють вночі.
Таку космічну неозорість
які ще мають багаті?
Сади небесні всім доступні,

та багачам якраз чужі,
бо перетворені на трутнів,
вони лиш бачать бариші.
Пардон! Я вбік завів розмову
від власних скромних володінь,
де я знайшов дзвінку підкову,
яку згубив крилатий кінь.

А сад дозрілими плодами
не тільки мій втішає зір:
сусіди з відрами-пудами
йдуть за гостинцями у двір,
несуть від мене абрикоси,
черешні, груші, виноград,
несуть, несуть, допоки осінь
до нитки не роздягне сад.
Але й тоді для птиць і звірів
є чим попастись у саду...
Тут, живучи з Творцем у мирі,
і вічний спокій я знайду.

Мій світ, як бачите, не бідний,
хоч все моє тут — не моє.
А раз я в ньому жити гідний —
і все кругом нехай живе*!

26.06.2011 р.

ВЕЧІРНЯ ЕЛЕГІЯ

Вже заховався день за садом,
і там тюльпаном догорів,
і зорі стиглим виноградом
мені поблискують вгорі.

Я вже прожив найкращі весни
і пережив вже стільки ж зим,
та я люблю цей світ чудесний,
хоч не такі ми юні з ним.

Обоє ми (овва!) минуці,
у нього, правда, довша мить.
Розтане все в космічній пуці,
все відцвіте і відшумить.

Згорить і сонце, й галактичне
намисто зоряне (чие?).
Це не біда, що все не вічне,
бо щастя в тім, що ми ще є.

Ще я ось чую гук зозулі,
і місяць срібло ле в мій сад,
і наче дні мої минулі,
закреслив небо зорепад.

Я вже не жду земної ласки,
і в серці теж закреслив зло.
Якщо і жаль чого, то казки,
в якій життя моє сплигло.

03.08.2011 р.

ГРОНО МІНІАТЮР

* * *

Як тільки легкий метелик
сів на бутон троянди —
враз пелюстки посипались, як сніг.
Із сумом я дивлюсь,
як молодість минає.

ДИКІ ГУСИ

Я ніколи по них не стріляв
і навіть зблизька на воді не бачив.
А навесні ось неводом летять —
і тягнуть мою душу за собою.

* * *

Під завивання вітру
так мені жаль дивитись,
як місяць тремтить на морозі.
Плащ на плечах у нього
надто дірчатий-зірчатий...

* * *

Чому на порозі старості
частіше за все у віршах
я ставлю не знаки оклику,
стрункі як юнацькі постаті,
а згорблені знаки? Як цей.

* * *

І персики згнили в моїм саду,
і спіла бера на землі зотліла,
і виплакав кизил червоні сльози...
Коли панує розлад у сім'ї,
ніщо ніде не миле й не солодке.

* * *

Я тепер — одиноке яблуко
на вершечку осіннього дерева.
А тому, мабуть, довго не падаю,
що удень я закоханий в сонце,
а вночі розмовляю із зорями.

* * *

Каланхое, столітник і кактус —
єдині живі створіння,
що люблять мене старого
в моїй холостяцькій квартирі.
І я їх, колючих, люблю.

* * *

Скільки в місті вогнів!
Та затьмарює їх
серпик місяця в небі!

2011 р.

ЯБЛУКА

Любив я жінку, наче спіле яблуко,
гадав, навіки полюбив, однак
в тім яблуці я не розгледів здалеку,
що серцевину вже точив черв'як.

Кого тут звинуватити, не знаю —
червивий плід, чи власну сліпоту...
В яких світах тепер шукати раю,
як не знайшов у власному саду?

Ох, яблука! Ох, ці спокуси райські!
Вони завжди з бідодою на межі.
Старий поете, ти тепер старайся
оберігати яблуко душі!

10.01.2012 р.

ВЕЧІРНЄ ВОГНИЩЕ

Вечірнє вогнище осінне
в саду тріпоче, мов крило.
Вгорі пташине голосіння
кудись на південь пропливло.

А до вогню мої дерева
зійшлися колом у танець.
Калина, наче королева,
вдягла рубіновий вінець.

І навіть груша темнокора
зняла з плечей туман, як шаль.
Як літо промайнуло скоро!
Як золотих деньочків жаль!

Це мій останній бал із садом
біля вогню серед пільми
перед мертвотним снігопадом,
перед обіймами зими.

Мої дерева напівтінні,
я теж із вами — напівтінь,
ви, дорогі мої, не винні,
що вже прожив я час цвітінь.

А ви ще вибухнете цвітом
у теплі ночі весняні,
ви ще натішитесь літом —
а в мене лиш зимові дні.

Мені осталось впасти плодом
на золотий від листя ґрунт,
простившись з вами, як з народом,
якому я віддав свій труд.

Отут згоріти б у племінні,
а не сконати у гнитті!
Хай від вогню ми — напівтіні,
але напів-і-золоті.

09.02.2012 р.

* * *

Догорає в саду гілляччя,
пригасає денна суєта,
тільки жевріє попіл гарячий,
як у згадках прожиті літа.

Чи буває життя щасливим,
я не знаю, бо так не жив.

Неможливе здавалось можливим,
наче хтось це наворожив.

Я зростав бур'яном біля шахти,
що гуділа край селища в нас,
було важко у світ вирушати,
у задимлений вріспи Донбас.

Та покинув я в пошуках слави
все, що знав як свою п'ятірню:
і нічні заводські заграви,
золотисті поля, і стерню.

Мандри стали мені за школу,
все на світі я знати хотів.
А що правду любив я голу,
то в житті діставав чортів.

Нині роки мене змінили,
спопелів мій хвилястий чуб,
Я найвищих висот не осилив,
і нікому тепер не люб.

Що про щастя тепер гадати,
коли спалено купу літ?
На могилі поставлять лиш дати,
між якими я бачив світ.

22.04.2012 р.

ЕЛЕГІЯ ПРОЩАННЯ

У теплий час зеленого розмаю
мене гукнула саду благодать.
Але чомусь і тут посеред раю
усе частіше став я сумувать.

Дивлюсь на квіти — начебто прощаюсь,
зриваю плід — немов в останній раз.
Налив вина сьогодні замість чаю,
але й вино вже п'ється, наче квас.

Понад усе я дорожив любов'ю
і вигоді кивав лише здаля,
а все здобуде силою і кров'ю
тепер в мені холоне «до нуля».

Холоне неприкаяне кохання,
і рідний дім не гріє як колись.
Тополі, як високі поривання,
шепочуться, що я вже натомивсь.

І на землі мені вже стало тісно,
і кличе в далеч запах долину...
Якщо й грішив, то каятися пізно,
якщо й любив, нікого не верну.

Ні сподівань рожевих на світанні,
ні літ щасливих вже не повернуть.
Все ж не клянущи дні свої останні,
лишаючи слова на незабудь.

Кому я залишаю сад словесний?
Кому впадуть плоди його до ніг?
Йому віддав я всі найкращі весни,
зростив його, а друзів не зберіг.

Лиш горлиця тут гомонить зі мною,
на всохлій гілці тужно гудучи,
та з місяцем я часом душу гою,
під хатою засидівшись вночі.

Простіть мені, колючому, мов кактус,
усі, кого я тут не долюбив!
Ви думаєте легко це — прощатись
під шепіт саду й гомін голубів?!

01.06.2012 р.

У КОЛІ МУЗ

1. ЛІТЕРАТУРНА ГАЛЕРЕЯ

ПРОМЕТЕЄВА ЕСТАФЕТА

Коли вогонь, як естафету,
з Олімпу виніс Прометей,
він передав його поетам
нести по черзі до людей.

Титан відмучився на скелі,
але не каювсь, не ридав,
і всі страждання невеселі
поетам також передав.

Було, було їх за Уралом!
Було, було на Колимі!
Хоч і таких було немало,
які страждали у корчмі.

Томились інші під вінцями,
згинався хтось від нагород,
проте гордився лиш борцями
вогнем освячений народ.

І я, старий, ту іскру Божу
не за дзвінку несучу платню
і розкажу, що тільки зможу,
про товариство по вогню.

Мої роки — тому спонука —
про всіх сказати без прикрас.
Заримувати — то не штука,
зігріти словом — в самий раз!

12.02.2005 р.

ВЕСЕЛИЙ ПРОРОК

Тріщали-рушилися царства,
лилася кров, не тихнув гам,
але, зневаживши митарства,
жив не сумуючи Хайям.

Він над усе любив науки,
свою Зухру*, свої пісні,
а ще любив похмілля муки
гасити вранці в чайхані.

Хоч і мечеть була під боком,
він вірив тільки в свій калам**.
І життєрадісним пророком,
як в небі зірка одинока,
через віки моргає нам.

1965 р.

ДО ІВАНА ДЗЮБИ

Є лицарі з відкритими забралами,
що бій ведуть не за глухими брамами.
Їх одиниці, проти них — орда,
над ними вічно матінка рида.

А ти, земляче, теж підняв забрало,
щоб у Вітчизни душу не забрали,
і кличеш, кличеш приспаний наш рід,
бо вже благословляється на світ.

Чому ж довкола тихо так і голо?
Час і мені підняти забороло!

1968 р.

* Зухра — ім'я дружини поета.

** Калам (тюрк.) — перо.

ВАСИЛЕВІ СИМОНЕНКУ

Слава безтямному щастю!
Слава великому болю!
Розуме, серця не застуй —
хай набунтується вволю!

Серце ще здатне гратись,
падати в трепетні руки,
здатне на більшу радість,
здатне на більші муки.

Скільки на світі блакиті!
Скільки пекельної туги!
Я помираю щомиті —
і воскресаю вдруге.

Крають нічні блискавиці
чорну безодню неба.
Друзі мої, подивіться,
як спалахати треба!

Серце ще здатне гратись,
падати в трепетні руки.
Пий до кінця свою радість!
Пий до кінця свої муки!

11.11.1970 р.

ЛЮБОВ Т. ШЕВЧЕНКА

Хоч доля відчиняла двері
йому й до наймички Ликері,
і до князівни у альков,
Тарас там щастя не знайшов.
Його зігріла, наче сина,
любов довічна — Україна.

1978 р.

ПЛАЧ

По Григору Тютюннику

Колосково високий Григоре,
хто без тебе нам поле виоре —
та так глибоко, та так широко?
Степ сумує без слова щирого.

Пролітатимуть гуси із вирію,
твое поле крильми переміряють,
три зозулі в гаю куватимуть,
звідусіль тебе виглядатимуть.

А тебе уже в землю закопано,
ти обнявся із нею закохано.
Шепотить вона стиглим колосом,
твоїм голосом.

1980 р.

ЛИСТ

До Ліни Костенко

Мов крізь асфальт — трава,
мов крізь бетон — бамбук,
пробився голос Ваш через вертепи мук.

Орли перевелись, общипані як слід,
і тільки Ви крилом прикрили рідний світ.

Прокляв би я добу — цей атомний шабаш,
якби не прозвучав живучий голос Ваш!

17.10.1980 р.

ДО ПУШКІНА

«Не торговал мой дед блинами...

В князя не прыгал из хохлов».

О. Пушкін. «Моя родословная».

Так, так, славетний Олександрє,
хохли робили дивні мандри,
і дуже рідко — у князі,

частіш тонули у грязі.
А ти, щасливчик, із арапів
потрапив теж до роду графів
і так підніс московський дух,
що й досі п'яний від потуг!

Ну, правда, ще Микола Гоголь
Москву прославив, як нікого,
хоч сам хохлом був. Тож хохли
теж, бачиш, варті похвали!
І як без них тепер Росія
усі поля свої засіє?
І ким заселить всю Сибір,
і той Алтай, і той Таймир?
Нам українцям вже доволі
в чужому горбитися полі!

Це наші репані князьки
в Москву ще їздять по цяцьки,
хоча вони такі вже наші,
як і князьки на вашій паші.
Неначе коні у вівсі,
ділки пасуться на Русі.

Для них, завваж собі, поете,
вже не потрібні еполети,
ні наших віршів філігрань,
ні висота дворянських звань,
бо нині важать не погони,
а награбовані мільйони.
Такі-то нинішні барони!
Ці не дадуть вже на Русі
хохлам стрибати у князі!

Що, Олександр, маєш втіху?
Ми теж радіємо потиху:
державу маєм, як-не-як,
та гендлярів, немов собак.

12.01.1995 р.

ДУХОВНИЙ ДРУГ

*Пам'яті Андрія Хименка,
автора трилогії про Івана Сірка.*

І сад родив у нього рясно,
і не один водився друг,
і жнив діждав, та сили згасли —
і відлетів козацький дух.

О, скільки літ той дух гасили
тюремні мури там і тут,
а Бог живив джерельні сили,
живив його писемний труд.

Ще тільки засвіти свободи
над рідним краєм зайнялись,
ще не розбіглися заброди,
що з нього кров пили колись,

а він пішов у землю-неньку,
щоб слухать трави степові,
щоб розказати Симоненку
про все, про що мовчать живі.

А я пригадую розмови,
мені дорожчі всіх скарбниць,
коли злітали в нього брови
над карим полум'ям зіниць.

На крилах духу теж злітав я —
донецький хлопець-відчайдух...
Пішов, укритися різнотрав'ям
духовний вчитель мій і друг.

Такого друга не здобути
нічим у світі — це судьба!
Такої дружби не забути,
хіба що смерть мене зруба.

Вночі прислухаюся часом
і вчую попри далечінь,
як над могилою в Черкасах
копитом б'є самотній кінь.

ДО ПОЕТИЧНОЇ БРАТІЇ

Поети-браття, пасинки епохи,
у нас душа болить за отчий край!
А що ми вдієм, бідні скоморохи?
Така в нас доля: словом розважай!

Горлай, блазною на ринку, щоб почувли,
щоб натовп знав, що правда все ще є,
що в когось ще не спить сумління чуле...
Постогнує ночами і моє.

Ми марили всесвітнім землетрусом,
і він струснув Карпати і Кавказ.
Із нас не кожний вигранився Стусом,
хоч в кожному віддунює Тарас.

Як рано відштормили всі майдани!
Як полиняли в душах прапори!
За будаву гризуться отамани —
не добереш: святі чи шулери.

Спливуть літа, спливуть царі-горохи
і наш народ розквітне між людьми,
і змінять нас молодші скоморохи,
і будуть теж печалитись, як ми.

Поет завжди і скрізь несвоечасний,
карається, бунтує і згаса.
А світ живе потворний і прекрасний,
прекрасний, як поетова сльоза.

9.12.2001 р.

ПОБАЧЕННЯ З ЛЕСЕЮ УКРАЇНКОЮ

1

Якби десь під Одесою
зустрілись ми із Лесею,
або в Криму на морі —
про що б ми, люди хворі,
поговорили з нею
у затінку алеї?

Мабуть, я без єлею
поцілував би руку —
її довічну муку,
заглянув би в пророчі,
як Світязь, чисті очі,
де в сонячних зіницях
дух Мавки промениться.

Хай не жахає декого
із хутора далекого,
мовляв, я нищу браму
до Лесиноного храму!
В її духовний світ
усім є вільний вхід.

Я Лесі розповів би,
які ми вели битви
за волю України,
випростуючи спини;

як більшовицька пошесть
нам влаштувала пошесть
небаченим терором,
страшним голодомором;

як у фашистську ніч
звелась Повстанська Січ
і першою з твердинь
була її Волинь.
Наш не настав би день
без Лесиних пісень.

Зустрітись з нею, звісно,
для кожного корисно.
До рук узявши книгу,
святкуйте радість тиху
у Києві чи в Луцьку,
якщо вам їздить трусько.

Але якщо ви спритні,
заможні, ще й амбітні —

зустріньтесь у Єгипті,
де Леся в холоди
ховалась від біди.

А нас звели дороги
на землях ближчих трохи,
рятує від халеп
і наш приморський степ.

Ішли ми узбережжям
у думках про прийдешнє,
дивилися на море,
де хвиля хвилю боре,
де золоте вітрило
до раю нас манило.
А тільки де той рай?
Америка? Сінай?

Помріяли ми з Лесею
та й розійшлися весело
за різними адресами
ще й по століттях різних
однако буревісних.
Сто літ — не перешкода,
була б духовна згода!

23.01.2005 р.

2

Якби з ребра цієї жінки
Бог українців сотворив,
ми не зникали б, наче інки,
не стали б кастою рабів.

Як блякнуть всі ті магдалини —
сліпі прибічниці Христа,
коли у небі України
нам сяє Леся, як свята!

Не ангелиця, не царівна,
не найщасливіша з людей —
вона по духу — богорівна,
як полум'яний Прометей!

22.12.2003 р.

ПРО РОБЕРТА БЕРНСА

Я прочитав, напевно, вп'яте
його письмо просте й багате.
Який джерельний в нього сміх!
Який невинний в нього гріх!

А ми все плачемо. Хіба
була ласкава з ним доба?!
Хоча у нас за комунізму
не поминув би й він трагізму.

Поет — це завжди Робін Гуд,
і світлий хист, і чорний труд!

29.10.2003 р.

КНЯГИНЯ ПОЕЗІЇ

Ахматова, Ахматова,
задумо листопадова,
близька мені, Ахматова,
печаль твоя агатова.

В ночах біліших інею
томилає ти княгинею,
княгинею-рабинею
величності Поезії —
то слава, то репресії.

А що, крім слави, радує?
А що те серце згадує?

Зійшла ось, наче квіточка,
Ганнуса-одеситочка
і біля моря змалечку
нагадує русалочку.

Ось в платтячку школярському
вона в Селі у Царському
віршує вже, спокушена
пером і тінню Пушкіна.

А ось вона — кияночка,
іще Горенко Ганночка,
струнка, граційна панночка,
погордлива дворяночка.

І скоро стане Анною,
на всю Росію знаною,
за всю Росію гнаною,
в Поезії княгинею,
вся в сумові, вся в інею.

11.11.2003 р.

НА БЕРЕГАХ

*«И очи синие бездонные
цветут на дальнем берегу».*
Олександр Блок. «Незнакомка».

Ріка така широка,
що вже й не видно Блока
на березі на дальньому,
де в мареві криштальному
темніє тополина,
як траурна пір'їна
в жіночій капелюсі...

Я Блока взяв у друзі
іще в юнацькій крузі,
і ось тепер не видно —
і так мені обидно,
і самотньо, й рідно
на березі життя.
Дружив без каяття!

12.11.2003 р.

МАНДРІВКА З МІЦКЕВИЧЕМ

*Після читання «Кримських сонетів» у перекладі
Максима Рильського*

Хоч всім нам родич пра-Адам,
я шану ближньому віддам:
полякові за родом.
І хоч з його народом
народ мій бився — ух! —
Адам — мій добрий друг.

Ми, завдяки Максиму,
блукали з ним по Криму,
здиралися на дах,
що зветься Чатир-Даг,
було нам теж незле
і на Чуфут-Кале,
й до ханського гарему
ми вдерлись, як нечеми,
та звідти всіх дружин
давно вже вигнав джин —
Москви зловредний син.

Де терли ми штиблети,
Адам в своїх сонетах
все гарно описав,
але не все сказав.
Які ми пили вина
в підвалі вірменина!
Яких ми пишних дам...
Та змовчу, бо Адам
ще скаже, що я — хам.

Згадаймо про дорожче:
про вміту кров'ю Польщу,
про в'ярмлену Україну,
куди думками линув
в печалі кожний з нас.
Не наш був день і час.

Але печаль — на потім!
Прощались ми у гроті
знайомця вірменина

в компанії рабина,
а також муедзина,
текла у котрих слина
при погляді на вина.
Ще караїм і грек
ділили наш чурек.

Адам пив повну чарку
за Єву-джан татарку.
І на коня ми з ним
пили за райський Крим,
за дружбу наших рим!
Які були ми фати —
не дасть мені збрехати
наш спільний друг Максим.

17.11.2003 р.

ДОРОГОЦІННА КНИГА

Я вже про Біблію писав,
що так люблю в ній чудеса.
Які високі там ідеї!
Які побожні там євреї!
Як полюбив їх їхній бог
Єгова, він же Саваоф!

Не знаю, користі чи лиха
дала нам більше давня книга,
але євреям Заповіт
поміг купити цілий світ.

22.11.2003 р.

ОРЛИНА ЛЮБОВ

*«Тричі мені являлася любов».
Іван Франко. «Зів'яле листя».*

Карпатський беркуте Іване,
віддав ти серце полум'яне
не красним дівам, хоч каравсьь
в любовнім полум'ї не раз,

як на пекельній сковорідці.
Овва! Жінки завжди призвідці
як наших злетів, так і мук.
На те Амур і носить лук!

Карпатський беркуте стосилий,
ти полюбив народ безкрилий
і, взявши під своє крило,
поцілував його в чоло,
у руки дав топір і молот,
і вже ні недруги, ні голод —
ніщо душі його не вб'є.
Ось де коханнячко твоє,
ширококрилий наш титане!
Воно ніколи не зів'яне!

29.12.2003 р.

ВИШНЕВИЙ АРОМАТ

1

Читаю стародавнього поета,
японського до того ж, а мені
він видається ближчим за мільйони
моїх сучасників.
Всесильний Божий дар!

2

Японіє, поезія твоя
мені сія,
як зорі в ріднім краї!

3

Землі японської поети,
ви — кореневий дух її,
і тим прекрасні!

4

Свій місяць — в Ісси*,
і свій — у Басьо*,
а сяють в обох по-японськи!

5

В цей час не тільки в нас,
і в Японії вишні цвітуть —
на весь світ аромат!

03.01.2004 р.

СПІВЕЦЬ АНДАЛУЗІЇ

Гарсія Лорка. «Лірика». Переклав Микола Лукаш.

Пісенним поезіям Лорки
повік не складу я ціни:
колись від словесної хлорки
мене рятували вони.

Оливи, гітари, гетери,
жандарми, хрести, мінарет,
вогнистий танок Петенери
і цокіт копит-кастаньєт,
і груді святої відтяти
у прожилках синіх небес,
і співи нічні гіркуваті
циганок із ликом грандес...

І більше нічого не треба —
до серця і так є ключі.
Іще хіба — ніж серед неба
і смерть від ножа уночі.

А ще — Лукашева робота —
іспанських рядків позолота.
О, як він уміло, без шворки
мене прихилив до Лорки!

09.01.2004 р.

* Великі поети, які жили у різних століттях.

ПОЕТ СВІТОВОЇ ПЕЧАЛІ

Ще поетом — піонером
я захворів колись Бодлером.
Побачив я потворність світу,
печаль у ньому скрізь розлиту,
нетривкість нашого життя:
вже при народженні — гниття.

Я і тепер ще наче бачу
в степу недавно здохлу клячу,
а біля неї Шарль Бодлер,
як дуже мудрий кавалер,
про смисл життя торочить милій,
знайшовши місце для ідилій.

Я теж писав у цьому стилі,
бо жив в імперії гнилій,
що з нас робила перегній,
і як бодлерівський мудрій,
я в думках про світобудову
втрачати став свою основу
і забувати рідну мову.

Та ось прозрів — і смерті чар
для мене згас, як вдень ліхтар.
Раб мусить думати про свободу,
про волю рідного народу,
співати думи, мов кобзар.
— *О ревуар**!
— *О ревуар!* —
я попрощався із Бодлером —
своїм наставником-партнером,
але завжди вітати рад
його при зустрічі, як брат.

10.01.2004 р.

УКЛІН

Хтось, може, молиться на книжку чекову,
а я вклоняюся Антону Чехову.
Поїдь в Італію, злітай в Японію —
він скрізь розсіяв свою іронію.

Відлуння волі дзвенить у Чехові,
як у козацькому моєму степові.
Це він з усмішкою в очах печальною
раба із себе весь вік вичавлював.

Уся Росія зійшлася в Чехові —
перед потопом — як у ковчегові.

11.11.2004 р.

ДОВЖЕНКОВА РІКА

Ані його майстерні фільми,
ні режисерська новизна
так не взяли мене в обійми,
як «Зачарована Десна».

Хоч де ті чари? Бідні хати,
суворий батько, древній дід...
А як він тепло змалювати
зумів цей світ, первісний світ!

І повінь — кривдницю велику,
що в села лізла, наче гадь,
і рідну бабу злозяику —
енциклопедію проклять...

З такою ревною любов'ю
писати можна тільки кров'ю!

Через просторище зелене,
де сонце гріє все живе,
Десна пливе в душі у мене,
з човном Довженковим пливе.

20.11.2004 р.

ДО РОКОВИН ПЕРЕПОХОВАННЯ

Ми розминулися зі Стусом,
в Донецьку стрівшись молоді.
Я ще роками тліти мусив
у провінційній духоті.

І звідки бралися таланти,
коли довкола дим і шлак?
У ріднім краї емігранти —
ми все ж виходили на шлях.

Я оглядався невідв'язно
на бідну матір, бідний двір,
я оглядавсь на батька-в'язня,
що вже угноював Сибір.

А Стус пішов безкомпромісно,
кивнувши друзям і рідні.
Услід дивилася Вітчизна,
як танув він удалині.

Тепер гурти лауреатів
толочать грішний наш Парнас,
хоч з них малюй іконостас,
та я вклонюся тільки даті,
коли Василь вертав до нас.

...Людська ріка в мороз пливтиме,
пливтимуть три сумні труни,
а в них — суворі побратими
із віковичної війни.

Ніяким греблям не спинити
ріки тієї владну путь:
на Україні наші діти
ще в еміграції живуть.

29.10.2005 р.

ПРИДВОРНИЙ ПОЕТ

«Поэт в России больше, чем поэт».

«Я — придворный поэт проходного двора».

Є. Євтушенко.

Любив тебе я, Євтушенку,
за українське наше «енко»,
за поетичний дефіцит,
гостріший за апендицит,
любив твою словесну гонку,
як недоступну всім «тушонку»,
яка будила апетит.

А ти аж сяяв на естраді,
немов фанфара на параді,
під схвальним поглядом ЦК,
бо грав ти роль більшовика,
і бригадира із заводу,
і сурмача всього народу,
і навіть часто за кордон
ти виривавсь, як чемпіон.

Любив і я тебе, любив,
та десь любов ту розгубив,
коли здали в Росії нерви,
коли з'явилися консерви,
коли мордатий ССРСР,
попивши крові з нас, помер.

Амінь! Туди йому й дорога!
І ти, Євгене, скис, їй-богу,
ти наче був давно-давно,
немов із Чапліним кіно.

Ще десь у Курську чи в Одесі
тебе ще, може, *читут* у пресі.
Або у Києві Гордон,
немов усміхнений пітон,
тебе ось вивів на аркані

поблазнювати на екрані,
немов туземця з Сомалі.

Сумне, панове, *се ля ві*!
Невже сумніше у Москві?

14.12.2007 р.

ШАЛЕНСТВО

*«Вскрыла вены: неостановимо,
невосстановимо хлещет жизнь.
Подставляйте миски и тарелки!»*
Марина Цветаева

Гордючку, істеричку,
з чужого саду птичку,
роками вже віддалену,
подіями завалену —
чого ми знов читаємо,
чого ми знов світаємо,
читаючи Цветаєву?

Пташа з гнізда Волошина —
грайлива, заморожена,
з пожадливими генами,
із голубими венами,
готовими до леза —
шалена Поетеса!
(Без крові — не життя,
все інше — то гниття).

Вона — вся Пастернакова,
вся Рількова, Булгакова,
на Пушкіна голодна,
з Єсеніним холодна...

Чого її душа
для мене не чужа?
За неповторний стиль?

Чуттеву заметіль?
За біль, мабуть, за біль.
І за натхнення Боже —
без нього все негоже!

19.12.2007 р.

ДО ПОЕЗІЇ

Пробач, Поезіє! Весь вік я на сім'ю
робив, як віл, аби були всі ситі,
і лиш тепер тобі я віддаю
останні сили і останні миті.

Ми всіх і все покинули без зла
і пізньої осінньої години
долаємо удвох морські глибини,
а честь і совість — наші два весла.

І пливемо від берега все далі,
не лічачи ясних і чорних днів,
аби із дна добути десь коралі
ніким іще не висловлених слів.

29.04.2012 р.

2. У СУМІЖНИХ МУЗ

БАЛАДА ПРО ДВІ СКРИПКИ

Володимирові Івасюку

Ой, зробив хлопчина та й дві красні скрипки,
поділив надвоє снів своїх красу:
що перша скрипка — біла лебідка,
а друга скрипка — вечірній сум.

Закохались в нього дві сестри весною,
одна — мов та нічка,
друга — наче день,
перша просила грати сумної,
друга бажала веселих пісень.

Одна сміялась, плакала друга.
Гей, поєднались радість і туга!
Гей, поєднались в очах дівчини,
мов у двох скрипках, ночі і днини!

А як розійшлися ті пісні луною,
він замовклі скрипки сестрам двом віддав —
кожна дівчина стала вербою,
легінь між ними явором став.

Залишив на світі дві чарівні скрипки,
залишив на світі снів своїх красу:
що перша скрипка — біла лебідка,
а друга скрипка — вечірній сум.

Там, де став явір понад пляями,
знову я чую відлуння пісень:
одна верба співає ночами,
друга верба співає удень.

Одна сміється, і плаче друга.
Гей, поєднались радість і туга!
Гей, поєднались в очах дівчини,
мов у двох скрипках, ночі і днини!

Червень 1971 р., Чернівці

ВІДЛУННЯ ГРОМУ

Якби не Людвіг Ван Бетховен,
для мене світ не був би повен,
я не пізнав би всього огрому
людського духу — відлуння грому,
і не пізнав би за життя
такої гами почуття.

Велична музика, велична,
мов не земна вже, а космічна!
Лиш геніальний відчайдух,
утративши навіки слух,
творює міг звуки дивовижні,
немов змагався зі Всевишнім!

І хоч тепер аж до зірок
молотять ритми *поп і рок*,
хоч примітивні голосочки
нявчать котами з теле-бочки
і підвиває їм, як пес,
обездуховлений прогрес —
мене щораз від цих страховин
рятує думка: є Бетховен!

06.01.2005 р.

ВЕЛИКИЙ СКАЛЬД^{*}

Яка то вітха слухать Гріга!
На серці зразу тане крига.
Його мелодію варязьку
я завжди слухаю, мов казку
про вже забутий милий край:

приморські скелі, бідний гай,
у горах стежка і хатина,
куди вертаюсь я в сивинах,
вертаюсь в юність, як Пер Гюнт**.

У чому річ?! Норвезький ґрунт —
а наче пагорби Дніпрові,
де бродять привиди казкові,
де і Аскольд лежить в діброві,
між іншим. Висновок один:

нехай ти турок чи мордвин,
хай бозна-звідки ти чужинець,
чи, може, брат наш українець —
люби свій край, як Едвард Гріг —
і світ впаде тобі до ніг!

07.01.2005 р.

* Скальд — давньоскандинавський поет-співець.

** Пер Гюнт — головний герой музичної драми «Пер Гюнт».

БУКОВИНСЬКА ЗІРКА

Софії Ротару, співаці.

Дав Бог мені дар чи покару:
наспівую, що б не роблю.
Я скрипку люблю, а до пари
і голос Ротару люблю.

Молдавське дівча з Буковини
зі скрипкою в грудях зросло.
Як радував спів солов'їний
і Київ, і кожне село!

Яка тоді юна плеяда
із гір задзвеніла струмком!
Цвіла українська естрада
усміхненим Івасюком.

Та рано забула Софія
відлуння карпатських трембіт.
Манила, манила Росія
співачку до власних орбіт.

Не раз ті московські візити
дивився блукалець Марсюк.
Чим більше там сипались квіти,
тим рідше їх слав Івасюк.

Ех, що вже ставати на дибки!?
Все в'яне, щоб квітло нове.
Ще пісня моя про дві скрипки
в Софїїних грудях живе.

08.01.2005 р.

АНАТОЛІЮ ПАШКЕВИЧУ

В день поховання

Ось і пішов ти, Анатолію,
лишивши копію в труні.
Але твою пісенну колію
час не сховає в бур'яні.

Життя любили ми, колишні,
і твій любили хороспів
про смуток маминої вишні,
про гомін згорблених степів.

Колись єднали нас у колі
веселі келихи вина.
З чиєї це лихої волі
скликає вже сумна труна?

Вона подібна до футляра —
хай там лежав би контрабас,
чи твій баян, або гітара...
А ти — у кожному із нас.

Ми всі складемо зомлілі крила,
питання лиш: коли і як.
В Черкасах ще одна могила
для мене світить, як маяк.

11.01.2005 р.

КАРМЕН

Життя без музики — не все,
життя без музики не гарне.
Тому-то нам явивсь Бізе
і разом з ним влетіла Кармен.

Під перестуки кастаньєт,
під водоспад шовків на стегнах
в нас прокидається поет
з хаосу пристрастей буденних.

Але мистецтво — ще не все,
не всі ще наші забаганки.
І кращу з них нам дав Бізе —
кохання вільної циганки!

06.11.2005 р.

ФРАНСІСКО ГОЙЯ

Роздуми над серією картин «Настрої»

1

Не знаю я, чи Гойя — гой,
але в малярстві він герой!
З яких душевних темних сховищ
на світ виводив він страховищ —
таких попів, таких чинуш,
такий букет пропащих душ!?
Аж дивно, що його чорти
з чортами Гоголя — брати,
дарма що різні паспорти.

Та ось малює Гойя маху* —
і нечисть всю змітає махом,
іспанка сяє, як алмаз!
Ну що сказати? Ас є ас!

Я часом в гості кличу Гойю
і біля нього душу гою.

06.01.2005 р.

2. «НЕМАЄ ДОПОМОГИ»

Що з тобою зробили, істино?
Одягли у блазенський ковпак,
рогачем твоє горло затиснули,
щоб живого словечка не писнула
серед тічки людино-собак.

Відіснились тобі кастаньєти —
у мотузці затерпла рука.
Вже не буде крилатого лету:
хоч супутники є і ракети,
ти ж посаджена на віслюка.

Жде багаття в кінці дороги.
Звідки ждати тепер допомоги?
В обивателя совість німа.
Світ від шляху до сонця — тюрма.
Допомоги нема.

25.02.1968 р.

ЯВИЩЕ ПАБЛО ПІКАССО

Я у малярстві дилетант,
але впізнаю діамант
серед художницького краму,
що світову здобув рекламу,
як нині славу звуть по праву.

Експерименти Пікассо,
звичайно, *оч-чень харасо!*
Одна лиш «Дівчинка на кулі»
покаже скептику дві дулі,
«Герніка» теж ажіотаж
вчинила, кажуть, аж-аж-аж!

Але облишмо компліменти!
Реклама створює легенди
і ті шалені дивіденди,
які художник вміло стриг.

Я не кажу, що він із тих,
що славу виліпив з інтриг.
А слава *що?* Вона природна,
коли не більша за полотна,
а у поетів — більша книг.

Чужі для неї маскаради.
Недаром Пабло без бравати
із олімпійських верхотур
помітив Катрю Білокур,
селянку нашу з Божим даром.
Недаром заздрих їй, недаром!

07.01.2005 р.

РОЗДВОЄНА ДУША

Миколі Глущенку — художнику і розвіднику

Яких ще благ?! Живеш в Парижі —
малюй-твори собі у тиші
та завойовуй Монпарнас —
столицю муз — всесвітній клас!

І як попався ти, Миколо,
в тісні обійми ГПУ*?
Ти з них не вирвешся ніколи,
коли вже вліз у темну гру?

Шпигун — поет, шпигун — художник —
не з казки вимисел — ява!
В неволі скурвився не кожний,
а ти ж то — вільна голова!

В тій голові не лиш картини
незримий цензор погубив,
в тій голові від України
лиш клаптик неба голубів.

Але сльозиночка блакиті,
і дух відлиги, й саду цвіт
теж оживляли нас у світі...
Привіт, художнику! Привіт!

07.01.2005 р.

АНДРІЇВСЬКА ЦЕРКВА

Я не з церковних менестрелів
і не співець хрестів-розп'ять,
та церкві, створеній Растреллі,
я сходи ладен цілувать!

* ГПУ (скороч., рос.) — Государственное Политическое Управление — радянська карально-розвідувальна служба, резидентом якої у Парижі був М. Глущенко.

Тоді ще рухалися возом,
авто не знали і ракет —
злетіло чудо над узвозом
до невідкритих ще планет!

І недарма сюди, як в Мекку,
йдуть малярі з усіх округ.
Іду і я в мороз і спеку,
щоразу знявши капелюх.

08.01.2005 р.

МЕЛОДІЇ ДУШІ

Я знаю романси циганські
і грецькі пісні награв,
та наспіви наші купальські
я слухаю, наче в раю.
*«Ой, на морі хвиля, при долині роса,
стороною дощик іде...»*

Ціную я звуки болгарські,
люблю італійський спів,
а ось мені думи кобзарські —
як вольная воля степів!
*«Ой, Морозе, Морозенку, ти славний козаче,
за тобою, Морозенку, вся Україна плаче...»*

Як час помирати настане —
немає розради на те —
хотів би я чути востаннє,
як дощ стороною іде.

25.10.2006 р.

ЧОРНИЙ КВАДРАТ

* * *

«Чорний квадрат*» — це, звісно, крик модерну.
Мені ж миліший в полі килим дерну!

* Картина художника Казимира Малевича.

* * *

Модерн частіше — гра в дитячі «класики»,
якщо вона відірвана від класики.

11.02.2012 р.

САМОЦВІТИ

Я був відмінником у класі,
вбирав, як губка, все нове,
та тільки класика в запасі
тепер у мене. Хай живе!

І хай усі космополіти
дзижчать на вухо чорну муть,
але духовні самоцвіти,
як небеса, для нас цвітуть.

Віват, Бетховене тривожний!
І славен будь, Чайковський, теж!
І як без хліба жить не можна,
так без краси не проживеш.

Читаю, слухаю і мислю,
наука жодна не чужа.
Краса — не формули, не числа,
вона якраз і є душа.

13.01.2013 р.

САТИРИЧНИЙ ЗОШИТ

(Епіграми, народії)

ДО КОЛЕГ

Ну, досить співать про агонію,
сумні українські співці!
Іде за безладдям гармонія —
вже видно її промінці.

Не треба дивитися скоса
на волю, мовляв, не рідня.
Чи жаль вам радянського проса,
що вам підсипали щодня?

Можливо, московська казарма
теплішою дещо була.
Співали ви в ній не задарма
на грані добра і зла.

Так, важко тягти з-під руїни
skalічені душі, брати.
Ми вічність ішли до Вкраїни,
і треба ще трохи пройти!

1998 р.

ПРО КНИЖКУ М. БАЖАНА «ДОРОБОК»

Якщо уб'ють десь читача
не з допомогою бича,
ножа чи пістолета,
а книгою поета —
винить у тому Бажана
лише наполовину:
допомагав сам Сатана
зліпить таку цеглину!

01.05.1980 р.

КРИТИК-СУМІСНИК

Я не скажу, що О. Килимник —
звичайний здирник і калимник.
Та чи займає хто задарма
в літературі пост жандарма!?

09.02.1981 р.

* * *

Кажуть, слава — велика підмога.
Як на мене, то стимулом є:
голі стіни, холодна підлога
і родина, що їсть і п'є.

1981 р.

МОВНІ ВІДКРИТТЯ

*«Благословляю і приємлю
чийсь такі принадні небилиці...
І вірю: мову вигадали птиці».*

Григорій Коваль

Ми теж повірили у ваші небилиці,
та роздуми нас далі понесли:
якщо вже мову вигадали птиці,
то вірші, мабуть, винайшли осли.

20.09.1982 р.

ПОГЛЯД СТІЛЯНОГО

Хто це сказав, що жінка
для чоловіка — женьшень?
Жінка — частіше гвинтівка,
а чоловік — мішень!

1985 р.

ЧОРНОБИЛЬСЬКА СЕРЕНАДА

Трагедійно-іронічна

Ніч наступає, зустріч на часі.
Вийди, кохана, у протигазі!

Досить ховатись днями у хаті,
вийди, кохана, у спецхалаті!

Вийди, дівчино, вкутана светром,
я вже чекаю із дозиметром!

Підемо, мила, в луки зелені,
приймемо дозу в кілька рентгенів!

Слід скористатись, люба, моментом,
доки не став я ще імпотентом!

28.05.1986 р.

ГРОШОВИТИЙ

Коли він був не грішний,
ходив тоді безгрішний.
Тепер він із грошима,
з нечесними очима,
з очима хитро-злыми,
з грошима немалими.

Герой моєї повісті —
поет, що зрадив совісті,
і не простий карасик —
комуністичний класик.

31.07.1987 р.

ІСТОРІЯ ХВОРОБИ

Зігнув його радикуліт
через просте недбальство:
лизав він п'яти безліч літ
усякому начальству.

Але могло і в інший бік
його переламати,
бо перед меншими любив
він пузо випинати.

1987 р.

НЕ З ТОГО ГАЮ

«Я — син гаїв, я — Сингаївський!».
Микола Сингаївський

Звичайно, є такі гаї,
де ще співають солов'ї.
але найбільше тих гаїв,
що плодять тільки холоїв.

А ти з якого гаю?
Ти б уточнив, Сингаю!

28.07.1988 р.

МЕМУАРИСТ

Невдаха колись з видатними дружив,
п'ючи з усіма, він усіх пережив,
і сам уже слави зажив видатного,
бо спогади пише про тих, з ким дружив.

12.08.1988 р.

НЕПОРОЗУМІННЯ

*Надії Кондаковій — московській поетесі,
перекладачці моєї книжки.*

Сказав я правду. Стиште галас!
В нас різні погляди на зло.
Якби нічого не траплялось,
самого світу б не було!

09.09.1988 р.

ЯНУС

Справа глянеш — наче родич
Вігаль Коротич,
а глянеш зліва —
ділок із Тель-Авіва.
У нього винятково
продажне кожне слово!

1991 р.

ДО УКРАЇНСЬКИХ УРА-ПАТРІОТІВ

Облиште гамір! Облиште гонор!
За що ви хвалите народ?
За те, що він — найбільший донор?
Кому потрібний цей рекорд!

20.02.1995 р.

ПРО РОЗЗБРОЄННЯ

Віддали ми ракети. А нащо?
Ми без них вже тепер, як без рук.
Чи віддав би наш мудрий пращур
ворогам свій найкращий лук?

В отаманів забракло кебети,
кожний чесний, немов немовля...
Над Печерськом — салютні ракети,
а в Чорнобилі воля гуля.

07.03.1995 р.

ОДА НАВЧАННЮ

Я, мабуть, і дня не прожив без науки,
до неї тяглися і розум, і руки.
Ще з пелюшок ми виходимо в путь
вивчати планету, як мамину грудь.
А потім до знань припадав я у школі,
немов до колосся в колгоспному полі,
а ставши студентом, у колі дівчат
пізнав я любові оманливий чад.

І згодом вже вчився у першому шлюбі,
а це вам не танці в районному клубі,
і другий мій шлюб — не простий інститут:
і лекцій багато, і строгий статут,
і все тут здається до болю знайомим,
та пізно іти ще за третім дипломом.
Одне я збагнув, студіюючи шлюб:
«Не трать, куме, сили, коли ти не люб!»

Як часто гордуємо ми вчителями,
самі до науки не маючи тями!
Та я не ганьблю вас, мої вчителі:
ні вас, малороси, ні вас, москалі,
ні вас, хто не раз мені ставив підніжку,
ні вас, з ким науку проходив у ліжку.
У кожного вчителя власні слова,
бери і просіюй — на те й голова!

Своєю я вам похвалятись не буду,
бо важко і сам вибирався із бруду,
і маю, можливо, єдину з чеснот:
я зверхньо не пирхав на бідний народ.
Нехай я — недоук, нездара, крутій,
зате я не з класу духовних повій.

А їх розвелось, розплодилось — ой леле! —
не стільки на вулицях, скільки на теле —
на радіо — хвилях, у владних конторах,
в буржуйських газетах, в безбожних соборах.
Ну, де не поглянеш — зажерлива тля!
Коли вже очиститься наша земля?!

Однак я збиваюся, друзі, на прозу.
Тож змінимо тему, по-їхньому — позу!
Тим паче, в годину земних потрясінь
приємніше сонце згадати, ніж тїнь.

З усіх вчителів найдорожча і вічна
це ти, моя вчителько — Музо лірична!
В найважчі години життєвих стихій
мене рятував твій духовний напій.
Коли я відбуду земні свої строки,
оставлю у світі лиш вірші-уроки,
розкажуть вони для нащадків моїх,
чого я у Музи навчитися зміг.

Нащадки-брати, не судіть мене строго,
весь вік я учився і прагнув нового!
І вмру я, напевно, якоїсь весни,
якщо не помічу кругом новизни!

30.10.2000 р.

НОВО-СТАРО-КОЗАЦЬКА ЗАСТОЛЬНА

Іронічна

Гей, за волю піднімаймо чари!
Хай гуде банкет на цілий світ!
Що для нас червоні яничари?!
Що тепер для нас москаль і жид?!

Ех, допались ми до оковитки,
аж двоїтись стала булава!
Пропили ми за ніч все до нитки,
і тріщить нещасна голова.

Щось не видно волі — тільки чвари,
у тумані весь немилий світ,
і сміються клятї яничари,
і бариш гребуть москаль і жид.

Де взялась така лиха година —
вже продати нічого навкруг?!
Лиш стоїть край шляху Україна
і стримить в землі іржавий плуг.

10.12.2001 р.

ДІТИСЬ НІДЕ

*Леонідові Череватенку — голові
Київської організації письменників*

Дітись ніде, Леоніде,
треба плуга нам тягти,
і від правди дітись ніде:
ми обоє вже діди.

Час орати, час полоти —
хліб дається недарма,
та громадської роботи
всі бояться, як ярма.

Той є членом академій,
той не злазить із трибун,
той згинається від премій,
той пиячить, як дикун.

Дітись ніде, Леоніде,
треба плуга нам тягти,
і від правди дітись ніде:
ще міцненькі ми діди!

26.02.2002 р.

ВІДГУК НА КНИЖКУ ЛАУРЕАТА

Твоя поезія — претензія.
Оце і вся моя рецензія!

2003 р.

ДО НАШИХ АРХІМОДЕРНІСТІВ

«Якби ви знали, паничі...»

Тарас Шевченко

І не пани, й не паничі,
ішли б ви, хлопці, в циркачі,
щоб почуватися при ділі
серед мистецької артілі!

А ви рядки незрозумілі
в журналах строчите. Кому?!
Відомо Богу одному
та, може, дядьку із Нью-Йорка,
в одній руці якого — шворка,
а в другій — грошовий мішок —
ловити душі, як пташок.

Ну, й рясно наші віршотворці
висять на тій всесвітній шворці,
висять голівками униз,
а ноги зв'язані, як хмиз!
Ото весь їхній модернізм!

На крихти клюнули, на моду,
жонглюють словом. А народу
слова потрібні, як мечі.
Ішли б ви, хлопці, в циркачі!

10.10.2003 р.

МІНОР ПО А. КАЦНЕЛЬСОНУ

Не бідував і в нас Абрам,
та доживав він віку там,
де є ситніша паша.
І упокоївся Абраша
в американській стороні
серед проворної рідні.

Дійшли аж з Каліфорнії
мелодії мінорнії,
оголосивши нам,
що вже продав свій крам
наш приятель Абрам.

17.11.2003 р.

СМЕРТЕЛЬНА НЕДУГА

Чим дятли їжу добувають —
воно у них не з воску,
та, як не дивно, помирають
від струсу мозку.

Поети славу здобувають
за юний шал душі,
від слави часто й помирають
на першій рубезі.

22.11.2003 р.

ПРО СЕБЕ

Світ таких не бачив злюк,
як на старості Марсюк:
то встругнув роман сердитий
про Донбас, віграм відкритий,
де він лає земляків,
що в московський лізуть хлів.

А тепер у галереї
він шаржує корифеїв,
графоманів, фарисеїв —
без найменших привілеїв.

Всіх обгавкав бісів син,
стереже немов один
рідний дім — літературу.
Поберіг би власну шкуру!
Сам ще спробує дубця
від якогось молодця,
тільки з іншого кінця.

Справді, мабуть, за провини
я колись діждусь дубини,
та замовкнуті тепер
означає: вже помер!

29.10.2004 р.

ЛІТЕРАТУРНА БЕРЛОГА

*В'ячеславу Медведю —
автору роману «Кров по соломі».*

У непролазну хащу слів
ти жертву не одну завів,
і наслідки відомі
по крові по соломі.

Я теж забрів у твій барліг,
та врятувала прудкість ніг.

06.11.2005 р.

ДОМАШНІЙ ОРФЕЙ

*«Тобі я дякую, дружино,
за те, за друге, за десяте...
за те, що я уже нікому
так не потрібний, як тобі».
Анатолій Бортняк*

Такий благий ви стали нині,
аж зачепити вас боюсь.
Ви сто скарбів знайшли в дружині,
як перейшла в розряд бабусь.

Так, так, для смутку є причина,
не той і ви вже молодець,
і вам одна лише дружина
лавровий міряє вінець.

Та ви хоч цю тримайте марку,
бо тільки станете не люб,
домашня Муза після сварки
всі ваші лаври кине в суп!

11.01.2006 р.

НАТЩЕОКО

*«Ти котишся у медопірви...
як в мареві світлодощів...
шукають тихі слъзозконі...
бо натщеоко... ласкоповінь... рясноп'єш».*
Василь Рябий. Уривки із одного сонета
(в газеті «Літературна Україна»).

Я від твого віршостилю
аж очманів, Рябовасилю.
Оце модерн! Оце масштаб!
Здоровобудь, Васильоряб!
А ще газеті «Укрліт»
ти передай палкопривіт!

08.03.2006 р.

ВИКРУТАСИ

*«Зупинився на горбочку
і задумався Тарас...»
«Чайка голосом Пегаса
марно квилить на льоду».*
Петро Перебийніс

Лише у вас, оригінала,
такий можливий викрутас,
щоб чайка огирем іржала
і квилить чайкою Пегас.

А ще ви вцілили у точку —
аж риба ахнула в Дніпрі:
стоїть Шевченко на горбочку,
а Перебийніс — на горі!

Подіяв тут відомий фактор,
бо ні для кого не секрет,
що Перебийніс — пан редактор!
Шевченко просто був поет.

11.03.2006 р.

ДО ЛІТРЕДАКТОРА

Ти вік просидів у журналі,
неначе євнух у сералі*,
і все Поезію стеріг
від авторів і їхніх бліх,
стеріг її дівоче ложе,
щоб не згрішила, не дай, Боже!

А Муза — жінка. Жалість май!
Не можеш сам — комусь віддай!
А ордени всі та медалі,
що заслужив ти у сералі —
одна-єдина із принад,
якими тішитись кастрат.

05.12.2006 р.

ДО ГРИЦЯ ГАЙОВОГО

З нагоди ювілею

Привіт, наш київський Езопе!
Привіт, веселий сівачу!
Ти можеш легко пів-Європи
довести сміхом до плачу.

І сміх — не гріх. Та гріх — не смішки,
бо за доляр купляє всіх.
Тримай, поете, міцно віжки
і туго сплетений батіг!

Пройдися ним по княжій спині,
що безхребетною стає,
і по гешефтовій пухлині,
що нам дихнути не дає!

Пройдись по ребрах демократів,
що навіть сплять на прапорах,
а постіль стелять кожній владі,
немов повії в нумерах!

* Сераль (тюрк.) — те саме, що гарем.

Не промани і депутатів
з усіх малих та більших Рад,
що, як грабіжники у хаті,
із неї тягнуть все підряд!

Шмагай, шмагай їх, пане-брате!
Шмагай простих і видатних!
Коли прийду тебе обняти,
всип і мені — одному з них!

04.02.2007 р.

ПІДСПІВУВАЧ

*Миколі Карпенку — автору віршованих книжок
переспівів:*

*«Книга Екклізіаста», «Книга пророка Ісаї»,
«Книга Йова»,
«Книга пророка Єремій», «Книга псалмів»,
«Книга приповідей Соломонових».*

Мабуть, попи-семінаристи
так ревно Біблію не вчать,
як наш поет став догми гризти
і дух юдейський величать.

Ну, як не славити Карпенка
за ці переспіви-томи?
Он навіть в генія Шевченка
є лиш «Давидові псалми»!

Таке трапляється не часто
(напевно, винен довгий піст),
що віщуну Екклізіасту
підметки лиже комуніст.

«Вся мудрість світу — в Соломоні!» —
книжки Миколині гудуть.
Упали стіни в Єрихоні —
тепер у Києві впадуть.

11.04.2007 р.

ЩЕ РАЗ ПРО ДНІПРО

Без пафосу

Коли з гуморком розмова,
я дещо додам у зміст:
якщо Чорне море — корова,
Дніпро — її довгий хвіст.

Метляє він ним одвіку,
ганяючи гедзів і мух —
то крила зітне печенігу,
то з половців виб'є дух.

Тепер він біжить ледаченько,
від гребель поширшав, розпух,
і навіть на кручі Шевченко —
не той уже пильний пастух.

Кругом обезлюдніли села —
а як же цвіли край ріки!
Картина якась невесела...
Нічого — підправлять віки!

03.01.2008 р.

ПАПЕРОВИЙ ЗМІЙ

«Мені й у соціалізмі добре».

*Олександр Корнійчук, кавалер 5 орденів Леніна,
лауреат 5 Сталінських (державних) премій і т. д.*

В казармі більшовицької доби
з'являлись і уславлені раби,
охочі до мистецтва і наук,
і серед них аж сяяв Корнійчук.

Він, звісно, був митець не безталанний,
але до влади надто вже захланний.
А владний раб — частіше шкуродер,
як наглядач з невільницьких галер.

Казенний пафос п'єс Корнійчука
був схожий на свистіння канчука
над головами зігнутих рабів —
словесний блуд людьми їх не робив.

Обласканий і славою, і владою,
нам Корнійчук ще багатьох нагадує:
вони за вітром теж тримали ніс,
і вітер їх від нас поніс, поніс...

Так падає з висот дитячий змій,
коли втрачає силу вітровій.

15.02.2008 р.

УВІНЧАНИЙ ПАСКУДНИК

*«Скатертью вам, хохлы, и рушником дорога.
Ступайте от нас в жупане, не говоря — в мундире,
по адресу на три буквы, на стороны все четыре.
Пусть теперь в мазанке хором гансы
с ляхами ставят вас на четыре кости, поганцы».*
Йосиф Бродський. «На незалежність України».

У Йоськи не нові ідеї
про те, як люблять нас євреї,
на нашій вирослі землі
із білим хлібом на столі.

І все ж паскудник має рацію,
що посилає нашу націю
через багнюку і рови
кудись подалі від Москви.

А я послав би вас ще далі,
мої братове витривалі,
послав би з радістю туди,
де ще не кубляться чорти,
такі як вихрест Йоська —
із підворіття моська!

P.S.

Гарчав на нас не простий гад,
який в тюрмі освоїв мат,
і не убогий психопат,
а світовий лауреат.
Столиці Швеції віват!
Невже і там у Йоськи блат?!

Невже у фондї Нобеля
не бачать далі *шнобеля**?
Невже і там така шпана,
що нашу волю проклина?
Ох, ці учені *шнобелі*!
Від них — усі чорнобилі.

19.08.2008 р.

НЕБЕСНЕ ВОЇНСТВО

Коли я дивився на загони озброєних мечами і списами ангелів, які зображені на стіні Михайлівського Золотоверхого монастиря і на чолі яких стоять начальники-архангели з іменами (на німбах): Салафійл, Варахійл, Рафаїл, Михаїл, Гавриїл, Уриїл, Іегудийл, мені подумалось:

Відколи ангели з чужинською старшиною
витають в небесах над Україною,
відтоді християнська Україна —
або безлюдний степ, або руїна.

Якби тим воїнством командував Богдан,
нас не гнітив би жодний бусурман.
Якби очолив ангелів Тарас,
то рай земний, напевно, був би в нас.

16.12.2008 р.

* Шнобель (з німецької) — ніс, дзьоб, рилю.

ПРОСТА ТАЄМНИЦЯ

«Я гриваню копито цілував...»

Борис Чип

Чом цілуєш ти кінські копита,
а байдужий до ратиць корів?
Ця загадка для мене відкрита:
ти від кінських ударів здурів!

01.04.2009 р.

БІЛЯ ПИСЬМЕННИЦЬКОГО БУДИНКУ

І як поети їздять до Парнасу?
Їх тут живе не менше ста голів.
Коли один сідає на Пегаса,
залазять інші, мабуть, на ослів.

21.09.2009 р.

НА ГОВЕРЛІ

І знов чиновників поперло,
немов отару, на Говерлу.
А на чолі їх, звісно, Сам
несе подяку небесам,
що булаву послали в руки
народ підводити з багнуки.

Та марна всяка булава,
коли слабенька голова,
коли уся братва чиновна
ділити-красти тільки годна.

Сидіти б їм десь у норі,
а не пишатись на горі!
Терпи, Говерло, славна горо —
опришки з'являться не скоро!

21.09.2009 р.

РЕГРЕС

*З приводу плану Московського
патріархату побудувати
у Києві найбільший у світі православний храм*

Світ множить авто і комп'ютери,
найкращі шляхи і мости.
А в нас в українському хуторі
найкраще возводять хрести.

Які в нас занедбані села!
Які безробітні міста!
Зате є робота весела —
найвище вознести хреста.

Одвіку на нім розпинали
наш гордий козацький рід.
І досі попи-генерали
нам рясами застують світ.

06.04.2010 р.

ПРО КОЛЕГ

Дуже благополучні —
мені не співзвучні.
Ближчі мені —
трохи чудні,
дивакуваті,
але крилаті.

10.10.2010 р.

ПРО ГОЛОД

В дитинстві я не пухнув, тільки сох,
згори на нас не наш дивився Бог.
Над нами й досі ще свого нема:
народ всихає — Бог же десь дріма.

27.11.2010 р.

* * *

Церков у Києві вже «сорок сороків».
Та не поменшало у ньому ворогів.

2010 р.

ПОГЛЯДИ НА ЛЮДИНУ

1. ПОГЛЯД РОМАНТИКА

Людина — це скрипка у божих руках,
співає на всі голоси,
душа її в небо злітає, як птах,
і мліє в обіймах краси.

2. ПОГЛЯД ЦИНІКА

Усяка людина — черв'як у гною,
вмістилище похоті й мук.
В двоногих я цінність одну визнаю:
це — творчість ума і рук.

3. ПОГЛЯД ПАТРІОТА

Всіх нас точать різні черви,
кожний з нас — велике стерво,
лиш об'єднані в народ,
ми є ЩОСЬ — не просто зброд.

4. ПОГЛЯД ІСТОРИКА

То в азіатському багні
тонули ми предовгі дні,
тепер же тонемо в Європі
у християнському сиропі.

08.12.2010 р.

ПРИНАДИ СТАРОСТІ

Іронічне

Старість — не радість — артрит і артроз,
маразм, паранойя... Звичайний прогноз!
А хто заперечує даний букет,
тому ще підходить діагноз «поет»!

27.12.2010 р.

СІМЕЙНИЙ СТАН

Живу в столиці, як на хуторі,
і щастя все моє — в комп'ютері,
бо тільки електронна вість
в мій дім заходить, наче гість.

Тож слава техніці і Богу,
що хоч таку дають підмогу!

Якби давали ще й харчі
і постіль слали уночі,
то це була б — ого! — сім'я,
а так комп'ютер лиш і я.

11.02.2011 р.

...ДЕСЯТНИКИ

Ну, і придумав хтось: шестидесятники!
Герої, значить. А ми хто — зрадники?

Шестидесятники — восьмидесятники —
авангардисти. А ми хто — задники?

Шестидесятники — тисячолітники —
творці держави. А ми — негідники?

Шестидесятники — тире — безсмертники.
А нас мільйони, ми — попередники!

Гей, хто там празнує четвер чи середу?
Ми — діти вічності, вона попереду.

Усі ми станемо піском і глиною,
безсмертя наше — із Україною!

11.06.2011 р.

ЗАРОК

N. N.

Тепер із вами про політику
не сперечатимусь, допоки й житиму!
Невже це ви, шановна пані,
така скажена і в коханні!?

09.08.2011 р.

ПОЕЗІЯ ГРОШЕЙ

Ярославу — із усмішкою

Що мій ідеал не хороший,
відзначить усякий бідняк.
Я славлю поезію грошей!
Поезію грошей? Так!

Ось дещо я маю в кишені
для хліба, вина, для книг —
і марно Христос і Ленін
кричать мені: «Гроші — гріх!»

Куплю ще й селянського сиру
і яблук — найкращий сорт,
і крісло купити в квартиру
мене спокушає чорт.

Сальця на сніданок покраю
і чаєм пахучим зап'юю...
В дитинстві не мав я раю
і голоду — ой! — не люблю!

Весь світ полюбляє гроші
і знає ціну папірців.
І нам, українці хороші,
виходити час із старців!

07.11.2011 р.

ІЗ БАЛЬЗАКІВСЬКИМ РОЗМАХОМ

*Після читання особистої мемуаристики
Леся Танюка, шестидесятника, який заповзвся
видати аж 60-томник.*

Нам повезло, що Лесь — шестидесятник,
і тільки шістдесят томів пече.
А уявіть, що він — восьмидесятник...
То скільки книг на нас звалив би ще!?

18.11.2011 р.

ПО-ЖМЕРИНСЬКИ

Поет із Жмеринки Артемій
був лавреатом різних премій
і того імені, й того
(у нас імен тих ого-го!),

а як помер, то в честь Артемія
і в Жмеринці з'явилась премія.
Тепер і жмеринський значок
чіпляє хтось на піджачок!

16.12.2011 р.

ДВУЯЗЫЧИЕ

Я знаю, ЩО це — мовна ломка,
колись ламав мене Донбас,
і вже тепер бандитська «фомка»
мій сейф душі не візьме — зась!

23.02.2012 р.

ПЕРЕУЧЕНІ

*«Я русский бы выучил только за то,
что им разговаривал Ленин».*

Владимир Маяковский

Учитися мовам — це діло святе!
А раз ми тепер суверенні,
я саме російську забув би за те,
що нею гаркавив Ленін.

09.04.2012 р.

НЕО — ЄВАНГЕЛІСТИ

Поети наші, вдарившись в релігію
і мріючи апостолами стать,
розжовують, немов сухар, нам «Біблію»
і жуйку видають за благодать.

Дзюбенко ось, вдовиця Мейса знаного,
вчепилась за Андрія Первозваного
і випекла такий про нього том,
який підняти можна лиш гуртом.

А Влад Марія, жінка не проста,
взялась за Йосипа, за вітчима Христа,
і описала так «святе сімейство»,
аж захрестилось в Києві єврейство.

Щоб і собі лицем не впасти в грязь,
поет Буряк теж за святих узявсь,
оплакавши, як біля домовини,
всі кісточки блудниці Магдалини.

О Боже, я благаю, впавши ниць:
спаси нас від потопу небилиць!

12.05.2012 р.

АНТИТЕЗА

1

Не вірити в Бога, значить,
виживати, як найменша пташка,
у дикому лісі.

2

Увірувати в Бога, значить,
заточити себе в золоту клітку
небесних надій.

27.11.2012 р.

ДВОРЯДКОВІ БАЙКИ

(Цикл)

СОВА

Чи зійде сонце, байдуже Сові.
Ось тільки б окуляри їй нові!

ЗАЗДРІСНИК

Із нірки пророкує Муравель:
— Ех, долітається у небі Журавель!

ЩИРА КОСА

Я все життя була собою,
бо вмю ладити з травною.

ДУБОВА ВЛАДА

В гаю свобода тільки для Дубів,
бо всі довкола без міцних зубів.

12.12.2012 р.

* * *

В час бездержавності і хамства
були в нас генії... але пристосуванства.

13.01.2013 р.

ЩО ПОТРІБНО ПОЕТУ

Дуже успішні —
здебільшого грішні,
дуже нещасні —
рідко прекрасні.

Я ні до тих, ні до тих
начебто не належу,
досі ще з літ молодих
в зошиті знаки мережу.

Просять нехай старці
слави дзвінку монету!
Гострі були б олівці —
ось що потрібно поету!

16.12.2011 р.

БІОГРАФІЧНА ДОВІДКА

Марсюк Василь Андрійович народився 21 березня 1938 року в шахтарській родині у місті Мар'їнці Донецької області.

У дворічному віці втратив батька Андрія Йоновича, шахтаря, який загинув на алтайській каторзі, будучи засудженим за політичним звинуваченням. А родини обох його дітів волиняків-подоляків ще на початку 1930-х років були радянською владою репресовані як так звані куркулі і розкидані по світу.

Мати поета — Феодосія Лук'янівна (у дівоцтві — Бужерак) неймовірними трудовими зусиллями, теж працюючи на вугільній шахті, самотужки поставила на ноги і вивела в люди четвірку неповнолітніх дітей.

У робітничій Мар'їнці В. Марсюк закінчив сім класів школи і педагогічне училище і, виконавши 3-річний «священний» військовий обов'язок, короткостроково працював то інструктором, то інспектором, то лектором, одночасно навчаючись заочно на історико-філософському факультеті Київського держуніверситету ім. Т. Шевченка.

Писати вірші почав у шкільні роки, а з 1960 року став друкуватись у донецьких газетах.

По закінченні університету в 1966 році голя привела В. Марсюка до міста Черкас, де він спершу викладав філософію у педагогічному інституті, а потім через політичні утиски збоку КДБ (за поширення самвидавської літератури та за міцні дружні стосунки із місцевим репресованим письменником Андрієм Хименком (Химком)

перейшов викладати історію у сільськогосподарському технікумі.

У Шевченковому краю В. Марсюк активніше зайнявся поетичною творчістю і 1973 року видав свою першу поетичну книжку. 1974 року був прийнятий до Спілки письменників України. Потім — дворічне навчання на Вищих курсах при Московському літературному інституті ім. М. Горького.

Із 1978 по 1985 роки очолював Черкаське обласне літературне об'єднання і керував творчою студією при ньому.

Після переїзду до Києва у 1985 році тривалий час працював редактором, заступником головного редактора у видавництві літератури для дітей «Веселка». Деякий час жив у кримській Алушті і біля трьох років — в Одесі, поетично освоюючи ці малоукраїнські міста.

У різних видавництвах побачили світ книжки віршів Василя Марсюка: «Сурмлять тополі» (1973 р.), «Життєдайність» (1977 р.), «Обрії» (1978 р.), «Сонячні терези» (1986 р.), «Три криниці» (1988 р.), «Минулому я руку подаю» (1990 р.), «Красная книга любви» (у перекладах російською мовою, 1990 р.), «Прометеева естафета» (2008 р.), «Вечірнє вогнище» (2012 р.), роман у віршах «Донецька прелюдія» (2001 р., 2003 р.), книга публіцистики «Голос волаючого на майдані» (2009 р., Інтернет-видання), а також кілька книжок для дітей, серед них — «Тигр утік із зоопарку» (1990 р.).

На деякі твори В. Марсюка написали пісні відомі композитори, зокрема, Володимир Івасюк, із яким поета пов'язувала творча дружба.

ЗМІСТ

Володимир Поліщук. Яскравий бал в осінньому саду, або поетична автобіографія Василя Марсюка.	5
Олесь Воля (Міщенко). Сонячне вогнище.	19

НА ПОКЛИК ВОЛІ

Ода Дніпрові.	22
Галасвіта.	22
«Скрес Дніпро...»	23
Перед заповітом.	24
Перед пам'ятником.	24
«Я не клянусь своє минуле...»	25
Прастеп.	25
На роздоріжжі.	26
«В Черкасах в мене народився син...»	26
«І хата чужа, і земля не своя...»	27
«Оглянись часом на минуле...»	27
Григорій Сковорода (Монологи).	28
1. Про вибір.	28
2. Про святі місяця.	28
3. Про віру.	29
4. Про дух.	29
Бахчисарай.	30
Хитавиця.	31
На майдані.	34
Зернята (Цикл).	35
Доля.	36
Монолог.	36
У ріднім краї.	37
Червона книга.	37
«Перегоріли всі мої бажання...»	38
«Я зараз наче й не в тюрмі...»	38
Заповідальне.	39
«Поменше скарг...»	39
«А свиноферма — вдала форма...»	40
«Через Дніпро в московські далі...»	40

«Я стомився жити обережно...»	41
Телепохорон	41
«Не так Романови-царі...»	42
Сізіфи	43
Аскольдова могила	43
Чорнобильський кінь	44
Марш КГБ	45
Ода генералові	46
«Замовкнув я. Заціпило мені...»	46
Будую хату	47
До української братії	48
Після струсу	49
Хто є хто	49
«Я вже давно пішов у схиму...»	49
«Було нам мало землетрусу...»	50
«Хто ти мені, Україно?»	51
І нас кріпитися учи!	51
«Земля і небо в каламуті...»	53
Українська арифметика	53
Повернення	54
«Книжки я більше любив...»	54
Девіз	55
«Важкувато мешкати самому...»	56
На рубежі	56
До моїх синів	57
«За які це мене заслути...»	58
«Сині прожилки рук моїх...»	58
«І знов багряна осінь...»	59
Під грозою	60
Завтра	61
«Навіть хвороби даються на благо...»	62
«Хай ми різні — і Крим, і Донбас...»	62

ЧУТЄВА ПОВІНЬ

Повінь	63
Віхола	64
Нічний дует	64
Полин	65
«Так давно це, давно відбулося...»	65
Баркарола	66
Березневе	67
«Соломиночко тонюсінька...»	67
«Від морозу, сонця, й вітру...»	67
Пісня	68

«Ніч в садах пелюсток натрусить...»	68
«Дівчино, минає літо...»	69
«Покохав тебе. Тільки насправді я...»	70
Прощальне вогнище	70
Форель	71
Східний мотив	71
1. «Сміялися чорні агати...»	71
2. «Щоб тебе поцілувати...»	72
«Вже досвід мій все менше бреше...»	73
Видіння	73
«Такою немилою стала мені...»	74
Метаморфоза	74
Жіночий наспів	75
«О скільки слів, зітхань і сміху...»	75
«Коли пригадую Піцунду...»	75
«Ми зустрілись. Така подія.»	76
«Навік прощай! Розсудливість твоя...»	76
«Все не нове мені у світі...»	77
Настрій	77
Лихоманка	78
Завірюха	79
«У півтонах твоєї мови...»	79
«Коли в небі світить сонце...»	80
«Забудь мене! Хай кожний спомин...»	80
Мрія	80
Передбачення	81
Невідправлений лист	82
Нічна гроза	82
«В безвісті потиху догораю»	83
«І слава, і влада, і гроші...»	83
«Золота ця осінь, золота...»	84
У гаю	85
«Ця лагідна осінь, ця жінка осіння...»	86
«Вечір. Діброва. Багаття.»	86
Гірка забава	87
«Як літо без грози...»	87
«Не пощастило доживати в парі»	88
Відлітаючи у вирій	88
1. «Мені не треба сочень душ...»	88
2. «Так, час збиратися у вирій...»	89
До колишніх дружин	90
Джерело	91
«Осінній день — немов зітхання...»	92
«Юним я почувався і в сорок...»	92

«Ходжу я світом і не бачу світу...»	93
Через прірву літ (Листовна поема)	93

НА ЧЕРКАСЬКИХ ВІТРАХ

Білий дім	99
Береги	100
На березі батьків	100
Надвечірне	101
«Мати зелена діброво...»	101
У кафе «Ятрань»	102
«Крис діброву серпанкова шаль...»	103
«Вже осінь, вже літо бабине...»	103
Фея	104
У передгір'ї	104
Мандрівка	105
На пляжі тиші	106
Провесінь	106
Сліпий дощ	107
Тополенька	107
Голубий сон	108
Срібна ніч	108
Літні мандри	109
Балада про сестру і брата	110
Балада про осокір	111
«Вино самотності моєї»	112
Три криниці	113
Вогник	114
Вечірній екран	114
Двовірші (Цикл)	115
Сімейний діалог	118
Самосуд	118
Горіхи	118
«До слави я не дуже ласий...»	119
Балканські наспіви	120
1. Скорботне поле	120
2. Гулярис	121
3. Пісня моряка	122
4. Тум-балалайка	122
Зоряне захоплення	123
Розширення світу	124
Чорні діри	124
«Ночами тихими у просі...»	125
«Сіріють небо і земля...»	126
«Така нудьга, аж дохнуть мухи...»	126

Містечко Малин	127
У Звенигородці	128
До саду	128
Де було поле	129
Сестри	130
У дорозі	131
Холодноярська осінь	132
Черкаські могили	132
1. <i>Демонтаж пам'ятника</i>	132
2. <i>На кладовищі</i>	133
«Прощай, село! Романтики нема...»	134
Над Россію	135

НА ПОЛІ ВІЧНОЇ ПЕЧАЛІ

«Я жив, не скоряючись долі...»	136
Під райдугою	136
Із солдатського блокнота	137
1. <i>На третю весну</i>	137
2. <i>Зоря</i>	138
Донецькі етюди (Цикл)	139
Братові	142
Діалог із одудом	142
Гостина	143
Сповідь	144
Пізній соняшник	145
Підземний кінь	146
У Донецьку	147
Балада про шахтарок	147
Прощання	148
«І вмираючи, мати моя...»	149
Будяк	149
Голубий горошок	150
Українське слово	150
«Тепер мені не часто пише...»	152
Степи мої...	153
На полі вічної печалі	154
1. <i>«За крок від курного Донецька...»</i>	154
2. <i>«І цей струмок — осколок Калки...»</i>	155
3. <i>«Закривавилось небо загравою.»</i>	155
4. <i>«Я жив як міг. Був сонцю рад.»</i>	156
5. <i>«Пожнив'я. Пожив я. Спочинуту час.»</i>	157
«І серпень, і місячний серп...»	158
«Знов іду я в задумі полями...»	158
«Як півоній радісні бутони...»	159

«Стоїть калина біля ганку...»	160
Степовий бенкет	160
Іній	161
Вишнева балада	162
Мар'їнські портрети	163
1. Шибай-голова	163
2. Приймак	164
3. Радість життя	165
4. Домаха	166
5. Ласий сугдя	167
Погоня	168
Переджнив'я	169
Перелітні дрозди	169
Бурани	170
Старі дерева	171
Лист	172
«Знайомий шлях: стовпи, поля...»	173
«У годину веселого жнива...»	174
«Вийду в степ — і нічого не треба...»	175
Паморозь	175
Балада дитинства	176
«Дощ голубить бузкові кущі...»	177
«Яка печаль!»	178
«Все моя сестра бентежитьсь...»	178
Незламний будяк	179
Полин на териконі (Балада)	179
Сповідуючись	180
Новорічне послання	181

КРИМСЬКИЙ БЕРЕГ

Таврійський вогонь	182
Кримські етюди	184
Алуштинське літо (Цикл)	185
«Здрастуй, сонячна Алушто!»	185
«Ніяк не звикну я, та й годі...»	186
Плодове літо	186
Кизилловий рай	187
«Давно роз'їхались курортники...»	188
До пальми	189
«Вже час прощатися із морем...»	189
«Я так і не зійшов на Чатир-Даг...»	190
Дорога до Ялти	191
На Ай-Петрі	192
Коктебель	193

Кримська мозаїка, 1, 2	194
Ялтинська осінь (Цикл)	197
«Я забився в осінню Ялту...»	197
«Ще зализую рани свої.»	198
Лоцманський катер	198
Експромти (Цикл)	199
Пугач	202
Вогні	202
Ліричний портрет	203
Поетична вечірка	204
П'ятак	205
«Я знав: так буде...»	205
Гроза над Ай-Петрі	206
Безтурботність	206
Гурзуф (Диптих)	207
1. «Ух, Гурзуф! Без показух...»	207
2. «Сутінь тінистих парків...»	208
«Пустився берега. А юних сил нема.»	208
«Я вже звик до крайньої межі...»	209
Кінець сезону	209
Богомол	209
«Хоч я не мариніст...»	210
«Чи скучив я за Києвом?»	211
Слухаючи вуличних скрипалів	211

ОДЕСЬКІ НАСТРОЇ

«Одеса. Літо. Ні хмарини.»	212
Крабєня	213
Домашнє вино (Етюд)	214
«Кавказ, Кавказ! Давно у гості...»	215
«Дві хати збудував я в різний час...»	216
Шаховий клуб	217
«А зима на півдні в нас не строга...»	218
«Я колись боявся постаріння...»	219
«В найдовшу ніч найдовше я не спав.»	219
«Це не сніги. Це тісто місить...»	220
Одеські настрої	221
1. <i>В похмурий день</i>	221
2. <i>В погожий день</i>	222
Літня гроза	222
Медитація	223
«Світ і до мене був...»	223
Навідання	224
Над морем	225

ПІД ЗОЛОТИМИ БАНЯМИ СТОЛИЦІ

«Блищать над Києвом в тумані...»	226
Київські етюди (Цикл)	226
Зелений капелюх	228
«Ой не лети, чорна галко...»	229
Колискова	230
Дівчатко з Оболоні	230
Молитва	231
«Я так полюбляю осінні поля...»	232
Київська весна	232
«Ну й запальний і норовистий...»	233
«В небі березня...»	233
Перший сніг	233
Осінь картини	234
Вечеря	234
Ранкове купання	235
Осінь осоння	235
Київська Батисєва гора (Цикл)	236
«Коли попереду зима...»	238
«Під ногами ще тепла дорога...»	239
Усамітнення	239
Халат	239
Собі до ювілею	242
Преферанс	242
«Що старість робить іноді з людьми...»	245
«Скількох спокус не зміг я побороти!?»	246
Роздум при місяці	246
«Люблю я квітучі вишні...»	247
Осіньній етюд	247
Білі ведмеді	248
«Немов печерський літописець...»	248
«Відомо не сьогодні...»	248
Зимова елегія	249
Сповідь пілігрима	250
«Зірваний мною листок каланхое...»	252
«Стогне груднева зав'язь...»	252
Ніч із Музою	253
Жнива запізнїлі	254
Все ніколи	255
Примарна ніч	256
Ранок	256
До душі	257
«Екзамен старості витримує не всяк...»	258
«Люба жінко, сказати не легко...»	258

«Ось дивлюсь на каштан під вікном...»	259
Бабине літо	260
«За містом знов у казку я потрапив...»	261

ЗЕЛЕНА ГАВАНЬ

Сад	262
Зимова читальня (Підступ до поеми)	263
Травневий дощ	268
Липа цвіте	269
«Все рідше душу я маніжу...»	269
Жасмин	270
Зелена гавань	270
Спека	271
Літня злива	272
Дачне багатство (Іронічний етюд)	272
Вечірня елегія	276
Гроно мініатюр	277
Яблука	279
Вечірнє вогнище	279
«Догорає в саду гілляччя...»	280
Елегія прощання	281

У КОЛІ МУЗ

<i>1. ЛІТЕРАТУРНА ГАЛЕРЕЯ</i>	283
Прометеева естафета	283
Веселий пророк	283
До Івана Дзюби	284
Василеві Симоненку	285
Любов Т. Шевченка	285
Плач	286
Лист	286
До Пушкіна	286
Духовний друг	288
До поетичної братії	289
Побачення із Лесею Українкою	289
1. «Якби десь під Одесою...»	289
2. «Якби з ребра цієї жінки...»	291
Про Роберта Бернса	292
Княгиня поезії	292
На берегах	293
Мандрівка з Міцкевичем	294
Дорогоцінна книга	295
Орлина любов	295
Вишневий аромат	296

Співець Андалузії	297
Поет світової печалі	298
Уклін	299
Довженкова ріка	299
До роковин перепоховання	300
Придворний поет	301
Шаленство	302
До поезії	303
2. У СУМІЖНИХ МУЗ	303
Балада про дві скрипки	303
Віддуння грому	304
Великий скальда	305
Буковинська зірка	306
Анатолію Пашкевичу	306
Кармен	307
Франсіско Гойя	308
1. «Не знаю я, чи Гойя — гой...»	308
2. «Немає допомоги.»	308
Явище Пабло Пікассо	309
Роздвоєна душа	310
Андріївська церква	310
Мелодії душі	311
Чорний квадрат	311
Самоцвіти	312

САТИРИЧНИЙ ЗОШИТ (Епіграми, пародії)

До колег	313
Про книгу М. Бажана «Доробок»	314
Критик — сумісник	314
«Кажуть, слава — велика підмога...»	314
Мовні відкриття	314
Погляд стріляного	315
Чорнобильська серенада	315
Грошовитий	315
Історія хвороби	316
Не з того гаю	316
Мемуарист	316
Непорозуміння	317
Янус	317
До українських ура-патріотів	317
Про роззброєння	317
Ода навчанню	318
Ново-старо-козацька застольна	319
Дітись ніде	320

Відгук на книжку лауреата	320
До наших архімодерністів	320
Мінор по А. Кацнельсону.	321
Смертельна недуга.	322
Про себе.	322
Літературна берлога	323
Домашній Орфей	323
Натщеоко	324
Викрутаси	324
До знайомого літредактора	325
До Гриця Гайового	325
Підспівувач.	326
Ще раз про Дніпро	327
Паперовий змій.	327
Увінчаний паскудник	328
Небесне воїнство	329
Проста таємниця.	330
Біля письменницького будинку.	330
На Говерлі.	330
Регрес	331
Про голод.	331
Про колег.	331
«Церков у Києві...».	332
Погляди на людину	332
Принади старості	333
Сімейний стан	333
...Десятники	333
Зарок.	334
Поезія грошей	334
Із бальзаківським розмахом	335
По-жмеринськи	335
Двуязычье.	335
Переучені	336
Нео-свангелісти	336
Антитеза	337
Дворядкові байки (Цикл)	337
«В час бездержавності...».	338
Що потрібно поету.	338
Біографічна довідка	339

Літературно-художнє видання

Василь Марсюк

ТВОРИ
У ДВОХ ТОМАХ

Том перший
Вибрані вірші

Редакція автора

Видавничий редактор *В. Й. Клічак*
Верстка та дизайн *Я. І. Січовик*

Підписано до друку 04.03.2013.
Формат 84x108/32. Папір офсетний. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 22. Наклад 500 прим.

Видавничий центр «Просвіта»
03047, м. Київ, просп. Перемоги, 50.
тел./факс (044) 454-88-41
Інтернет: vcprosvita.com.ua
E-mail: vc-prosvita@ukr.net

Свідоцтво №1800, серія ДК
від 24.05.2007.